

T.C.

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ANABİLİM DALI

**SİGORTA SEKTÖRÜNÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(OECD ÖRNEĞİ)**

Bekir KILINÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Fatma MUMCU KÜÇÜKÇAYLI

ÜYE: Dr. Öğr. Üyesi Tayfun YILMAZ

ÜYE: Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÇARIKÇI

BURDUR – 2018

**MAKÛ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 28.06.2018 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Bekir KILINÇ' ın Sigorta Sektörünü Etkileyen Faktörler (OECD Örneği) konulu tez çalışması Muhasebe ve Finansal Yönetim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Dr. Öğr. Üyesi Fatma MUMCU KÜÇÜKÇAYLI

ÜYE

: Dr. Öğr. Üyesi Tayfun YILMAZ

ÜYE

: Dr. Öğr. Üyesi. Oğuzhan ÇARIKÇI

ONAY

M.A.K.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

T.C.
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sigorta Sektörünü Etkileyen Faktörler (OECD Örneği)” adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etik kurallarına uygun bir şekilde hazırlandığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Bekir KILINÇ
28.06.2018

TEŞEKKÜR METNİ

Yüksek lisans eğitimim süresince maddi ve manevi desteklerini bir an olsun esirgemeyen, bu güne gelmemdeki en büyük emeğe sahip olan başta sevgili annem Reyhan KILINÇ, babam Mehmet Emin KILINÇ ve kardeşim Berkay KILINÇ olmak üzere tüm aileme sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Çalışmamda, bana yol gösterip gerekli bilgi ve birikimleri ile bana destek olan çok değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatma MUMCU KÜÇÜKÇAYLI başta olmak üzere, yüksek lisans eğitimimin başından sonuna kadar her konuda desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÇARIKÇI' ya, bu esnada bilgi ve tecrübelerinden yararlanarak yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Tayfun YILMAZ hocama, moral ve motivasyon veren, güvenen adlarını sayamadığım tüm değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Bu süreçte her konuda bana destek olan sevgili arkadaşlarım Öğr. Gör. Tolga GÜL ve bilgi ve becerilerini paylaşmaktan çekinmeyen Bekir Sıtkı ŞİRİKÇİ' ye teşekkürlerimi sunarım.

(KILINÇ, Bekir, Sigorta Sektörünü Etkileyen Faktörler (OECD Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Burdur,2018)

ÖZET

Çalışmanın amacı, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 OECD ülkesinin sigortacılık sektörünü etkileyen faktörleri tespit etmektir. Veri seti olarak, 1983-2015 yılları arası 10 OECD ülkesine ait yıllık veriler kullanılmıştır. Hayat ve hayat dışı branşlara ait toplam prim üretim miktarları bağımlı değişken olarak kullanılırken, enflasyon (TÜFE), ortalama yaşam süresi, sigorta şirketleri sayısı, nüfus artış oranı, kentleşme oranı, penetrasyon oranı ve ülkelerin OECD sigorta pazarı payı bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Analizde bağımlı değişkenler için iki ayrı model oluşturulmuş olup Panel Veri Analizi ile ölçülmüştür. Çalışmanın sonucunda, OECD pazar payı değişkeni hayat dışı branşı primleri pozitif yönde etkilerken, sigorta şirket sayısı değişkeninin negatif yön etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Hayat branşı için OECD pazar payı ve penetrasyon oranı değişkenlerinin pozitif yönde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat-Hayat Dışı Sigortacılık Sektörü, Panel Veri Analizi, OECD

(KILINC, Bekir, Factors Affecting the Insurance Sector (OECD Example), Master Thesis, Burdur, 2018)

ABSTRACT

The aim of this study was to identify factors affecting the insurance industry of 10 OECD countries in which Turkey is located. As data set, annual data of 10 OECD countries between 1983 and 2015 were used. While the total premium production amounts of life and non-life branches are used as independent variables, inflation (TÜFE), average life span, number of insurance companies, population growth rate, urbanization rate, penetration rate and OECD insurance market share of countries are used as independent variables. In the analysis, two separate models for dependent variables were created and measured by Panel Data Analysis. As a result of the study, the OECD market share variable, non-life branch premiums were affected positively while the number of insurance companies had negative effect on the number of companies. The OECD market share and penetration rate variables for the life branch have been found to be effective in the positive direction.

Key words: Life-Life Insurance Sector, Panel Data Analysis, OECD

İÇİNDEKİLER

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ.....	i
YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU	ii
ETİK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR METNİ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM SİGORTA SEKTÖRÜ

1.1. Sigortanın Tanımı	3
1.2. Sigortanın Önemi	4
1.3. Sigortanın İşlevleri	5
1.3.1. Sigortanın Güvence Sağlama ve Risk Yönetimi İşlevleri (Mikro İşlevleri)....	5
1.3.1.1. Sigorta Dayanışma İşlemleri Organizasyonu Olma İşlevi	5
1.3.1.2. Sigorta Girişimcinin Kararlarını Etkileme İşlevi	5
1.3.1.3. Sigortanın, Girişimcinin Daha Az Maliyetle Sermaye Bulmasını Sağlama İşlevi	5
1.3.1.4. Sigorta, Atıl Duran (Kullanılmayan) Sermayeyi Minimuma İndirme İşlevi.....	6
1.3.1.5. Sigorta Güvence Sağlayarak Bireylerin Ve Girişimcilerin Kredi Olanaklarını Kolaylaştırma İşlevi	6
1.3.1.6. Sigorta, Fiyatların Daha Gerçekçi Düzeyde Olmasını Sağlama İşlevi	6
1.3.2. Sigortanın Ekonomik İşlevleri (Makro İşlevleri)	6
1.3.2.1. Tasarruf Kaynağı Olma İşlevi	7

1.3.2.2. Ekonomik Çöküntü Ve Kayıpları Önleyici İşlevi	7
1.3.2.3. Uluslar Arası Ticareti Geliştirme İşlevi	8
1.3.2.4. Vergi Kaynağı Olma İşlevi	8
1.4. Sigorta Türleri	8
1.4.1. Sosyal Sigortalar	8
1.4.2. Özel Sigortalar	9
1.4.3. Sosyal ve Özel Sigorta Arasındaki Farklar	10
1.5. Sigortacılığın Tarihi	12
1.5.1. Dünya’da Sigortacılığın Tarihi	12
1.5.2. Türkiye’de Sigortacılığın Tarihi	13
1.6. Sigorta Sektörü	14
1.6.1. Dünya Sigorta Sektörünün Genel Görünümü	15
1.6.2. OECD ve Sigorta Sektörü	17
1.6.3. Türkiye Sigorta Sektörü	20
1.6.3.1. Türkiye OECD İlişkileri	21
1.6.3.2. Türkiye Sigortacılık Sektörünün Genel Görünümü	22
1.6.3.2.1. Yapısal Göstergeler	23
1.6.3.2.2. Finansal Göstergeler	27
1.6.3.2.3. Sigortacılık Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Payı	29

2. BÖLÜM

SİGORTA SEKTÖRÜNÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. Sigortacılık Sektörüne Etki Eden Faktörler	32
2.1.1. Enflasyon	32
2.1.2. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	34
2.1.3. Sigorta Pazar Payı	36
2.1.4. Nüfus Artış Oranı	37
2.1.5. Penetrasyon Oranı	38
2.1.6. Ortalama Yaşam Süresi	38
2.1.7. Kentleşme Oranı	39
2.1.8. Sigorta Prim Üretimi	39

2.1.9. Faiz Oranı	40
2.1.10. İşsizlik Oranı.....	40

3. BÖLÜM

SİGORTA SEKTÖRÜNÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER İLE İLGİLİ LİTERATÜR ÖZETLERİ

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMA DİZAYNI

4.1. Araştırmanın Amacı	57
4.1.1. Araştırmanın Veri Seti.....	57
4.1.2. Araştırmanın Metodolojisi.....	60
4.1.2.1. Panel Veri Analizi	60
4.1.3. Araştırma Bulguları	65
4.1.3.1. Yatay Kesit Bağımlılığının Test Edilmesi	66
4.1.3.2. Durağanlığın Test Edilmesi.....	67
4.1.3.3. Panel Regresyon Analizi Sonuçları.....	70
4.1.3.3.1. Otokorelasyon Sınaması	74
4.1.3.3.2. Değişen Varyans Sınaması	75
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA	81
ÖZGEÇMİŞ.....	90

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1 Sosyal ve Özel Sigorta Türleri Arasındaki Farklar.....	11
Tablo 1.2 Sigorta Branşları	12
Tablo 1.3. Dünya Ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Prim Üretimi Reel Büyüme Oranları(%)	16
Tablo 1.4. Dünya Ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Prim Üretimi Reel Büyüme Oranları (%) (Devamı)	16
Tablo 1.5. Avrupa Ülkelerinin 2016 Yılı Toplam Prim Üretimleri Ve Dünya Sigorta Sektörü İçindeki Payları	17
Tablo 1.6 Türkiye Sigorta Sektöründe Faaliyet Gösteren Ruhsat Sahibi Ve Faal Şirket Sayıları.....	23
Tablo 1.7. Sigorta Sektöründe Gerçekleşen Poliçe, Sözleşme Ve Katılımcı Sayıları	25
Tablo 1.8. Türkiye Sigorta Sektörünün Branşlara Göre İstihdam Durumu	25
Tablo 1.9. Türkiye Sigorta Sektörünün Branşlara Göre İstihdam Durumu (Devamı)....	26
Tablo 1.10. Türkiye Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri (Milyar TL).....	31
Tablo 2.1. Tüketici Fiyatları Endeksi Değişimi(%).....	34
Tablo 2.2. Türkiye Sigorta Prim Üretimi Ve Teminat Tutarlarının Seyri	40
Tablo 3.1. Literatür Özetleri.....	53
Tablo 4.1 Hayat Modeli Değişkenleri Gösterimi	58
Tablo 4.2 Hayat Dışı Modeli Değişkenleri Gösterimi	58
Tablo 4.3. Kurulan Panel Veri Analizi Modelleri.....	58
Tablo 4.4. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	59
Tablo 4.5. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler(Devamı).....	59
Tablo 4.6. Model 1'e İlişkin Korelasyon Matrisi.....	60
Tablo 4.7. Model 2'ye İlişkin Korelasyon Matrisi.....	60
Tablo 4.8. Yatay Kesit Bağımlılığı (CDLM _{adj}) Testi Sonuçları	67
Tablo 4.9. Birinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları	68
Tablo 4.10. İkinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları	69
Tablo 4.11 F Testi	71
Tablo 4.12. LM Testi	72
Tablo 4.13. Hausman Testi	72
Tablo 4.14. Model Özet Tablosu.....	73

Tablo 4.15. Klasik Model İçin Otokorelasyon Testi Sonuçları	74
Tablo 4.16. Rassal Etkiler Modeli İçin Otokorelasyon Testi Sonuçları	74
Tablo 4.17. Klasik Model İçin Değişen Varyans Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4.18. Rassal Etkiler Modeli İçin Değişen Varyans Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4.19. Model 1 İçin Tahmin Sonuçları	76
Tablo 4.20. Model 2 İçin Tahmin Sonuçları	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1 OECD Pazar Büyüklüğü Gelişimi(Milyon Dolar).....	20
Şekil 1.2 Türkiye Sigorta Sektöründeki Uluslararası Ortaklı Şirket Sayısı Gelişimi	24
Şekil 1.3. Türkiye Sigorta Sektöründe Yer Alan Sigorta, Reasürans Ve Emeklilik Şirketleri Varlık Dağılımı(%)	27
Şekil 1.4. Türkiye Sigorta Sektöründe Yer Alan Sigorta, Reasürans Ve Emeklilik Şirketlerinin Varlık Hesap Kalemlerinin Payları(%)	28
Şekil 1.5. Türkiye Sigorta Sektöründe Yer Alan Sigorta, Reasürans Ve Emeklilik Şirketlerinin Pasif Hesap Kalemlerinin Dağılımı(%)	29
Şekil 1.6. Türkiye Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri (%)	31
Şekil 2.1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranları (%)	36

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
BIST	: Borsa İstanbul
CPI	: Tüketici Fiyat Endeksi
EGM	: Emeklilik Gözetim Merkezi
EIOPA	: Avrupa Sigorta ve Meslek Emeklilikleri Kurumu
GDP	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HM	: Hazine Müsteşarlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SDK	: Sigorta Denetleme Kurulu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Yİ-ÜFE	: Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi
EKK	: En Küçük Kareler

GİRİŞ

Sigorta kavramı, meydana gelebilecek kayıpların karşılanmasına yönelik ortaya çıkan bir kavramdır. Sigorta, olası tehlikelerin, rizikoların gerçekleşme ihtimali göz önünde bulundurularak kişilerin veya kuruluşların parasal menfaatlerini garanti altına almak için belirli bir miktarda prim ödemeyi kabul ettikleri ve tarafların karşılıklı sorumluluk içerisinde oldukları hukuki bir sistemdir. Bu korumadan yararlanmak isteyen kişi veya kuruluşların ödemiş oldukları primler sigorta sektörünün finansal büyüklüğünü oluşturmaktadır. Ülke ekonomisine katkı sağlayan birçok sektör bulunmakta ve sigorta sektörü bu sektörler arasında sağladığı katkı bakımından lider olan bankacılık sektöründen hemen sonra gelmektedir. Sigorta sektörü ekonomik açıdan ciddi bir finansman oluştururken, sosyal açıdan güvence kaynağı olmuştur. Ülke ekonomisinin gelişiminde ciddi rol oynayan sektörün finansal sistem içerisindeki payı gün geçtikçe artmaktadır. Ülkenin gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilen sigorta sektörü büyüklüğü toplam prim üretim miktarı ile gösterilmektedir. Avrupa ülkelerinin 2016 Yılı Toplam Prim Üretimi 1.470.021 Milyon \$'dır. Türkiye'nin ise 2016 Yılı Toplam Prim Üretimi 13.085 Milyon \$ ile Dünya Sigorta Pazarı İçindeki Payı sadece % 0.28 oranındadır. Bu oran Birleşik Krallık'da %6.43, Fransa'da %5.02 ve Almanya'da % 4.54 olarak gerçekleşmiştir. Avrupa'nın gelişmiş ülkelerine kıyasla Türkiye'nin çok geride kaldığı görülmektedir. Buna karşın, gelişmekte olan piyasaların, 2016 yılı Toplam Prim Üretimi Reel Büyüme Oranı % 13,5 iken bu oran Türkiye için bu oran % 26,6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye sigorta sektörünün istenilen düzeyde olmasa da her geçen yıl büyüyor olması, ülke ekonomisi ve sosyal refahın gelişmesi açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma, gelişmekte olan sigorta sektörünü etkileyen faktörlerin tespiti açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 OECD ülkesinin sigortacılık sektörünü etkileyen faktörleri tespit etmek ve etkilerini ölçmektir. Ayrıca bu çalışma, Türkiye verileri dahil edilerek bu konu üzerinde yapılan ilk çalışmadır. Sigorta sektörünü etkileyen ekonomik ve demografik pek çok faktör sayılmaktadır ve literatürde bu kapsamda yapılmış uluslararası çalışmalar bulunmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, çalışmaya konu olan sigorta sektörü hakkında temel bilgiler verilmiştir. İlk olarak sigortanın tanımı, önemi,

işlevleri ve türleri açıklanmıştır. Daha sonra, sigortacılığın tarihi gelişimi aktarılmıştır. Sigorta sektörünün genel görünümü hakkında bilgi verilmiş, Dünya’da ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) bünyesindeki sigortacılık sektöründen bahsedilmiştir. Ardından Türkiye-OECD ilişkileri ve Türkiye sigorta sektörü hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise, sigortacılık sektörüne etki eden faktörler ayrı ayrı incelenmiştir. Belirlenen faktörler açıklanarak sigorta sektörü ile olan etkileşimleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, konuyla ilgili literatür özetlenerek, sigorta sektörü ve sigortacılık faaliyetlerini ele alan çalışmalar incelenmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise, araştırmanın amacı, yöntemi ve yapılan analizlerin uygulaması ve sonuçlarına yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

SİGORTA SEKTÖRÜ

1.1. Sigortanın Tanımı

Sigortanın birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Sigorta Türk Ticaret Kanunu'nun (T.T.K) 1401. Maddesine sigorta sözleşmesi adıyla yer almaktadır. İlgili madde, “Sigorta sözleşmesi sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tanzim etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmelerdir.” T.T.K'nın altıncı kitabının 1401.-1535. Maddeleri arasında sigorta hukuku adı altında yer almaktadır (Türk Ticaret Kanunu ‘T.T.K’, 2011).

Gelecekte gerçekleşme olasılığı bulunan tehlikelerden doğabilecek zararların, giderilmesi, önceden yapılacak ödemeler(prim) ile güvence altına alınması sigorta olarak tanımlanmaktadır. (Güvel ve Güvel, 2012:24).

Daha geniş anlamda ise sigorta;

“Belirli bir prim karşılığında, kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların para ile ölçülebilir değerlerinin, sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince belirlenmiş tesadüfi tehlikelerin gerçekleşmesinden doğacak maddi hasarlarını, aynı tehlike altında bulunan kişileri ya da kurumları bir araya getirerek, biçilen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak, sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen, yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür” (Güvel ve Güvel, 2012:25).

Literatürde yer alan mevcut tanımlamalardan yola çıkılarak bir tanım yapılmak istendiğinde ise sigorta, olası tehlikelerin, rizikoların gerçekleşme ihtimali göz önünde bulundurularak kişilerin veya kuruluşların parasal menfaatlerini garanti altına almak için belirli bir miktarda prim ödemeyi kabul ettikleri ve tarafların karşılıklı sorumluluk içerisinde oldukları hukuki bir sistemdir.

1.2. Sigortanın Önemi

Sigorta, finansal sistem ve sosyal hayat açısından son derece önemlidir. Sigortacılık faaliyetleri, bireyleri ve kuruluşları karşılaşması muhtemel risklere karşı koruma sağlaması açısından önemli hale gelmiştir. Geçmişten günümüze kadar gelişim gösteren sigortacılık faaliyetleri, farklı konularda sağlamış olduğu yararlar ile vazgeçilemez hale gelmiştir (Güvel ve Güvel, 2012:28).

Sigorta sektörü mali ve ekonomik gelişmede kritik bir rol oynayabilir. Belirsizliği ve büyük kayıpların etkisini azaltarak, yeni yatırımları, yeniliği ve rekabeti teşvik edebilir. Uzun yatırım ufuklarına sahip finansal aracı olarak sigorta şirketleri, kurumsal yatırımları ve konutları finanse etmek için uzun vadeli araçların sağlanmasına katkıda bulunabilir. Ekonomik büyüme ile sigorta sektöründeki gelişme arasında nedensel bir ilişki olduğuna dair kanıt bulunmaktadır. Bununla birlikte, sigorta endüstrisinin gelişimine neden olan faktörler de incelenmektedir (Feyen, vd., 2011:1). Sigorta şirketleri, karşılıklı ve emeklilik fonlarıyla birlikte hisse senedi, tahvil ve gayrimenkul piyasasındaki en büyük kurumsal yatırımcılardan biridir (Haiss ve Sümegi, 2008:406). Sigorta şirketleri finansal sektörde önemli bir rol oynamaktadır ve sigorta ürünlerinin bulunabilirliği sürdürülebilir ekonomik büyümenin vazgeçilmez unsurudur (Christophersen ve Jakubik, 2014:1).

Ülke içerisindeki finansal sistem ve bu sistem içerisinde yer alan fon arz edenlerle fon talep edenler arasındaki köprü görevini üstlenen aracı kurumlar bulunmaktadır. Türkiye’de finansal sistem içerisindeki aracı kurumların başında bankalar gelmektedir. Fon arz edenlerle talep edenler arasındaki fon transferlerinin büyük kısmı bankalar aracılığı ile gerçekleşiyor olmasına karşın, sigorta şirketlerinin de bu aşamadaki rolü göz ardı edilemez. Gelişmekte olan ekonomilerde sigorta sektörünün de aynı doğrultuda gelişim gösterdiği izlenmektedir. Sigorta kişilerin ve kuruluşların güvence olarak gördükleri ve olası tehlikelere karşı korunmak için bazı tasarruflarda bulundukları bir sistemdir. Bu tasarruflar farklı yollarla yatırımcılara kaynak oluşumunda rol oynamaktadır (Alpay, 2001:35).

Sosyal açıdan sigortanın önemini değerlendirildiğinde ise, sigorta faaliyetlerinden yararlanmak için prim ödeyen kişilerin, kurumların ödedikleri prim karşılığında ortaya çıkabilecek tehlikeler karşısında bir güvence sağlamak ve

oluşabilecek zararların en aza indirgenmesini amaçladıkları görülmektedir. Sigorta farklı işlevleri aracılığıyla hizmet sektöründe faaliyetine büyüyerek devam eden bir sektör haline gelmektedir. Bu bağlamda ülke ekonomisine olan katkısı da göz ardı edilemez (Aybay, 2002:21).

1.3. Sigortanın İşlevleri

1.3.1. Sigortanın Güvence Sağlama ve Risk Yönetimi İşlevleri (Mikro İşlevleri)

Sigorta işletmelerinin işlevleri, oluşabilecek zararı önleme ve oluşan zararı telafi etme işlevidir. İnsanlar, yaşamları boyunca çeşitli risklerle karşı karşıyadırlar. (işsizlik, kaza, hastalık, ölüm v.b.) Şirketler ise hırsızlık, çeşitli kazalar, yangın gibi nedenlerle varlıklarını kaybetme, yanlış pazarlama teknikleri ve üretim politikaları izleme gibi risklerle karşı karşıyadırlar. Günümüzde küresel ekonomik faaliyetlerin son derece karmaşık bir yapıya sahip olması risk olasılığını artırmaktadır. Bu noktada sigorta, bir risk yönetimi aracı olarak devreye girmekte ve bazı görevleri üstlenmektedir (Güvel ve Güvel, 2012:28).

1.3.1.1. Sigorta Dayanışma İşlemleri Organizasyonu Olma İşlevi

Sigorta, aynı riskle karşı karşıya olan bireylerin veya kuruluşların, bu riskten korunmak için sigorta şirketleri bünyesinde bir fon oluşturulması ve gerçekleşen risk sonucu oluşan hasarların bu fondan telafi edilmesi esasına dayanan bir dayanışma organizasyonudur (Uralcan, 2011:48).

1.3.1.2. Sigorta Girişimcinin Kararlarını Etkileme İşlevi

Belirsizlik, girişimcinin sağlıklı karar vermesini engelleyen en önemli faktördür. Sigorta, girişimcinin karşılaşılabileceği riskler sonucunda meydana gelebilecek yıkımları karşılama güvencesi sağlayarak, mevcut durumdaki belirsizlikleri ortadan kaldırmış olur. Böylelikle sigorta, karar aşamasında girişimcinin belirsizlik yoğun bir ortamda daha sağlıklı karar vermesine yardımcı olmaktadır (Güvel ve Güvel, 2012:29).

1.3.1.3. Sigortanın, Girişimcinin Daha Az Maliyetle Sermaye Bulmasını Sağlama İşlevi

Sermaye maliyeti olarak bilinen faiz oranı girişimci için önemli konulardan birisidir. Faiz oranının yüksek olması, girişimciyi yatırım yapmaktan alıkoymaz. Sigorta

kuruluşlarının oluşturduğu fonlar, yatırım yapacak olan girişimcinin sermaye maliyetini düşürür ve yatırım yapmaya teşvik eder (Güvel ve Güvel, 2012:30). Sigorta kuruluşları, hane halklarının tasarruflarının büyük bir bölümünü yatırımlara aktarırlar. Yatırımlara aktarılabilecek bu fonlar faiz oranını düşürerek girişimcinin düşük maliyetle yatırım sermayesi edinmesine olanak sağlar (Uralcan, 2011:30).

1.3.1.4. Sigorta, Atıl Duran (Kullanılmayan) Sermayeyi Minimuma İndirme İşlevi

Yatırımcının olası bir zararı kendi başına karşılamak durumunda olması, oluşabilecek zararın üstesinden gelmek için ayırdığı sermaye miktarının sigorta için ödenecek prim tutarından oldukça fazla olmasına yol açacaktır. Bu durum girişimcinin zorunda kalarak ayırdığı bu sermayeyi yatırımlarında kullanamamasına ve büyümesine engel olacaktır. Sigorta, riski güvence altına alarak yatırımlarda böyle bir sınırlamanın olmasına engel olur (Güvel ve Güvel, 2012:30).

1.3.1.5. Sigorta Güvence Sağlayarak Bireylerin Ve Girişimcilerin Kredi Olanaklarını Kolaylaştırma İşlevi

Bireylerin ve girişimcilerin kredi kullanmak istediklerinde kredi veren kuruluşların güvence istemesi, kredi kullananların bu güvenceyi sağlayamadıkları takdirde yatırımları için gerekli krediyi elde edememeleri söz konusudur. Bu aşamada sigorta, kredi veren kuruluşların istediği güvenceyi sağlayarak, bireylerin ve girişimcilerin riskten arınmış halde kredibilitesinin yükselmesini sağlayacaktır. Daha kolay kredi imkanı sağlayarak, yatırımlar için gerekli sermayenin temini daha kolay ve hızlı gerçekleşecektir (Güvel ve Güvel, 2012:30).

1.3.1.6. Sigorta, Fiyatların Daha Gerçekçi Düzeyde Olmasını Sağlama İşlevi

Girişimci, riskin gerçekleşme ihtimaline karşı fiyatları yüksek tutmaya çalışır. Sigorta sistemi, rizikoların yönetimi konusunda en uygun maliyetleri sağlayan bir sistemdir. Sigorta, hasarın giderilmesi konusunda yardımcı olacaktır. Böylelikle işletmelerin makul sigorta maliyetleri olması durumunda, fiyatları daha düşük ve gerçekçi seviyede olacaktır (Uralcan, 2011:52).

1.3.2. Sigortanın Ekonomik İşlevleri (Makro İşlevleri)

Günümüzde sigorta işletmelerinin ekonomik işlevlerinin kazandığı önem, temel işlevlerinin önüne geçmiştir. Sigortanın temel işlevi, rizikoyu bölmek, zararı dağıtmak,

başka bir ifadeyle ekonomide riski azaltmaktır. Ülke ekonomisine katkısını artırmasına, ekonomik büyüme ve gelişmeye destek sağlama açısından ekonomik işlevler, sigorta işletmelerine mali kurum kimliği kazandırmaktadır (Ünal,1994:Sunuş). Sigortacılık sektörü, ekonomik işlevleri sayesinde ülke ekonomisinin büyümesi ve gelişmesine ciddi katkılarda bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar, günümüz piyasasında sigortacılık sektörünün ekonomik büyümeye katkı sağladığını göstermiştir. Sigortacılık sektörü ekonomik açıdan farklı önemlere sahip birçok işlevi yerine getirmektedir (Karaman,2014:53).

1.3.2.1. Tasarruf Kaynağı Olma İşlevi

Ekonomik gelişmenin gereği olarak toplumlar sermaye birikimine önem vermek zorundadır. Büyümenin sürekli hale gelebilmesi için kaynaklara ve birikime ihtiyaç vardır. Ekonominin büyümesi için gerekli olan sermayenin, tasarruf yoluyla elde edilen birikimlerden veya dış kaynaklardan sağlanması, ekonominin sarsılmadan büyüme yolunda ilerlemesini sağlayacaktır. Sigorta kuruluşları, kişilerin gelirlerinden belirli aralıklarla düzenli bir şekilde tasarruf yapmalarını sağlamaktadır. Bunun yanında risklere karşı koymak adına yaptırılan sigortalar için ödenen primler de tasarruf olarak sayılmaktadır. Sigorta kuruluşları bünyesinde biriken bu tasarruflar, borç verme, hisse senedi, tahvil, gayrimenkul satın alma gibi yollarla yatırımlara fon oluşturmaktadır. Ekonomi içerisinde yatırımlara kaynak olan fon arzı olarak katkı sağlamaktadır (Uralcan, 2011:55). Sigorta, önemli bir tasarruf kaynağıdır. Biriken primler, sağlanan tasarruflar ekonominin gelişmesini ve üretkenliğin artmasını sağlamaktadır. Böylece sigorta, toplumun huzur ve refah düzeyinin yükselmesine yardım eder (Güvel ve Güvel, 2012:32).

1.3.2.2. Ekonomik Çöküntü Ve Kayıpları Önleyici İşlevi

Sigorta sistemi tarafından oluşturulan dayanışma organizasyonu, bireylerin yalnız olarak baş edemeyecekleri ekonomik çöküntüleri, organizasyon içerisine dağıtarak yaşanan çöküntünün etkisini hafifletir. Aynı zamanda organizasyon içerisinde gerekli bilgilendirmeleri ve denetimleri sağlayarak, karşılaşması olası riskler ve bu riskler sonucu oluşabilecek hasarlar sonucu oluşabilecek kayıpları en aza indirir (Güvel ve Güvel, 2012:32).

1.3.2.3. Uluslar Arası Ticareti Geliştirme İşlevi

Ticaret, malların yer ve el değiştirmesi temeline dayanmaktadır. Bu değişim, taşımacılık ile gerçekleşmekte ve günümüzde kara, hava ve deniz taşımacılıkları ile bütün dünyada bu değişim sağlanabilmektedir. Girişimci, taşıma esnasında meydana gelebilecek risklerden korkar ve özellikle uluslar arası ticaretten uzak durur. Girişimcinin ihraç edeceği malların güvenliği sigorta ile mümkündür. Sigorta sayesinde, herhangi bir ülkeye, herhangi bir yolla taşınacak olan mallar güvence altına alınmış olacak, olası hasar ve kayıplar sigorta tarafından tanzim edilecektir. Sigorta ile bu güvenceyi sağlayan girişimci ithalat ve ihraçtan korkmadan ticaretini sağlayacaktır. Ülkeler arası ilişkilerin temelini oluşturan ticaret, gelişim göstererek ilişkilerin sağlam olmasını sağlayacaktır (Uralcan, 2011:59).

1.3.2.4. Vergi Kaynağı Olma İşlevi

Sigorta kuruluşları, sigortacılık faaliyetlerini yerine getirirken ve ekonomik faaliyetlerde bulunurken, faaliyet gösterdikleri ekonomik sistemin gereği olarak vergi öderler. Yüksek tutarlardaki tasarrufları kullanarak veya kullandırarak elle ettikleri gelirlerin vergisini ödeyerek ekonomiye katkı sağlamaktadırlar (Güvel ve Güvel, 2012:33).

1.4. Sigorta Türleri

Sigorta türlerini farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Sigorta hukuku açısından, sosyal sigortalar ve özel sigortalar şeklinde bir ayırım yapılabilmektedir (Özbolat,2014:237). Sigorta ilişkisini, sigorta kuruluşlarının çalışmalarını düzenleyen hukuk kurallarının tümüne ve bu kuralları bir sistem içinde inceleyen hukuk dalına sigorta hukuku denilmektedir. Sigorta hukukunun iki temeli dalı bulunmaktadır. Birincisi sosyal sigorta, ikincisi ise özel sigorta dalıdır. “Sosyal güvenlik kavramı, çoğu zaman sosyal sigorta kavramı ile karıştırılmaktadır.” (Bozar, 1965, 77).

1.4.1. Sosyal Sigortalar

Toplumsal açıdan taşıdığı önem ve sosyal güvenlikle olan ilişkisi bakımından devlet tarafından düzenlenen ve yürütülen sigorta faaliyetleri sosyal sigortalar olarak tanımlanmakta olup bu faaliyetler devlet tarafından kurulmuş olan sigorta işletmelerince yürütülmektedir (Gümüş ve Uzun, 2012:20). Sosyal güvenliği sağlamanın temel aracı

olan sosyal sigortaların genel anlamda görevi, rizikonun belirsizliğini ve bunun kişiler üzerindeki olumsuz etkisini belli bir kişinin omuzlarından kaldırıp, toplumun sorumluluğu ve yükümlülüğü altına almaktadır. İster özel, ister sosyal olsun, tüm sigortaların amacı aynı ya da benzer tehlikelerle karşı karşıya bulunan kişilerin böyle bir tehlikenin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan risklerin organize bir çoğunluk içinde beraberce karşılanmasıdır. Çoğunluğa dahil bireyler bunun için önceden belirli bir prim öderler. Ancak, sosyal sigortaların özel sigortalardan ayrılan yanları da vardır. Özel sigortalar isteğe bağlı olarak kurulurken sosyal sigortalar kanunla zorunlu olarak kurulur. Sosyal sigortalarda edim ve karşı edim arasındaki bir denklik yoktur. Çünkü sosyal sigorta yardımları, bazı durumlarda sigorta primleri ödenmeden de yerine getirilebilir. Burada rizikonun denkleştirilmesi (bölünmesi) yanında sosyal denkleştirme de önem taşır. Zaten bu yüzden, primlerin ve yapılacak yardımların miktarı, sosyal sigorta primlerinin yüksekliği, kural olarak sigorta edilen riske göre değil, sigortalının ödeme gücüne göre saptanır. Özel sigorta ilişkisi ise kanun yoluyla zorunlu olarak kurulur. Sosyal güvenlik sistemi; kamusal önlemler ile hastalık, doğum, kaza, ölüm, yaşlılık ve malüllük gibi durumlarda meydana gelebilecek ekonomik ve sosyal çöküntülere karşı, toplumdaki bireylerin kendini koruması anlamına gelen bir kavramdır (Yaslıdağ, 2012:120).

1.4.2. Özel Sigortalar

Daha çok uygulamada oluşmuş, gerçek ya da tüzel kişilerin sigorta konusu ile karşı karşıya kaldıkları riskleri, tehlikeleri yasalara göre kurulmuş kuruluşlara transfer etmek için ihtiyari veya zorunlu olarak yapılan sigortadır. Oluşabilecek olan zararların giderilmesinde, bu zararlarla karşı karşıya kalanlara parasal kolaylık ve rahatlık sağlamak ve finansman tekniği olarak da özel sigortalar kullanılmaktadır (Kaya, 2014:282). Özel sigorta kendi kendine yardım fikrine dayanan ve özel çıkarları korumayı amaçlayan bir sigorta türüdür. Özel sigorta kuruluşları da sosyal güvenliğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle özel sigortalarda devletler tarafından teşvik edilmekte ve bunu sosyal devlet olmanın bir unsuru olarak kabul etmektedirler. Özel sigorta bu konumuyla, özel ve sosyal sigortalar sigortacılık tekniğinden yararlanılmakta ve topluluk çerçevesindeki riskler eşitlenmektedir. Bu nedenle özel yada sosyal sigortalara prim ödeyenler, karşılaştıkları zararların telafisinde özel yada sosyal sigortalılıklarına göre kendi aralarında eşit yardım ve hizmet görmektedirler.

Özel sigortalarda oluşabilecek risklere karşı kendi istekleri doğrultusunda bir risk teminatıdır. Sosyal sigortalarda ise kanunen uygulanması zorunlu, kişinin isteğine bırakılmayan bir teminat türüdür. Sosyal sigorta teminatlarında ana unsur kişinin kendisi ve yakınlarının sağlıklı ve mutlu olabilmeleri için gerekli unsurlar bulunmaktadır. Genellikle bedeni ve manevi unsurları içermektedir. Özel sigorta hukukunda ise hayat ve sağlık sigorta riskleri sosyal sigorta unsurlarına benzemesine rağmen asıl teminat unsurları maddi teminatlardır. Örneğin bir kişinin arabası yandığı zaman bunun teminatını karşılayan sosyal sigorta değil özel sigortadır(Güvel ve Güvel, 2012:27).

Özel sigortaların belirgin özellikleri sıralanmıştır. Bunlar:

- Sigorta kuruluşları özeldir.
- Gönüllü katılıma tabidir.
- Sigorta süresi anlaşmayla belirlenmekte, genellikle 1 yıldır.
- Sigortalı tarafından yatırılan primle finanse edilmektedir.
- Kişisel menfaat ilişkisine dayanmaktadır.
- Sigorta poliçeleri her branş bir farklılık göstermektedir.
- Karşılıklı anlaşmayla düzenlenebilmektedir.
- Özel sigorta hukukuna tabidir.
- Özel çıkarları gözetmektedir.
- Kar amaçlı kuruluşlardır.
- Birden fazla sigorta kuruluşu ile çalışma yapılabilmektedir.
- Sigorta şirketleri, sigorta yapmadan önce risk analizi yapmakta ve uygun bulmazsa sigorta yapmamakta yada yüksek prim talep etmektedir (Alper, 2000).

Özel sigorta sınıflandırılmasının altında branşlar itibariyle farklı ayrımlar söz konusudur. Bu ayrım konunun başında verilen şekilde gösterilmiş olup ayrıntılarına değinilmeyecektir.

1.4.3. Sosyal ve Özel Sigorta Arasındaki Farklar

Sigorta türleri arasında bazı temel farklılıklar yer almaktadır. Sosyal ve Özel Sigortalar olarak yapılan sigorta türleri ayrımı ve bu ayrımın birbirinden farklı yönleri Tablo 1.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1 Sosyal ve Özel Sigorta Türleri Arasındaki Farklar

Özel Sigorta	Sosyal Sigorta
• Özel çıkara dayanır. • İsteğe bağlıdır. • Herkese açıktır. • Serbest sözleşmeye dayanır.	• Genel çıkara dayanır. • Zorunludur. • Sadece belirli gruplara açıktır. • Yasalara dayanır.

Kaynak: Güvel, E. A. ve Güvel, A. Ö. , (2012), *Sigortacılık*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.28

- Özel sigorta kendi kendine yardım fikrine dayanır. Amacı özel çıkarların korunmasıdır. Sosyal sigortanın amacı ise genel çıkarların korunmasıdır. Özel sigortanın konusu olan çıkar ekonomik nitelikte ve para ile ölçülebilen bir çıkardır. Manevi ya da psikolojik bir çıkar sigorta edilemez.

- Özel sigorta isteğe bağlıdır; sözleşme esasına dayanır. Sosyal sigorta zorunludur, yasaya dayanır.

- Özel sigorta herkese açıktır. Sosyal sigorta ise belirli meslek gruplarıyla ve ekonomik açıdan zayıf olanlarla sınırlıdır.

- Özel sigortada prim oranı tehlike derecesine göre belirlenir. Sosyal sigortada sigortalının mesleğine ve gelirine göre belirlenir.

- Özel sigorta kuruluşları özel sigorta süresi anlaşmayla belirlenen genellikle 1 yıl, kişisel menfaat ilişkisine dayanan, karşılıklı anlaşmayla düzenlenen, özel sigorta hukukuna tabi, özel çıkarları gözeten, kar amaçlı kuruluşlardır. Sosyal sigortalar ise; devlete ait, sigorta süresi uzun olan, çalışan işveren ve devlet tarafından finanse edilen, toplumsal boyutu esas olan, kamu hukukunun ağır bastığı, kamu çıkarlarını gözetten, kar amacı gütmeyen kuruluşlardır (Uğur, 2000, 13).

Sigortacılığı branşlar itibariyle sınıflandırmak gerekirse, bilinen en net ayırım şekli ‘Mal(Zarar) Sigortaları’ , ‘Sorumluluk Sigortaları’ ve ‘Can Sigortaları’ dır. 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunumuz ise bu üçlü ayırım yerine, Zarar Sigortaları ve Can Sigortaları başlığı altında sınıflandırmaya gitmiştir(Kaya, 2014:281).

“Türkiye’de uygulanan sigorta branşları ise, 11.07.2007 tarihli ve 26579 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2007/1 sayılı Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ ile belirlenmiştir. Bu tebliğe göre, sigorta branşları ‘Hayat Dışı Grubu’ ve ‘Hayat Grubu’ olarak ayrılmıştır”(Kaya, 2014:281). Bu ayırım Tablo 1.2’de gösterilmiştir.

Tablo 1.2 Sigorta Branşları

Hayat Grubu (Branşı)	Hayat Dışı Grubu (Branşı)	
Hayat	Kaza	Yangın ve Doğal Afetler
Evlilik Sigortası	Hastalık / Sağlık	Genel Zararlar
Doğum Sigortası	Kara Araçları	Kara Araçları Sorumluluk
Yatırım Fonlu Sigortalar	Raylı Araçlar	Hava Araçları Sorumluluk
Sermaye İtfa Sigortası	Hava Araçları	Su Araçları Sorumluluk
Kaza	Su Araçları	Genel Sorumluluk
Hastalık/ Sağlık	Nakliyat	Kredi
	Emniyeti Suistimal	Finansal Kayıplar
	Hukuksal Koruma	Destek

Kaynak: Kaya, F. , (2014), *Türkiye’de Uygulanan Sigorta Türleri*, Edt. Ferudun Kaya, *Sigortacılık*, Beta Yayınevi, İstanbul

1.5. Sigortacılığın Tarihi

Bu başlık altında sigortacılık faaliyetlerinin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilecektir. Dünya genelindeki tarihsel gelişimi ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ekonomik sistemler içerisindeki payını gittikçe arttıran sigortacılık sektörünün bugünkü konuma gelene kadar geçirdiği süreçler hakkında bilgi verilmiştir.

1.5.1. Dünya’da Sigortacılığın Tarihi

Dünya tarihine bakıldığında sigortacılık faaliyetlerinin benzer ilk örneklerine yaklaşık 4000 yıl öncesinde Babil Uygarlığı’nda rastlanmaktadır. Dönemin ticaret merkezi haline gelen Babil’de, kervanlar çeşitli risklerle karşı karşıya kalmışlardır. Tüccarlara borç veren zenginler, kervanların soyulma, fideye ödeme gibi durumlarla karşılaşmaları halinde, verdikleri borçları silmekte, bunun karşılığında parayı tüccarlardan geri aldıklarında, olası riskin karşılığı olarak borç miktarı üzerinden belli oranda para alıyorlardı. Bu durum zaman içerisinde Babil Kralı tarafından kanunlaştırıldı. Hammurabi Kanunlarının en belirgin özelliği saldırıya maruz kalan kervanların zararlarının diğer kervanlar arasında dağıtılması şeklinde planlamasıydı. Bu paylaşım kara taşımacılığındaki ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Milattan önce altı yüz yıllarında Hinduların yapış oldukları kredi anlaşmaları sigorta özelliği taşımaktaydı. İçerik bakımından basit olan bu anlaşmalar, toplumu sigorta konusunda bilinçlendirmesi, geliştirmesi ve sigortacılıkta ilk adımları ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Hindular buna benzer anlaşmaları zamanla geliştirerek deniz

taşımacılığı ve nakliyat sigortası için temellerin oluşmasına öncülük etmişlerdir. Sonrasında sigortacılık faaliyetlerine daha benzer uygulamalar deniz ticaretinin gelişim gösterdiği yerlerde görülmektedir. O dönemde denizcilik açısından gelişim gösteren Romalılar, Yunanlar ve Kartacalılar arasında, verdikleri borçla yükü taşıyan geminin limana ulaşmaması riskini taşıyan ve gemi sağ salim limana ulaşması halinde verdikleri borcu ve taşıdıkları risk içinde belli bir miktar para alanlar bulunuyordu. Alınan bu paraların fazla olması dönemin otoritesi sayılan kilise açısından uygun görülmemiştir. Daha sonra yasaklanmıştır. Yasaklanmasından sonra, meydana gelebilecek risklere karşı önceden ödeme yapılması şeklinde gelişim göstererek sigorta düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. ([www.tsb.org.tr:Sigortanın Tarihi](http://www.tsb.org.tr:Sigortanın_Tarihi)).

Sigortacılık faaliyetlerinin gelişmesine neden olan bir diğer olay ise on yedinci yüzyılın ikinci yarısında meydana gelmiştir. İlki sigortacılıkta istatistik tekniğinin kullanılması, diğeri ise, Londra’da 2 Eylül 1666 tarihinde meydana gelen ve günler süren büyük yangın felaketidir. Bu yangında yaklaşık on üç bin ev ve yüz kilise zarar görmüştür. Bu olaydan sonra toplumun kendini koruma düşüncesi sigortacılık faaliyetlerini hızlandırmıştır. (Esen, 1945:9).

Sigorta türlerinin gelişmesinde farklı olaylar etkili olmuştur. Modern anlamda sigortacılığın temellerini deniz, kara sigortacılığının temellerini yangın gibi olaylar oluştururken, kaza sigortacılığının gelişimine tren kazaları ve bireysel kazalar öncülük etmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte sanayicilik gelişim göstermeye başlamış ve teknik hasarların oluşumu artmıştır. Hasarların artması, mühendislik sigortalarının gelişmesine öncülük etmiştir. Sigorta şirketleri, artan sigorta ihtiyacına cevap verebilecek hale gelmesi, yirminci yüzyılın başlarında tam anlamıyla gerçekleşmeye başlamış ve bu bağlamda örgütlenerek etkili bir hizmet verebilecek konuma gelmişlerdir. ([www.tsb.org.tr:Sigortanın Tarihi](http://www.tsb.org.tr:Sigortanın_Tarihi)).

1.5.2. Türkiye’de Sigortacılığın Tarihi

Türkiye’de sigortacılık sektörünün gelişimine bakıldığında, dünyadaki tarihsel gelişiminden çok daha sonra ticari kültürümüze girdiği görülmektedir. Sigortacılık bir çok Avrupa ülkesinde 12. yüzyıl da görülmeye başlayıp, bu gelişimini 15. yüzyıla kadar devam ettirmiştir. Buna karşılık Türkiye’de sigortacılık anlamındaki faaliyetler 19.yüzyıl sonlarında başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Osmanlı Devleti’nin

ekonomisinin büyük kısmının savaş ekonomisine dayanması ve halkın karşılaşılabileceği zararlar için devlet desteğini bekliyor olması sebep olarak gösterilmektedir. Osmanlı Devleti'nin dönemin ticaret hayatında yer almaması, finansal organizasyonların kurulamaması Türkiye'de yabancı sermayelerin piyasada etkin rol oynamasına sebep olmuştur. Bu durumda o dönemde var olan sigorta şirketlerinin tamamının yabancı sermayeler tarafından kurulmuş olduğu görülmektedir. Sigortacılık alanında da önemli gelişmeler Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yaşanmıştır (Gümüş ve Uzun, 2012:26).

Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından önce Anadolu köylerinde gerek duyulduğunda yardım sağlamak ve halkın uğrayacağı zararların karşılanması amacıyla sendikalar kurulmuş ancak tam anlamıyla sigorta olmayıp, güvenlik, yardımlaşma, sosyal dayanışma düşüncesiyle oluşturulmuştur (Ezerdi, 1998:28).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1960'lara kadar olan düzenleme döneminde sigortacılıkla ilgili yasal anlamda ve kurumsallaşma bakımından ciddi atılımlar gerçekleşti. Türkçe kullanımın zorunlu hale gelmesiyle birlikte İngilizce ve Fransızca olarak poliçe düzenlenmesine son verildi. Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi hakkında kanun 1927 yılında yürürlüğe girdi. Şirketlerin denetlenmesi, döviz çıkışının önlenmesi amacıyla çıkarılan bu kanun ile birlikte yerli sermaye tarafından kurulan sigorta şirketlerinin sayısı artmaya başladı. 1929 yılında Türkiye İş Bankası A.Ş. tarafından işletilecek olan Milli Reasürans T.A.Ş. faaliyete geçirildi. Türkiye'de bu tarihten itibaren şirketler tarafından toplanan primlerin Milli Reasürans'a devredilmesi zorunlu tutuldu. Bu süreçten itibaren halkın sigortaya olan güveni artmış ve sigortacılık sektörü gelişim kazanmaya devam etmiştir (Gümüş ve Uzun, 2012:28).

1.6. Sigorta Sektörü

Hizmet üretmek amacıyla sigortacılık alanında faaliyet gösteren şirketlerin oluşturduğu bu sektör, Dünya üzerindeki devletlerin ekonomik sistemlerinin bir parçası haline gelmiştir. Sigorta sektörünün, yapısal ve finansal boyutları ülkeler arasında farklılık gösterirken Dünya geneline bakıldığında günden güne büyüdüğü görülmektedir. Ülkeler arasında oluşturulan ekonomik platformların da finansal yapılarının oluşumunda ciddi katkılar sağlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde sigorta sektörünün Dünya genelindeki durumu hakkında bilgi verilecek olup, sektöre ciddi katkıları olan ülkelerin bir arada bulunduğu ekonomik bir platform olan Ekonomik

Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) içerisindeki genel durumu hakkında bilgiler verilecektir. Bunlara ek olarak ayrıca Türkiye sigorta sektörü incelenmiştir.

1.6.1. Dünya Sigorta Sektörünün Genel Görünümü

Dünya ekonomisinin hizmet sektörü II. Dünya Savaşı'ndan bu yana belirgin bir şekilde büyümüştür. Dünya çapındaki sigorta endüstrisi 1950'den beri yıllık ortalama yüzde 10'un üzerinde bir büyüme kaydetti. 1980'lerin ortasında, uluslararası hayat sigortası sektörü yıllık ortalama yüzde 25'ten daha fazla bir oranda büyüdü (Browne ve Kim, 1993:616).

Dünya genelinde sigorta şirketleri tarafından toplanan primler bakımından istatistikler farklı eğilimlerin olduğunu göstermektedir. Veri ileten 40 ülkeden 21'inde, sigorta şirketlerinin hayat ve hayat dışı olduğuna bakılmaksızın prim üretiminde reel artış olduğu görülmektedir. Bu 21 ülkenin 12'si OECD ülkelerinden oluşmaktadır. 2016 rakamları incelendiğinde en yüksek prim artışı %21,5 ile Litvanya'da gerçekleşirken, onu % 16 ile Kosta Rika, %12,1 ile İspanya ve %10,4 ile Meksika takip etmektedir. Söz konusu olan reel büyümenin hayat sigortalarında yaşam ürünleri, irat ürünleri hayat dışı sigortalarda, trafik sigortaları ve mal ve kaza sigortaları kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Sigorta pazarındaki eğilimler segmente ve sigorta sınıflarına göre farklılık gösterebilmektedirler. ABD'de brüt primler 2016 yılında hayat dışı sigortalarda %3 artış gösterirken, hayat sigortalarında %3 oranında düşüş gözlenmektedir (www.tsb.org.tr : OECD Küresel Sigorta İstatistikleri).

2016 yılında Dünyadaki toplam prim üretimi 2015 yılına göre %3,1 oranında artış göstermiştir. 4,73 trilyon dolar olarak belirlenen prim üretiminin 2,62 trilyon dolarlık kısmı hayat branşında, 2,11 trilyon dolarlık kısmı da hayat dışı branşda gerçekleştiği görülmüştür. Prim üretimi 2016 yılında hayat branşında %2,5 yükselirken, hayat dışı branşlarda %3,7 oranında yükselme kaydedilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 1.3 ve Tablo1.4'te Dünya ve Türkiye'nin 2015 ve 2016 yılları için büyüme oranları gösterilmiştir (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016).

Tablo 1.3. Dünya Ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Prim Üretimi Reel Büyüme Oranları(%)

	2012			2013		
	Hayat	Hayat Dışı	Toplam	Hayat	Hayat Dışı	Toplam
Gelişmiş Piyasalar	1,9	1,5	1,7	-0,2	1,1	0,3
Gelişmekte Olan Piyasalar	5,2	9,3	7,1	6,4	8,3	7,4
Toplam	2,3	2,7	2,5	0,7	2,3	1,4
Türkiye	-4,9	11,1	8,6	18,1	14,5	15,0

Kaynak: Sigma Dergisi, (2013) , *2013 Dünya Sigortacılığı*, Yayın No: 3/2014

Tablo 1.4. Dünya Ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Prim Üretimi Reel Büyüme Oranları (%) (Devamı)

	2014			2015			2016		
	Hayat	Hayat Dışı	Toplam	Hayat	Hayat Dışı	Toplam	Hayat	Hayat Dışı	Toplam
Gelişmiş Piyasalar	3,8	1,8	2,9	3,1	3,3	3,2	-0,5	2,3	0,7
Gelişmekte Olan Piyasalar	6,9	8,0	7,4	11,7	7,9	9,8	16,9	9,6	13,5
Toplam	4,3	2,9	3,7	4,4	4,2	4,3	2,5	3,7	3,1
Türkiye	-11,2	0,1	-1,5	8,1	13,3	12,7	30,4	26,1	26,6

Kaynak: Sigma Dergisi, (2016), *2016 Dünya Sigortacılığı*, Yayın No: 3/2017

Tablo 1.3 ve Tablo 1.4 incelendiğinde 2012 yılında Dünya'daki prim üretimi 2011 yılına göre % 2,5 arttığı görülmektedir. Hayat branşına bakıldığında % 2,3 oranında, hayat dışı branşlarda ise % 2,7 oranında artış gözlemlenmektedir. Dünya'daki bu gelişimin yanı sıra Türkiye'de hayat branşında bir önceki yıla göre %-4,9 azalış, hayat dışı branşlarda %11,1 oranında bir artış görülmektedir. 2014 yılında sektörün toplamına bakıldığında %3,7 oranında reel olarak görülürken, Türkiye'de %-1,5 oranında azalış meydana gelmiştir. 2015 yılında gelindiğinde prim üretimi bir önceki yıla göre reel olarak %3,8 oranında artmıştır. Bu artış, hayat branşında %4,0, hayat dışı branşlarda %3,6 olarak gözlemlenmektedir. 2016 yılında Türkiye'de gerçekleşen artış miktarları dikkat çekmektedir. Aşağıdaki Tablo 1.5'te Avrupa ülkelerinin sigorta sektörlerine ilişkin son yıla ait bilgiler verilmiştir.

Tablo 1.5. Avrupa Ülkelerinin 2016 Yılı Toplam Prim Üretimleri Ve Dünya Sigorta Sektörü İçindeki Payları

Ülkeler	2016 Yılı Toplam Prim Üretimi (Milyon \$)	2016 Dünya Sigorta Pazarı İçindeki Payı (%)
Birleşik Krallık	304.208	6.43
Fransa	237.644	5.02
Almanya	215.021	4.54
İtalya	162.383	3.43
Hollanda	80.130	1.69
İspanya	68.599	1.45
İrlanda	59.295	1.25
İsviçre	58.369	1.23
Belçika	33.838	0.72
İsveç	33.667	0.71
Danimarka	31.939	0.67
Finlandiya	27.879	0.59
Lüksemburg	26.212	0.55
Norveç	19.511	0.41
Avustralya	18.830	0.40
Rusya	17.607	0.37
Polonya	13.702	0.29
Türkiye	13.085	0.28
Portekiz	12.151	0.26
Çek Cumhuriyeti	6.245	0.13
Malta	4.528	0.10
Yunanistan	4.305	0.09
Lihtenştayn	3.339	0.07
Macaristan	3.113	0.07
Slovenya	2.251	0.05
Romanya	2.192	0.05
Slovakya	2.106	0.04
Ukrayna	1.332	0.03
Hırvatistan	1.287	0.03
Bulgaristan	1.139	0.02
Kıbrıs	805	0.02
Sırbistan	803	0.02
Diğer Ülkeler	2.509	0.05
Toplam	1.470.021	31.06

Kaynak: Sigma Dergisi, (2016), 2016 Dünya Sigortacılığı, Yayın No: 3/2017:48

1.6.2. OECD ve Sigorta Sektörü

Kökenleri 2. Dünya Savaşı sonrasına dayanan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) bu yıl kuruluşunun 50. yıldönümünü kutlamaktadır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında seleflerinin hatalarından kaçınmaya kararlı olan Avrupalı liderler, kalıcı barışı sağlamak için en iyi yolun, yenilgiyi cezalandırmaktan ziyade, işbirliğini ve yeniden yapılanmayı teşvik etmenin olduğunu fark etti. Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (OECEC), 1948 yılında ABD tarafından finanse edilen Marshall Planını savaşın yol açtığı bir kıtanın yeniden inşası için yürütmek üzere kuruldu. Ekonomik

İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) olarak 30 Eylül 1961 yılında Paris merkezli olarak kurulan teşkilatın misyonu, dünyanın dört bir yanındaki insanların ekonomik ve sosyal refahını artıracak politikaları teşvik etmektir. OECD, hükümetlerin deneyimlerini paylaşmak ve ortak sorunlara çözüm aramak için birlikte çalışabilecekleri bir forum oluşturmaktadır. Örgüt, ekonomik, sosyal ve çevresel değişimleri yönlendiren etkilerin neler olduğunu belirlemek, verimlilik, küresel ticaret ve yatırım akışlarını ölçmek, gelecek trendleri tahmin etmek amacıyla gerekli analizleri yapmak üzere tarımdan kimyasalların güvenliğine kadar geniş bir yelpazede uluslar arası standartlar belirlemiştir. Ülkelerin farklı sektörlerde birbirleri ile karşılaştırılması ve gerekli bilgilerin sağlanması için detaylı alt yapı sunmaktadır (<http://www.oecd.org>: Hakkında). Bugün, 35 ülkenin üyesi olduğu örgüt, hükümetlere, deneyimlerini birbirleri ile paylaşabilecekleri bir ortam sunmaktadır. OECD'nin 20 kurucu üyesi bulunmaktadır. Bunlar; Türkiye, ABD, Kanada, Fransa, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Almanya, İtalya, Portekiz, İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İsviçre, Avusturya, İsveç, İzlanda, Norveçtir. Örgüte sonradan katılan ülkeler ise, Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Macaristan, Japonya, Meksika, Yeni Zeland, Polonya, Slovakya, Güney Kore, Şili, Estonya, Slovenya ve İsraildir.

Bu örgütün amaçları;

- Ekonomik büyüme, mali istikrar, ticaret ve yatırım, teknoloji, yenilik, girişimcilik ve kalkınma alanlarında işbirliği yoluyla refahın sağlanması ve yoksullukla mücadele konularında hükümetlere yardımcı olmak
- Ekonomik ve sosyal gelişme ile çevrenin korunması arasındaki dengeyi gözetmek.
- Herkes için iş imkanı yaratılması ve sosyal eşitlik ile etkin ve sağlıklı bir yönetim gerçekleştirilmesi
- Yeni gelişme ve sorunları anlamak ve bunlara çözüm üretmek konularında hükümetlere tavsiyelerde bulunmak
- Üyelerine problemlerinde yardımcı olup onlara yol göstermektir. (Akbulut, 2002)

Sigorta, hükümetler ve haneler için mevcut en önemli risk yönetim araçlarından biridir. OECD, hükümetler ve sigorta şirketleri için bir dizi iyi uygulama ve kılavuz geliştirmiştir. Sigorta pazarlarını izliyor ve global sigorta istatistiklerini toplamaktadır.

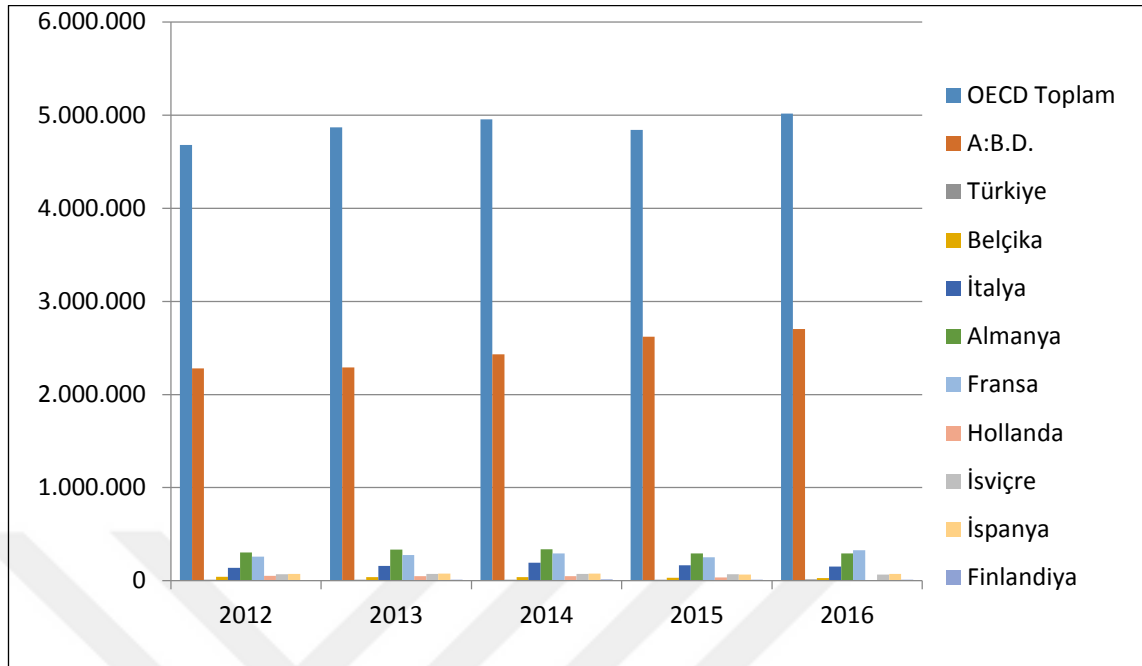
2016 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) tarafından yayınlanan sigorta istatistikleri, 35 ülkeye ait sigorta sektörü verilerini bir bütün olarak sunmaktadır. Ayrıca bu örgüte dahil olan ülkelerin oluşturmuş oldukları sigorta pazarı ve bu pazar içerisindeki payları gösterilmektedir. Genel olarak incelendiğinde, hayat ve hayat dışı branşta, çoğu ülkede 2015 yılında brüt sigorta primleri artmıştır. Bu büyüme, daha uygun ekonomik koşulların bir işareti ya da bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin sigorta ürünlerini satın almaya yönlendirilmeleri bu primlerin artmasına sebep olmaktadır. Çoğu ülkede, sigortanın nispeten daha az nüfuz etmesi (özellikle Latin Amerika'da ve bazı Asya ülkelerinde), sigorta sektörünün büyümeye devam edecek geniş alana sahip olduğunu göstermektedir. Bazı ülkelerde ise, düşük faiz oranlarının, bireylerin daha düşük teminatlı hayat sigortası ürünleri satın almasını engelleyebileceği durumlar söz konusu olmaktadır. Bu durum gerçekleştiği takdirde brüt prim miktarlarında azalma görülmektedir. Ekonomik göstergeler arasında yer alan enflasyonun yüksek olması hayat ve hayat dışı branşın gerçek gelişimini etkilediği veya etkileyebileceği örgüte üye ülkeler için önem arz etmektedir.

Yıllık olarak prim üretim miktarları incelendiğinde, 28 ülkenin hem hayat hem de hayat dışı branşlarda prim üretimlerinin artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra 8 ülkenin sadece hayat branşı primleri gelişim gösterirken, 11 ülkenin hayat dışı branşı primleri gelişim göstermektedir. 6 ülke için ise prim üretim miktarlarında herhangi bir artış görülmemiştir. Hayat branşı prim üretimlerindeki en hızlı artış, %19.3 oranında Uruguay'da gerçekleşmiştir. Daha sonra, Şili(%18.2) ve Arjantin(%14) oranında artışla ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadırlar.

Genel olarak, hayat dışı branştaki primler, 2015 yılında hayat sigortacılığından daha hızlı artmıştır. OECD bölgesinde prim üretim miktarları, hayat dışı branşta ortalama % 2,4 artarken, hayat branşında % 0.7 arttığı görülmektedir.

OECD sigorta pazarında, 2015 yılında hayat ve hayat dışı branşlarda toplam 4.840.208 milyon dolar prim üretimi gerçekleşmiştir. Bu rakam 2016 yılında 5.016.593 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

Şekil 1.1 OECD Pazar Büyüklüğü Gelişimi(Milyon Dolar)

Kaynak: OECD Veri Merkezi(2012-2016)

Yukarıda Şekil 1.1’de OECD sigorta pazarına ilişkin toplam prim üretim miktarı ve bu miktarın son beş yıl içindeki değişimi gösterilmiştir. OECD pazar büyüklüğü toplamı ve çalışmaya konu olan 10 üye ülkenin son beş yıl içerisindeki prim üretim miktarları ve OECD pazarı içindeki payları grafik üzerinde gösterilmiştir. En büyük paya Amerika Birleşik Devletleri sahip olurken, Almanya en yüksek paya sahip ikinci ülke konumundadır. En az paylara ise Türkiye ve Finlandiya’nın sahip olduğu görülmektedir.

1.6.3. Türkiye Sigorta Sektörü

Türk sigortacılık sektörü, Türkiye’nin finansal piyasası içerisinde yer alan ve çok hızlı büyüme potansiyeline sahip sektörlerden birisidir. Sektörün gelişimine etki eden birçok faktör yer almaktadır. Sektörün büyüme eğilimi incelendiğinde gerçekleşen gayri safi milli hasıladan yaklaşık iki kat daha hızlı büyüme gösterdiği gözlemlenmektedir. Sektörün 2050 yılına kadar şu an ki durumunun en az %50 si kadar büyüyeceği ön görülmektedir. Türkiye’de genç nüfus varlığı, sigortalılık düzeyinin azlığı, kişi başına düşen gelirin artışı, yeni sigortacılık faaliyetleri, Avrupa Birliği uyum süreci ve sektöre olan yabancı sermaye ilgisinin artışı sigortacılık sektörünün

büyümesine işaret eden güçlü göstergelerdir. Türkiye’de sigortacılık sektörü, her geçen gün olumlu bir ivme kazanmaktadır (Güvel ve Güvel, 2012:60).

Son yıllarda Türkiye’de sigortacılık sektörü değerlendirilirken sektöre olan yabancı sermaye ilgisinin artmış görülmektedir. Kendi ülkelerinde Pazar payları yüksek olan şirketler, Türkiye’de gözlemlenen güçlü pazar potansiyeline yönelmişlerdir (Akin, 2014:269).

Sigortacılık sektörü, 2016 yılında toplam 40,5 milyar TL prim üretimi gerçekleştirmiştir. Sektör prim üretimini %30,4 oranında artırmış, sektörün bütünü dikkate alındığında ise %26,6 oranında reel büyüme görülmüştür. Sektörde reel büyüme oranı hayat dışı prim üretiminde %26,1 olarak, hayat grubu prim üretiminde ise %30,4 olarak gerçekleşmiştir. Gelişmekte olan piyasalarda sektör genellikle GSYİH’ya paralel bir gelişme göstermektedir. 2016 yılı sonu itibarıyla Türkiye’de 37’si hayat dışı branşlarda, 18’i hayat ve emeklilik alanlarında, 4’ü hayat branşında ve 2’si reasürans alanında olmak üzere toplam 61 sigorta, reasürans ve emeklilik şirketi faaliyet göstermektedir (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016).

1.6.3.1. Türkiye OECD İlişkileri

Türkiye, OECD’nin kurucu 20 üyesinden biridir. Daimi Temsilciliğimizin kadrosu Bakanlığımızın yanı sıra Maliye, Kalkınma ve Ekonomi Bakanlıkları ile Hazine Müsteşarlığı kadrolarından oluşmaktadır. 1960’tan 1980’li yıllara kadar geçen süre zarfında Türkiye’nin OECD’ye olan ilgisi daha çok 12 Temmuz 1962 tarihinde oluşturulan, Türkiye’nin ekonomik durumunun her yıl görüşüldüğü ve mevcut olanaklar ölçüsünde yapılacak yardım miktarının belirlendiği “Türkiye’ye Yardım Konsorsiyumu”nun çalışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır. Konsorsiyumun yanı sıra, Türkiye’nin aktif bir şekilde iştirak ettiği diğer bir çalışma da 17 Mayıs 1978 tarihinde Türkiye’nin artan dış borçlarının daha iyi yönetilmesinin sağlanması için oluşturulan “Türkiye’nin Dış Borçları Çalışma Grubu”nun faaliyetleri olmuştur. Konsorsiyumun ve söz konusu Çalışma Grubu’nun görev sürelerinin sona ermesiyle birlikte 1980’li yılların ortalarından 2000 yılına kadar Türkiye’nin OECD’ye olan ilgisinde de göreceli bir azalma olduğu söylenebilir. 2000’lerden itibaren ise, ulusal reform süreciyle de irtibatlı olarak OECD’yle olan ilişkilerimizde tekrar bir canlanma kaydedilmeye başlanmıştır.

Son dönemde daha fazla sayıda ulusal kurum ve kuruluşumuzun OECD'nin çalışmalarına iştirak etmektedir. Ulusal kurum ve kuruluşlarımız kendi görev alanlarına giren konuları izlemekte, katkıda bulunmakta ve bu çalışmalardan yararlanmaktadır. Düzenleyici kurumlarımızın da OECD çalışmalarına ilgilerinin artmakta olduğu gözlenmektedir.

Ayrıca, Ankara'da Maliye Bakanlığımız tarafından idare edilen bir OECD Çok Taraflı Vergi Merkezi (OECD Ankara Multilateral Tax Center) bulunmaktadır. OECD'nin Türkiye dışında Avusturya, Macaristan, Kore, Meksika'da Çok Taraflı Vergi Merkezleri bulunmakta olup Ankara Vergi Merkezi en çok faaliyetin düzenlendiği merkezlerin başında gelmekte olup, 1993 yılından günümüze 45 ülkeden 4000'den fazla katılımcıya vergi ile ilgili eğitimler vermiştir.

Türkiye'nin OECD'nin zorunlu Genel Bütçesine (Part-I) 2015 yılında yaptığı katkı payının oranı %1.79'dur. 2015 yılında "Part I" katkı payımız yaklaşık 3.5 milyon Avro olarak ödenmiştir.

Türkiye, 26 yıl aradan sonra 2012 yılında OECD Bakanlar Konseyi Başkanlığını üstlenmiştir. Türkiye, 2013 yılında Eğitim Bakanları, Evrensel Sağlık Kapsayıcılığı Bakanlar Konferansı, Bilgi Ekonomisi Küresel Forumu gibi önemli OECD toplantılarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca, OECD çatısı altında faaliyet gösteren Uluslararası Enerji Ajansı'nın 2013 Bakanlar Toplantısı'na Türkiye başkanlık etmiştir.

Türkiye 2015 yılında üstlendiği G20 Dönem Başkanlığı süresince de OECD ile yakın işbirliği içinde çalışmıştır. Türkiye, OECD'nin yirmi kurucu üyesinden biri olarak OECD çalışmalarına aktif şekilde katılmaya ve katkı sağlamaya devam edecektir ([www.mfa.gov.tr:OECD](http://www.mfa.gov.tr/OECD))

1.6.3.2. Türkiye Sigortacılık Sektörünün Genel Görünümü

Türkiye ekonomisi içerisindeki payı artmakta olan sigorta sektörünün yapısal ve finansal durumu ile ilgili bilgilere yer verilecektir. Sektör içerisinde yer alan şirket sayısı, sektör içerisinde istihdamı sağlanan personel sayısı gibi göstergeler yapısal durum içerisinde gösterilirken, sektörün ekonomik yapısı da finansal göstergeler altında gösterilmektedir.

1.6.3.2.1. Yapısal Göstergeler

2016 yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporunda,

Türkiye’de 2016 yılı sonunda faaliyet gösteren 61 sigorta, reasürans ve emeklilik şirketinden 57’si anonim şirket, ikisi kooperatif şirket, ikisi yurtdışında kurulu bulunan şirketlerin şubesi şeklinde örgütlenmiştir. 2015 yılı sonunda 60 olan şirket sayısı bir emeklilik şirketinin hisselerinin diğer emeklilik şirketi tarafından satın alınması ve biri reasürans olmak üzere iki sigorta şirketinin faaliyete başlaması sonucu 2016 yılı sonunda 61’e çıkmıştır.

Son beş yılda sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin sayısı aşağıdaki Tablo 1.6’da verilmiştir.

Tablo 1.6 Türkiye Sigorta Sektöründe Faaliyet Gösteren Ruhsat Sahibi Ve Faal Şirket Sayıları

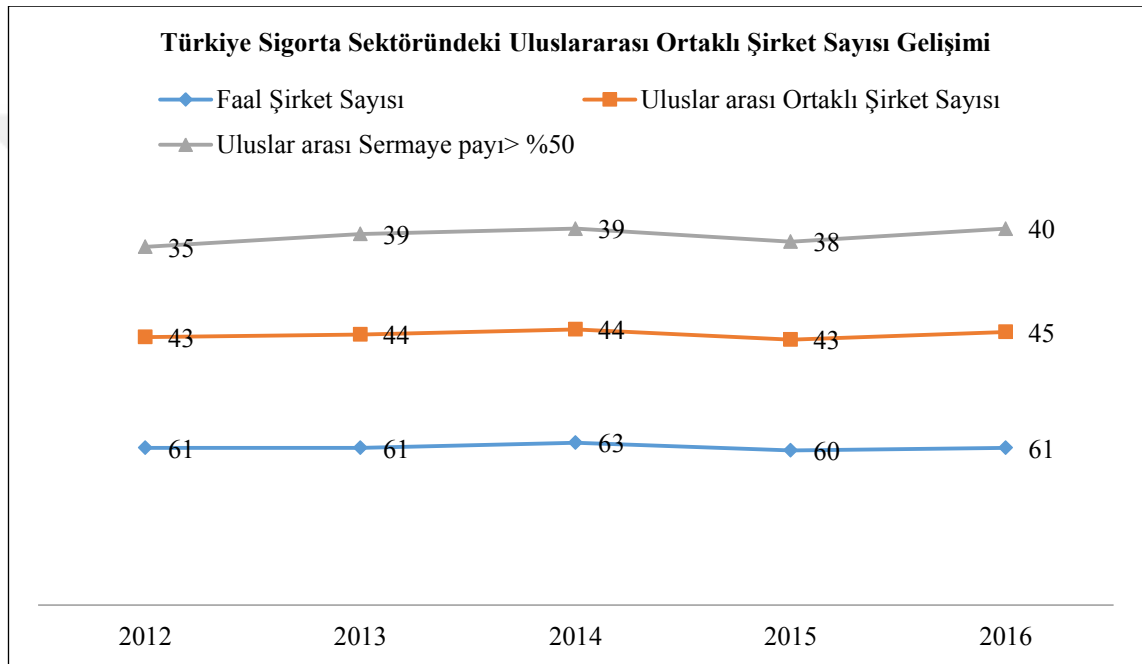
<u>Şirket Türü</u>	2012		2013		2014		2015		2016	
	<u>Faal</u>	<u>Faal Değil</u>	<u>Faal</u>	<u>Faal Değil</u>	<u>Faal</u>	<u>Faal Değil</u>	<u>Faal</u>	<u>Faal Değil</u>	<u>Faal</u>	<u>Faal Değil</u>
Hayat Dışı Sig. Şirketi	35	3	36	3	38	2	36	2	37	2
Hayat Sigorta Şirketi	6	2	6	2	5	1	4	1	4	1
Emeklilik Şirketi	17	-	18	-	19	-	19	-	18	-
Reasürans Şirketi	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
TOPLAM	59	6	61	6	63	4	60	4	61	4

Kaynak: SDK, (2013-2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2013 ve Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

Uluslar arası yatırımcılar, sigortalılık oranının düşük olması ve bunun yanında sigorta potansiyelinin yüksek olması sebebiyle Türk sigortacılık piyasasına ilgi göstermektedirler. Türkiye’de uluslar arası sermayeye sahip şirket sayısı 2001 yılında 15 iken, 2008 yılından sonra artış göstermiş, 2014 yılsonu itibarıyla 44’e yükselmiştir. 2015 yılında CIV Hayat Sigorta AŞ’nin portföyünü devretmesi ve piyasadan çekilmesi sonucunda uluslararası sermayeye sahip şirket sayısı 43’e düşmüştür.

2016 yılında ise %100 uluslararası sermayeli Ergo Emeklilik ve Hayat AŞ'nin hisselerinin %100 yerli sermayeli Fiba Emeklilik ve Hayat AŞ tarafından satın alınması, % 100 yabancı sermayeli VHV Reasürans Şirketi'nin kurulması ve %100 yerli sermayeli Demir Hayat Sigorta AŞ hisselerinin tamamının Cynvest S.A.L Holding'e, Turins Sigorta AŞ'nin hisselerinin %90'ının ise Gulf Insurance Group'a satılması sonucunda yabancı sermayeye sahip şirket sayısı 45'e yükselmiştir.

Şekil 1.2 Türkiye Sigorta Sektöründeki Uluslararası Ortaklı Şirket Sayısı Gelişimi

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

Sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından düzenlenen son beş yıla ait poliçe rakamları Tablo 1.7'de verilmiştir. Toplam poliçe sayısında 2016 yılında 2015 yılına göre %3,1 oranında artış meydana gelmiştir.

Tablo 1.7. Sigorta Sektöründe Gerçekleşen Poliçe, Sözleşme Ve Katılımcı Sayıları

Hayat Dışı Branşlar	2012	2013	2014	2015	2016
Poliçe Sayısı	47.493.646	51.597.637	54.650.431	54.519.165	55.117.142
Sözleşme Sayısı(*)	72.609.460	79.425.947	86.694.733	89.998.251	92.744.800
Hayat Branşı					
Yeni Ferdi Poliçe Sayısı	12.643.852	15.416.322	15.526.432	15.381.413	16.911.925
Yürürlükteki Ferdi Poliçe Sayısı	2.373.771	2.759.409	2.954.822	2.990.171	2.475.972
Yürürlükteki Sertifika Sayısı	22.145.545	23.717.452	24.534.790	25.784.383	26.932.683
BES Sözleşme Sayısı	3.493.465	4.683.303	5.798.937	7.041.766	7.794.632
BES Katılımcı Sayısı	3.128.130	4.153.055	5.098.027	6.039.300	6.625.759

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

Türkiye’de 2003 yılının ikinci yarısında uygulamaya başlanan bireysel emeklilik sistemi büyüme eğilimini devam ettirmektedir. 2016 itibariyle sistemdeki katılımcı sayısı 6,6 milyon kişiye, düzenlenen sözleşme sayısı 7,8 milyon adet olmuştur (Sigortacılık Ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu Özet Bilgiler, 2016).

Türkiye’de sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerdeki istihdam durumu incelendiğinde, 2016 yılı sonu itibarıyla toplam 19.511 kişi istihdam edildiği görülmektedir. İstihdam durumuna ilişkin detaylı rakamlar Tablo 1.8’de verilmiştir.

Tablo 1.8. Türkiye Sigorta Sektörünün Branşlara Göre İstihdam Durumu

Toplam Şirket Sayısı	2012	2013	2014	2015	2016
	59	61	63	60	61
Personel Sayısı					
Hayat Dışı Sig. Şir.	9.526	9.866	10.235	10.196	10.464
Hayat Sigorta Şir.	473	442	444	453	462
Emeklilik Şirketi	7.305	7.989	8.414	8.451	8.359
Reasürans Şirketi	217	214	212	211	226
Toplam Personel Sayısı	17.521	18.511	19.305	19.311	19.511
%					
Hayat Dışı Sig. Şir.	54,0	53,0	53,0	53,0	54,0
Hayat Sigorta Şir.	3,0	3,0	2,0	2,0	2,0
Emeklilik Şirketi	42,0	43,0	44,0	44,0	43,0
Reasürans Şirketi	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

Sektörde dört farklı branşta faaliyet gösteren sigorta şirketleri bünyesinde çalışan personel sayıları yıllara göre yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde, sektördeki toplam şirket sayılarında çok farklı artış veya azalış gözlemlenemezken, 2012 yılından 2016 yılına kadar sektörün iki bin yeni personele istihdam sağladığı görülmektedir. Genel olarak, en fazla personelin hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde çalıştığı görülürken, toplam personel sayısı içindeki payı da %50 seviyesinin altına düşmemiştir. Emeklilik şirketlerindeki, çalışan sayısındaki artışın bireysel emeklilik ile ilgili devlet teşviklerinin ve zorunlulukların artmasına ve sistemin sigorta sektörü içerisindeki payının giderek büyümesine dayandığı düşünülmektedir.

Tablo 1.9. Türkiye Sigorta Sektörünün Branşlara Göre İstihdam Durumu (Devamı)

Broker Sayısı	98	111	119	124	134
Sigorta Acente Sayısı	16.827	15.494	15.587	15.195	15.575
BES Aracısı	20.176	26.639	30.046	36.000	39.680
Eksper Sayısı	1.396	1.379	1.305	1.274	1.265
Tarım Eksperi Sayısı	1.926	1.953	1.979	2.354	2.356
Toplam	40.423	45.576	49.036	54.947	59.010
%					
Broker Sayısı	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
Sigorta Acente Sayısı	42,0	34,0	32,0	28,0	27,0
BES Aracısı	49,9	58,8	60,8	65,8	66,9
Eksper Sayısı	3,0	3,0	3,0	2,0	2,0
Tarım Eksperi Sayısı	5,0	5,0	4,0	4,0	4,0
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

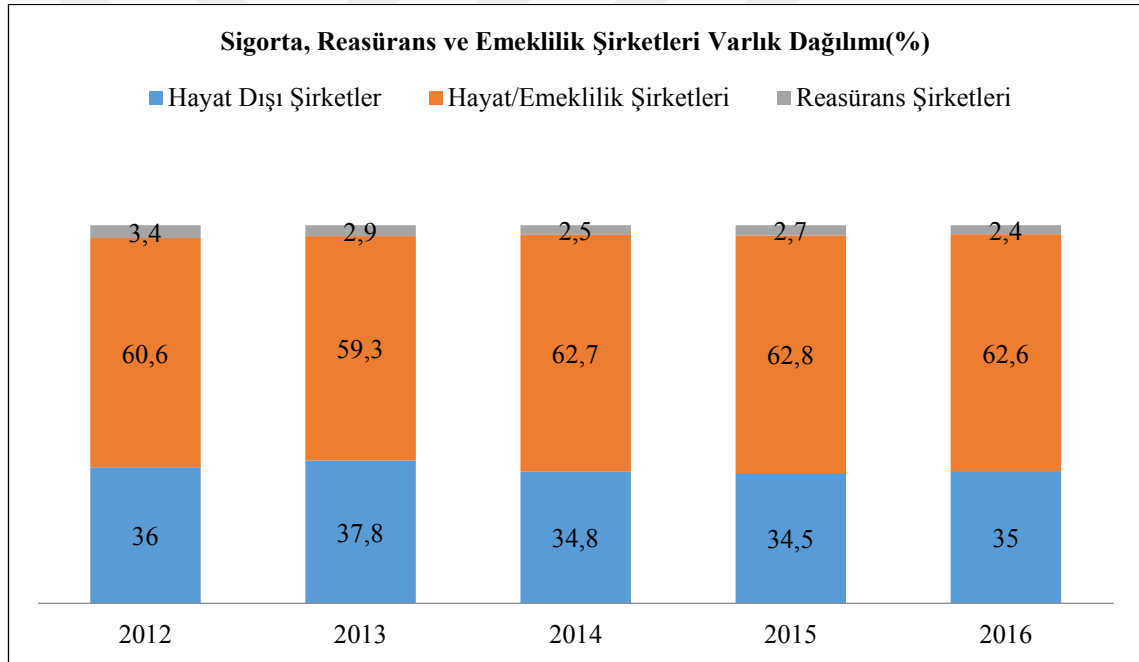
Tablo 1.9’da ise, sigortacılık sektörüne katkı sağlayan ancak belirli bir şirket bünyesinde faaliyet göstermeksizin, sahip oldukları yetenek, belge ve izinlere dayanarak sektöre hizmet eden personel sayısına ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu tabloda en dikkat çekici oranın bireysel emeklilik sistemi aracısı olarak faaliyet gösteren çalışanlara ait olduğu net olarak görülmektedir. Bu oran BES’deki gelişimin sektördeki yapısal ve finansal göstergelere olan katkısını göz önüne getirmektedir. Son 5 yıllık süreçte, yaklaşık iki kat artış göstererek toplam personel sayısı içerisinde en büyük paya(% 66,9) sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye ekonomik sistemi içerisinde yer alan sigortacılık sektörünün yapısal durumuna ilişkin rakamlar yukarıda verilmiştir. Sektörün geçen yıllara göre yükselen bir profile sahip olduğu görülmektedir. (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016)

1.6.3.2.2. Finansal Göstergeler

Sektörün varlık durumuna bakıldığında bireysel emeklilik ve sigortacılık sektörüne ait varlık toplamı, 2016 yılında %24,12 oranında artarak 122,2 milyar TL'ye ulaşmıştır. Hayat / emeklilik şirketlerinin son dönemlerde toplam varlık açısından sektör içerisindeki paylarının artırdığı görülmektedir. İlgili şirketlerin sektör toplamı içindeki payı 2011 yılında %57,9 seviyesindeyken, bireysel emeklilik faaliyetlerindeki artış hızına bağlı olarak 2016 yılında %62,6 seviyesine gelmiştir. Aynı tarih itibarıyla sektör varlık toplamının %35'i hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerine ait iken, kalan %2,4'ü ise reasürans şirketlerine ait bulunmaktadır(Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016).

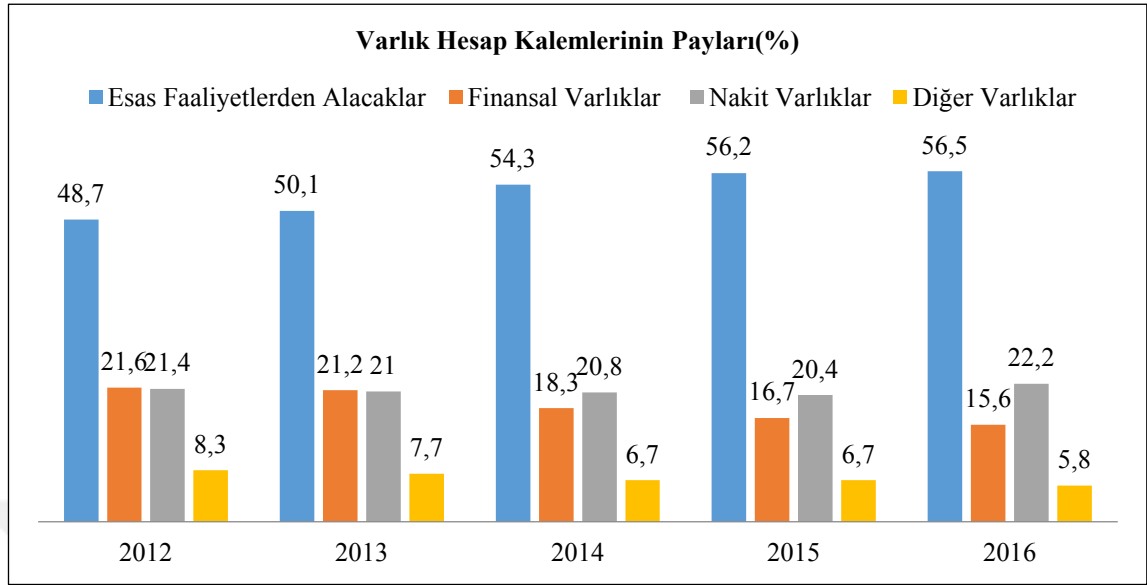
Şekil 1.3. Türkiye Sigorta Sektöründe Yer Alan Sigorta, Reasürans Ve Emeklilik Şirketleri Varlık Dağılımı(%)

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

2016 yılında payı %56,5 seviyesine ulaşan içerisinde Esas Faaliyetlerden Alacaklar grubunda gözlemlenen bu artışın sebebi olarak, bireysel emeklilik sistemi ve sisteme olan devlet katkısının uygulamaya geçmiş olması gösterilmektedir. Bu artış ve varlık kalemi içindeki paylar aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

Şekil 1.4. Türkiye Sigorta Sektöründe Yer Alan Sigorta, Reasürans Ve Emeklilik Şirketlerinin Varlık Hesap Kalemlerinin Payları(%)

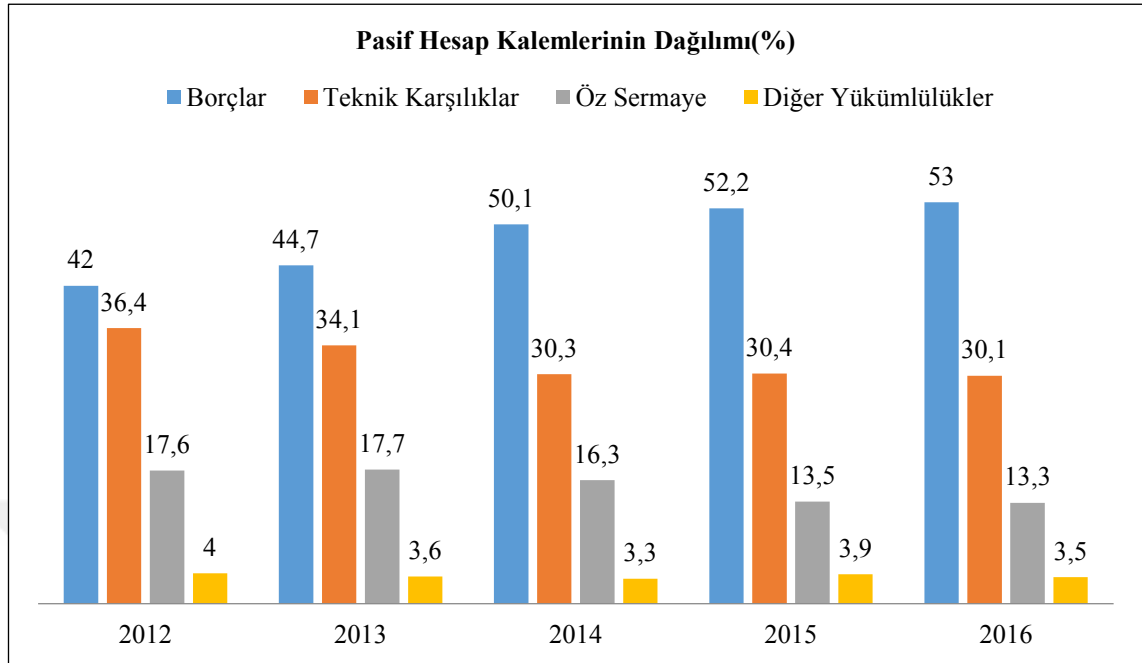

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

Sektörde 2016 yılında toplam finansal varlık tutarı 16,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2016 yılında varlık kalemleri içerisinde yaklaşık %16'lık paya sahip olan finansal varlıklar bünyesinde kamu borçlanma senetleri ilk sıraya yerleşmiştir. Kamu borçlanma senetlerinin tercih edilmesinde, getirisinin enflasyon oranından fazla ve devlet garantisinde olması yer almaktadır. Finansal varlıkların %30'luk kısmı yapılan sigorta sözleşmelerinden dolayı oluşan taahhütlere karşılık olarak devlet tarafından bloke edilmiştir. Kalan %70'lik kısmı da serbest durumda bulunan varlıklardan oluşmaktadır.

Son yıllarda sektörde pasif kalemlerin içinde borçların payının artışı ve öz sermaye payının azalışı dikkat çekmektedir. 2012 yılında pasif toplamında borçların payı %42 iken 2016 yılı sonunda 11 puanlık artış ile %53'e yükselmiştir. 2016 yılı sonu itibarıyla Pasif toplamı içinde yükümlülüklerin payı %86,7, öz sermayenin payı ise %13,3 olarak gerçekleşmiştir. Yıl içinde sektörün öz sermayesi bir önceki yıla göre %22,6 oranında artmasına karşın, pasif içindeki payı 2015 yılına göre %0,2 azalmıştır (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016).

Şekil 1.5. Türkiye Sigorta Sektöründe Yer Alan Sigorta, Reasürans Ve Emeklilik Şirketlerinin Pasif Hesap Kalemlerinin Dağılımı(%)

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

1.6.3.2.3. Sigortacılık Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Payı

Sigorta, varlığı belirsiz, gelecekte meydana gelme olasılığı olan zararlara karşı bireyleri ve varlıkları, doğabilecek zararların giderilmesi için önceden ödenen primlerle güvence altına alır. Bunun yanı sıra ülke ekonomisine uzun vadeli finansman sağlayarak ekonominin güçlenmesine, fon yaratılmasına ve devlete vergi geliri sağlanmasına yardımcı olur. Bu nedenle ülke ekonomisinin büyümesi ve gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunur. Gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörünün tam kapasitede faaliyet göstermesi, gelişmekte olan ülkelerin sigortacılık sektöründeki boş kapasitesinin hızla dolmasına olanak sağlayarak, gelişmekte olan ülkelerin sektördeki payını artıracaktır. Türk sigortacılık sektörü, dünya üzerindeki hızlı değişime uyum sağlayarak, hem ülke ekonomisi içerisindeki payını hem de dünya sigortacılık sektöründeki payını olumlu yönde geliştirmektedir (Taş, 2015:134).

Gelişmiş ülkelerin ekonomilerine bakıldığında sigorta sektörünün payı büyüktür. Sigortacılık faaliyetlerinin gelişmiş olması, ülkedeki sigorta şirketlerinin güçlü yapıda olduğunu göstergesi olmaktadır. Bu durumda ülkenin gelişmiş bir mali yapıya sahip olduğu anlamına gelmektedir. Sigorta faaliyetlerinden yararlanan kişilerin ve

toplulukların sayısının çok olması ülkenin eğitim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Mali yapı içerisinde sigorta sektörünün katkısını anlayabilmek için finansal piyasaların incelenmesi gerekmektedir (Sayın ,2008:38).

2016 rakamlarına göre, sigortacılık sektörü bir önceki yıla göre %30,5 oranında artış göstererek yaklaşık 40,5 milyar TL prim üretimi gerçekleştirmiştir. Gerçekleşen prim üretiminin %88'i hayat dışı branşlardan kaynaklanırken, kalan %12'si ise hayat branşlarından kaynaklanmıştır. Prim payları itibariyle 2015 yılına göre değişiklik gerçekleşmemiştir. Türkiye sigorta sektörü sigorta branşları itibariyle prim üretim miktarının büyük bir bölümü işlem hacmi bakımından en büyük on şirket tarafından gerçekleşmesi gibi uzun zamandır durumda değişiklik olmayan bir yapıya sahiptir (Milli Reasürans Faaliyet Raporu,2016:35-36).

BDDK, SPK ve TSPB verilerine göre BIST verileri hariç, Türkiye'de finansal sektörlere ait varlık toplamının 2016 yılında %11,33 oranında artarak yaklaşık 3 trilyon TL'ye varmıştır. Türkiye'nin finansal sisteminde her dönemde olduğu gibi bu dönemde de bankacılık sektörü en çok paya sahip olarak ilk sırada yer almaktadır. Bankacılık sektörünün 2016 yılında varlıkları %10,11 oranında artış göstermiştir. Diğer yandan, emeklilik yatırım fonlarındaki %21,82'lik artışın etkisiyle sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerinin aktifleri %24,66 oranında yükselmiş ve 122,7 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu yükselişten sonra sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerinin finansal piyasaların toplamı içindeki payı 2015 yılı sonunda %3,71 iken, 2016 yılı sonunda 4,15'e yükselmiştir. %2'lik paya sahip olan sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinin finansal sektörler içindeki payı düşük olmakla birlikte, aktif büyüklüğü açısından ikinci sıraya yerleşmiştir. (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016: 2).

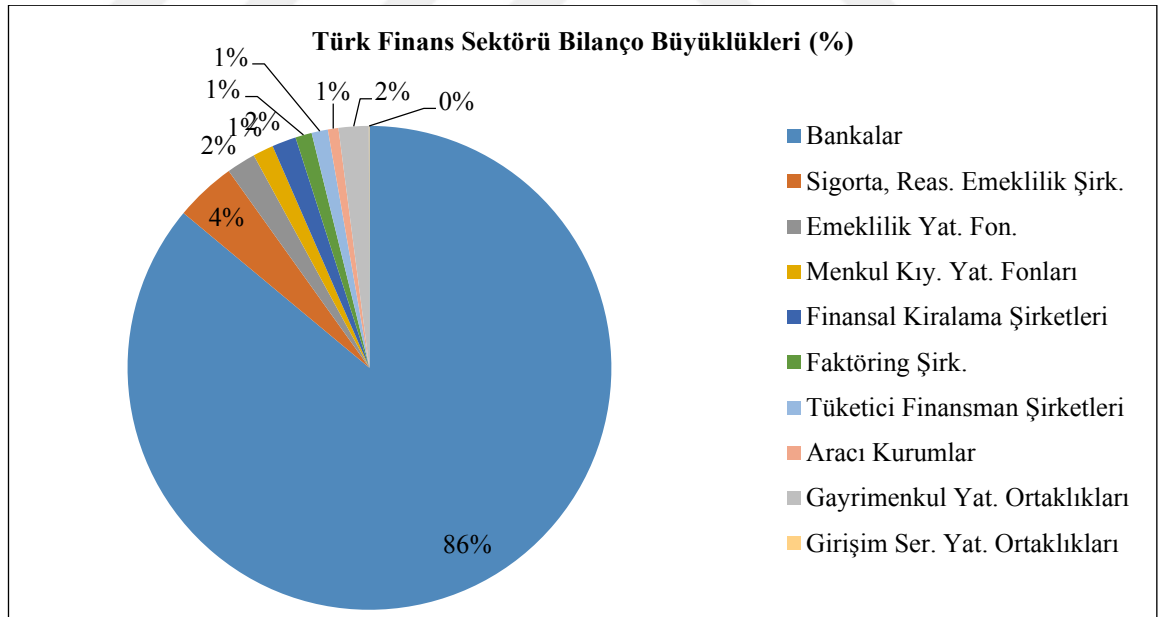
Finansal sektörlere ilişkin son beş yıla ait veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.10. Türkiye Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri (Milyar TL)

	2012	2013	2014	2015	2016
Bankalar	1.370,6	1.732,4	1.994,2	2.357,0	2.595,4
Sigorta, Reas. Emeklilik Şirk.	52,6	64,3	81,0	98,4	122,7
Emeklilik Yat. Fon.	20,3	26,3	37,8	48,0	58,4
Menkul Kıy. Yat. Fonları	30,7	30,5	33,3	37,2	41,8
Finansal Kiralama Şirketleri	20,3	28,5	32,6	40,6	48,5
Faktöring Şirk.	18,2	21,8	26,5	26,7	33,1
Tüketici Finansman Şirketleri	11,6	16,0	20,3	27,2	32,8
Aracı Kurumlar	11,4	14,0	15,1	15,3	21,2
Gayrimenkul Yat. Ortaklıkları	24,1	37,6	42,1	52,5	60,6
Girişim Ser. Yat. Ortaklıkları	0,8	1,2	1,5	1,3	1,1
GENEL TOPLAM	1.540,3	1.946,2	2.246,6	2.656,3	2.957,2

Kaynak: HM, BDDK, SPK ve TSPB verilerinden derlenmiştir.

Şekil 1.6. Türkiye Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri (%)

Kaynak: HM, BDDK, SPK ve TSPB verilerinden derlenmiştir

2. BÖLÜM

SİGORTA SEKTÖRÜNÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. Sigortacılık Sektörüne Etki Eden Faktörler

Sigortacılık sektörü, ekonomideki gelişmelerden çok hızı ve yüksek oranlarda etkilenen finansal sektörlerden birisidir (Kuşçu,1996:1). Sigortacılık sektörünün gelişmesi için ülke ekonomisinin istikrarlı bir gelişim göstermesi gerekmektedir. Sigortacılık sektörünün gelişimine etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, gayrisafi yurt içi hasıla, enflasyon, nüfus, sigorta şirketi sayısı ve toplam prim üretimi olarak özetlenebilmektedir (Şener ve Behdioğlu, 2013:527). Bu faktörlere ek olarak, penetrasyon oranı(Beck ve Webb, 2003), nüfus artış oranı (Feyen,2011), ortalama yaşam süresi(Outreville,1996), kentleşme oranı(Sen,2008), pazar payı(Ye v.d., 2009)(Bianchi v.d., 2011), faiz oranı(Jakubik v.d.,2014) ve işsizlik oranı(Beenstock v.d., 1988) dikkate alınmıştır.

2.1.1. Enflasyon

“Enflasyon, bir ekonomideki mal ve hizmetlerin fiyatlarında gözlenen sürekli ve genel kapsamlı artışı ifade etmektedir. Enflasyon ortamında, 1 Türk lirası ile alınabilecek mal miktarı azalır ve dolayısıyla Türk lirasının değeri düşmüş olur.” (Merkez Bankası,2016:3).

Ekonomide enflasyon, genel fiyat düzeyinin artması, paranın alım gücünün azalması ve malların fiyatlarının birlikte yükselmesi olayıdır (Akdoğan,2004:3).

Ekonomi kaynaklarında; fiyatlar genel düzeyinin sürekli bir şekilde artması veya ülke parasının sürekli olarak satın alma gücünü kaybetmesi enflasyonun tanımı olarak kabul edilmektedir. Bu tanımda yer alan iki nokta üzerinde durulmalıdır. İlki; enflasyon, ürün ve hizmet fiyatlarındaki fiyat artışların artması olarak değil, bu fiyatlar üzerinden hesaplanan fiyatlar genel düzeyindeki artışlardan kaynaklanmaktadır. Diğer nokta ise meydana gelen artışın kısa süreli veya anlık olmamasıdır. (Shapiro, 1975: 500).

Yapılan tanımlardan yola çıkılarak kavramı özetlenmek gerekirse; fiyatlar genel düzeyinde görülen önemli ve devamlı artış, paranın alım gücündeki azalış olarak özetlenebilir (Örten ve Karapınar,2003:2).

“Enflasyon, sadece bir veya birkaç mal ve hizmetin değil, ortalama bir tüketicinin yıl içinde kullandığı tüm mal ve hizmetlerde meydana gelen fiyat değişikliğini kapsamaktadır.” (Merkez Bankası,2014:2).

Enflasyon ekonomiye katkı sağlayan mali sektör içerisinde yer alan tüm sektörleri etkilediği gibi önemli bir fonksiyona sahip olan sigortacılık sektörünü de etkilemektedir. Sigortacılık sektörü, özellikle yüksek enflasyonun yaşandığı dönemlerde sigortalılarından topladığı primleri yatırımlara aktaramamış ve ekonomik büyüme sürecindeki görevini yeterince yerine getirememiştir (Kara, 2007:2).

Yüksek enflasyon oranı, ekonomik yapıda ve toplumda bazı sorunların artmasına neden olmaktadır. Yüksek enflasyon ekonominin ve sektörlerin gelişmesine olumsuz etki yaratmaktadır. Paranın değerinin düşeceği yönünde bir beklenti söz konusu olduğu zaman poliçe sahipleri sabit primli sigorta ürünlerini satın almamaktadır. Enflasyon kabul edilebilir düzeyde gerçekleştiği zaman ekonomide ve sigorta sektöründe kontrol altına alınabilmektedir (Uslu, Sayı 32: 15). Enflasyonun yüksek olması, sigortalanma oranını azaltacağından enflasyonun kabul edilebilir seviyelere düşürülmesine yönelik önlemler alınmalıdır (Median,1982:390). Enflasyonun artması, tüketicileri tasarruflarını azaltmaya teşvik eder ve uzun vadeli dönemde parasal tercihleri etkiler (Beck ve Webb, 2003:51). Bu nedenle, yapılan çalışmalarda birçok yazar tarafından sigorta büyümesini olumsuz etkilediği düşünülmektedir (Outreville, 1996:263). Enflasyonun hayat sigortası talebi üzerindeki ters etkisi, geçmiş araştırmalarda büyük oranda belgelenmiştir ve var olan ilişkiyi netleştirmek için çeşitli açıklamalar yapılmıştır (Lenten ve Rulli, 2006:46). Enflasyonun, sigorta ürünlerinin gerçek değerini aşındırdığı için hayat sigortası şirketleri tarafından sunulan ürünlere yönelik talep üzerine bir "nemlendirme etkisi" olduğunu varsayılmaktadır. Enflasyon hayat sigortacılığının değerini zayıflatarak onu daha az arzu edilen bir iyilik haline getirir (Browne ve Kim, 1993:623). Enflasyon kaynaklı fiyat dalgalanmalarının sigorta tüketimini etkilememektedir(Sen, 2008:9).

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), toplumun tüketimine bağlı olarak mal ve hizmet fiyatlarında gerçekleşen değişimi ölçmektedir. TÜFE; piyasada toplumun tüketime sunulan mal ve hizmetlerin fiyatlarında gerçekleşen değişimi ölçerek enflasyon oranını belirlemektir. Bu doğrultuda toplumun, yabancı ziyaretçilerin ve kurumsal kitlenin yurt içinde yaptığı parasal tüketim harcamalarının tümü hesaba katılmıştır. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) ise, belli bir dönemde ülke ekonomisinde üretimi yapılan ve yurt içinde satışa sunulan ürünlerin üretici fiyatlarını takip ederek gerçekleşen değişimi gözlemleyen endekstir(www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1076).

Tablo 2.1. Tüketici Fiyatları Endeksi Değişimi(%)

TÜFE	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bir Önceki Yılın Aralık Ayına Göre Değişim	9,65	8,39	10,06	6,53	6,40	10,45	6,16	7,4	8,17	8,81	8,53
12 Aylık Ortalamalara Göre Değişim	9,60	8,76	10,44	6,25	8,57	6,47	8,89	7,49	8,85	7,67	7,79

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden derlenmiştir.

2.1.2. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

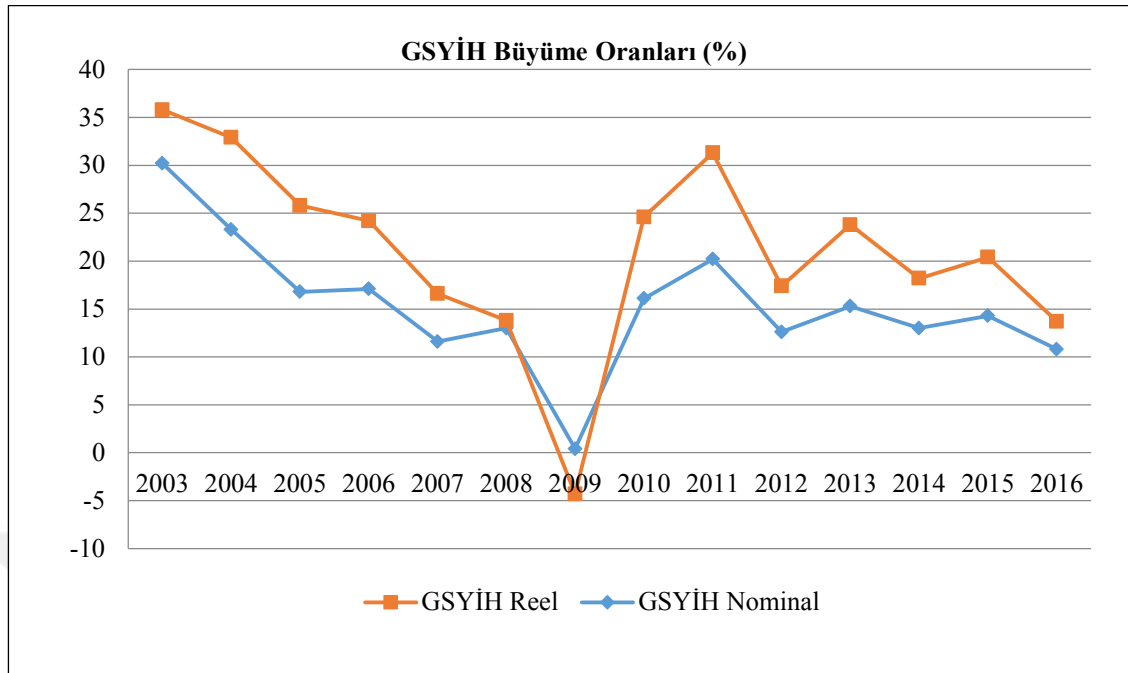
GSYİH, herhangi bir ekonomide yerleşik olarak faaliyet gösteren üretici birimlerin belirli bir dönemde(genellikle bir yıl), yurtiçinde yaratmış oldukları mal ve hizmetlerin üretim değerleri toplamından, üretimde kullanılan girdilerin çıkarılması sonucu elde edilen değeridir. GSYİH, bir ülkenin ekonomik gücünün ölçülmesinde kullanılan birkaç ölçütten biridir (www.ekonomist.co/akademi).

Bir ülkenin ekonomik büyüklüğünü ölçmenin en kolay yolu, o ülke ekonomisinin belirli bir dönem içerisinde ne kadar mal ve hizmet ürettiğini veya ne kadar gelir yarattığını ya da ne kadar gelir paylaştığını ölçmektir. Bunu ölçebilmek için o ekonominin bir yıl içinde yarattığı geliri hesaplamak gerekir. Bu hesaplanacak olan gelir bize gayri safi yurt içi hasılaya ulaştırmış olacaktır. Bir ekonomideki yerleşik üreticilerin belirli bir dönem içerisinde ortaya koymuş oldukları tüm mal ve hizmetlerin üretim değeri toplamından, mal ve hizmetlerin ortaya konulması esnasında kullanılan girdiler toplamından düşülmesiyle gayri safi milli hasıla(GSMH)ya ulaşılmış olunur. GSYİH ise GSMH'den net dış alem faktör gelirlerinin düşülmesiyle bulunur. Dış alem faktör gelirleri, aynı alanda yurtdışında yapılan ödemelerdir. Gelir ve gider arasındaki fark GSYİH'ye ulaşmakta kullanılır (Eğilmez, 2013:71).

Ekonomideki toplam çıktı ile sigorta sektöründeki büyüme arasındaki önemli ilişki birçok yazar tarafından yapılmıştır (Esho vd., 2004:276). Daha yüksek GSYİH ile birlikte hem hayat hem de hayat dışı sektör için sigorta büyümesinin daha fazla olduğunu görülmektedir. Bunun nedeni, genellikle gelir artışı ile bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve sigortalanması gereken evler ve araçlar gibi malları ve hizmetleri satın almak için daha fazla para harcamalarıdır. Dolayısıyla, hayat dışı sigortaya olan talep artmaktadır. Bunun yanında, giderek artan gelir, insanların kazançlarının bir bölümünü emeklilik yönünde yönlendirmesinin ve yatırımla ilgili sigorta ürünlerini almasının nedeni olabileceği düşünülmektedir. (Beck ve Webb, 2003:53). GSYİH büyümesi durumunda sırasıyla, hayat sigortası talebi büyür ve kişilerin sigorta hizmetlerine olan harcamalarında artış meydana gelir. GSYİH ile sigorta sektörünün prim büyümesi arasında pozitif bir korelasyon olduğunu varsayıyoruz (Cepelakova, 2015:24). Finansal aracılık, risk transferi ve tazminat sağlayıcı olarak sigorta piyasası faaliyetleri, farklı risklerin daha verimli bir şekilde yönetilmesine ve yerel tasarrufların harekete geçirilmesine izin vererek ekonomik büyümeye katkıda bulunabilir (Arena, 2006:1).

Aşağıdaki verilen grafikte GSYİH'nın büyüme oranları gösterilmiştir. GSYİH 2016 yılında 2,6 trilyon TL tutarında gerçekleşirken, aynı dönem içerisinde kişi başına düşen milli gelir 32.676 TL'ye ulaşmıştır (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016).

Şekil 2.1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Büyüme Oranları (%)

Kaynak: SDK, (2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın artış gösterdiği zamanlarda sigortacılık sektörü, GSYİH'dan daha yüksek oranda büyüme göstererek, GSYİH'nın azaldığı dönemlerde ise daha fazla küçüldüğü gözlemlenmektedir (Kuşçu,1996:1).

2.1.3. Sigorta Pazar Payı

Dünya ekonomik düzeni içerisinde birçok sektör yer almakta ve bu sektörlerde birçok ülke, firma faaliyet göstermektedir. Bir ülkenin veya firmanın bulunduğu sektör içerisinde rekabet edebilmesi noktasında birçok faktör etkili olmaktadır. Bu faktörlerden biri olan ülkenin veya firmanın pazardaki büyüklüğü ve konumudur. Pazarda lider olmak, rekabet üstünlüğü sağlamak ve satışları arttırmak açısından önem arz etmektedir(Meidan, 1982:393).

Hayat sigortası faaliyetleri ile ekonomik gelişim arasındaki ilişkiyi incelerken, kişi başına düşen milli gelir, kişi başına düşen prim üretim miktarının yanında, ülkelerin pazardaki büyüklüklerini ele almışlardır. Bir ülkenin pazar payı, o ülkenin primlerinin, tüm ülkelerin toplam prim miktarına oranını göstermektedir.(Lee v.d, 2013:413).

Çalışmada, OECD üyesi 10 ülke için araştırma yapılmaktadır. Bu nedenle, bu ülkelerin OECD sigorta pazarı içerisindeki payları dikkate alınmıştır.

OECD sigorta pazarının büyüklüğü ve gelişiminden yukarıdaki bölümlerde bahsedilmiştir. Çalışmada 10 OECD ülkesine ait veriler kullanılarak analiz yapıldığı için bu ülkelerin toplam OECD sigorta pazarı içerisindeki konumlarını gösteren faktör olarak OECD sigorta Pazar payı dikkate alınmıştır. OECD sigorta pazarı, Dünya sigorta pazarının yaklaşık %92'lik büyük bir kısmını oluşturmaktadır(<http://www.mfa.gov.tr>: OECD Sigortacılık Pazarı). OECD'ye üye 35 ülkenin üretmiş oldukları prim miktarları bu pazarın büyüklüğünü oluşturmaktadır. Hayat ve hayat dışı branşlar için ayrı olarak bu büyüklükleri görmek mümkündür. Organizasyonun bünyesinde yer alan ülkelere ait hayat ve hayat dışı branşlara sağladıkları prim katkıları milyon dolar olarak dikkate alınmakta ve toplam büyüklük içerisinde yüzde olarak oranlanmaktadır. Pazar payı olarak ele aldığımız bu faktör, ülkelerin toplam OECD sigorta pazarı içerisinde hayat ve hayat dışı branşlarda ne oranda pay sahibi olduklarını göstermektedir.

2.1.4. Nüfus Artış Oranı

Nüfus, bir ülkede geçici olarak bulunmayan tüm vatandaşlar ve bir ülkede kalıcı olarak yerleşmiş olan yabancılar olarak tanımlanır. Bu gösterge, genellikle bir alanda yaşayan insanların sayısını gösterir. Büyüme oranları, nüfusun yıl içindeki doğumlardan, ölümlerden ve net göçten kaynaklanan yıllık değişimlerdir. Toplam nüfus; yurt dışında yerleşik ulusal silahlı kuvvetler, denizde ticari denizciler, yurt dışında bulunan diplomatik personel, ülkede yaşayan siviller, ülkede yaşayan göç etmiş kişileri kapsamaktadır. Bununla birlikte, ülkede bulunan yabancı silahlı kuvvetler, ülkede bulunan yabancı diplomatik personel, ülkede geçici olarak siviller, hariç tutulmaktadır. Nüfus göstergeleri yaygın bir demografik araçtır. Diğer istatistiksel göstergeler için bir temel oluştururlar. Bu gösterge, ülke içerisindeki nüfusun bir önceki yıla göre ne oranda arttığı veya azaldığını göstermektedir. Sigorta sektörünün insana hizmet amacıyla faaliyet gösteren bir sektör olması nedeniyle, ülkedeki nüfus miktarı ve bu miktardaki değişim önem arz etmektedir(www.data.oecd.org Nüfus).

Daha büyük bir nüfus sigorta şirketleri için sadece daha büyük bir müşteriye değil, aynı zamanda riskleri azaltan ve buna bağlı olarak ücretleri azaltmalarını sağlayan büyük risk havuzlarını kapsamaktadır(Feyen v.d., 2011:6).

2.1.5. Penetrasyon Oranı

Sigorta penetrasyonu, sigortacılık faaliyetlerini, prim hacminin GSYİH içindeki payı olarak ölçen bir göstergedir. Sigorta yoğunluğu gibi sigorta penetrasyon oranı da ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Birçok Batı Avrupa ülkesinde sigorta yoğunluğu açısından kişi başına düşen prim miktarı ortalamasının üzerinde olmasına rağmen primlerin GSYİH'ye oranı eski 15 AB üyesi ülkenin yalnızca yarısında kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Sigorta penetrasyonu, sigorta sektörünün ekonomiye katkısından ziyade zaman içinde ülkeler arasındaki farklılıkları göstermektedir (TSB Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Birimi, Ekim Raporu).

Hayat ve hayat dışı primlerin GSYİH 'ya bölünmüş halidir. Prim hacminin GSYİH'ya oranı olarak tanımlanır. Ekonominin büyüklüğüne göre sigorta faaliyetlerini ölçer. Miktar ve fiyatın ürünüdür, tüketimin mükemmel bir ölçüsü değildir. Daha büyük bir prim hacmi daha büyük bir prim miktarı, daha yüksek bir fiyatı yansıtabilir. Rekabetin olmaması ve maliyetli düzenlemeler, daha yüksek sigorta tüketimi anlamına gelmeksizin, fiyatını yükselterek sigortaya harcanan tutarı artırabilir (Beck ve Webb, 2003:65).

Prim/GSYİH oranı gelişimi, primin gelir esnekliğini gösterir. Oranın büyümesi, prim üretimindeki artışın gayrisafi yurt içi hasıladan daha yüksek olduğunu gösterirken, oranın düşmesi prim üretimindeki artışın gayrisafi yurt içi hasıladan düşük olduğunu göstermektedir. Oranın, tam çıkması aynı oranda bir gelişimin söz konusu olduğunun göstergesidir(Uralcan, 2012:129).

2.1.6. Ortalama Yaşam Süresi

Nüfusun ortalama yaşam süresi, yeni doğmuş bir bebeğin, doğum sırasındaki ölüm koşullarının, yaşamı boyunca aynı olduğu durumlarda ne kadar yaşayacağını gösterir(Cepekolava, 2015:27).

Sen (2008) ve Beck ve Webb (2003), bu demografik göstergenin sigorta ürünlerine olan taleple önemli bir korelasyon içinde olduğunu ve insanların yaşadığı koşulların yaşam süresini uzattığını ortaya koymuşlardır. Daha uzun yaşam süresi, sigorta ürünlerinin fayda sağlamak için kullanılması ihtimalini o kadar artırmaktadır.

2.1.7. Kentleşme Oranı

Kentsel nüfus miktarı, toplam nüfus içerisinde kentte yaşayan nüfusu göstermektedir. Kentsel nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı kentleşme oranı olarak ifade edilmektedir. Ülkede kentsel nüfusun artması, risk faktörlerini artıracığından sigorta poliçe fiyatları üzerinde etkili olacaktır. Bu durumun dolaylı olarak prim üretim miktarlarına yansıtacağı düşünülmektedir(Sen, 2008:24).

2.1.8. Sigorta Prim Üretimi

Herhangi bir riske ilişkin olarak, sigortacının vermiş olduğu teminata karşılık olmak üzere, sigortalı veya sigorta ettiren tarafından para olarak ödenen bedeldir. Sigorta sözleşmesinin en önemli unsurlarından birisidir ve sözleşmenin diğer bütün şartları yerine getirilmiş olsa dahi, primin ödenmemesi, birçok durumda sigorta sözleşmesinin yürürlüğe girmesini engelleyen bir durumdur. Prim, risk primine ek olarak genel giderler, komisyonlar, sigorta şirketinin bu iş dolayısıyla katlanmak zorunda olduğu tüm maliyetler ve faaliyet karını içermektedir. Yukarıda adı geçen risk primi ise, eldeki istatistiklere dayanılarak hesaplanmış muhtemel hasar miktarı ve hasar masraflarını karşılamak üzere hesaplanmış net prim miktarıdır.Tehlike primi olarak da adlandırılabilir (<http://www.isad.org.tr>:Sigorta Tanımları).

Türk sigortacılık sektörünün büyüklüğünü gösteren prim üretimi miktarı, sektörün branşları itibariyle 2016 yılında hayat dışı sigorta branşlarında 35,5 milyar TL, hayat branşında 5,0 milyar TL olmak üzere toplam 40,5 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Prim üretimi 2015 yılına göre %30,4 oranında artmıştır. Toplam üretimin 39,5 milyar TL’lik kısmı direkt prim üretimi iken, kalan 1 milyar TL’lik kalan kısım reasürans faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır (Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektörleri Faaliyet Raporu, 2016).

Tablo 2.2’de, 2012 yılından başlayarak son beş yıla ait toplam prim miktarları ve primler karşılığında ödenen teminat tutarları verilmiştir.

Tablo 2.2. Türkiye Sigorta Prim Üretimi Ve Teminat Tutarlarının Seyri

(Milyon TL)	2012	2013	2014	2015	2016
Prim Üretimi					
Hayat Dışı Prim Üretimi	17.118	20.832	22.711	27.296	35.450
Hayat Prim Üretimi	2.710	3.395	3.280	3.371	5.039
Toplam Prim	19.829	24.227	25.991	31.056	40.488
Hayat Dışı Payı (%)	86,33	85,99	87,38	87,89	87,55
Hayat Payı (%)	13,67	14,01	12,62	12,11	12,45
Teminat Tutarı					
Hayat Dışı Teminat	49.326.172	62.334.348	75.961.929	85.389.071	89.115.156
Hayat Teminatı	387.781	485.712	564.914	670.804	746.487
Toplam Teminat	49.713.953	62.820.060	76.526.843	86.059.874	89.861.644

Kaynak: SDK, (2013-2016), *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor*, Yayın No: Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2013 ve Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu-2016

2.1.9. Faiz Oranı

Faiz oranları, sigortacılar tarafından yatırım yapılan paranın gerçek getirisini göstermektedir. Daha yüksek faiz oranlarının gerçekleşmesi olasılığı sigorta şirketlerinin proaktifliğini artırmaktadır. Sigortacıların artan imkânları, hayat sigortası poliçelerinin tüketicilerine daha fazla kolaylık sağlaması için bir fırsattır (Beck & Webb 2003:62). Aksine, insanlar daha yüksek getiri bekledikleri ve para toplamak için başka bir yol aramaları nedeniyle, daha yüksek faiz oranları ile hayat sigortası alımları düşebilir. Daha yüksek bir reel faiz oranı, yatırım getirilerini ve dolayısıyla karlılığını artırıyor; bu da, potansiyel olarak hayat sigortası poliçeleri satın alımının gerçek yatırımlarla karşılaştırıldığında daha fazla finansal kar sağlıyor. Çünkü alternatif tasarruf ürünlerindeki daha yüksek getiri, hayat sigortasını daha az çekici hale getirdiği görülmektedir (Lenten ve Rulli, 2006:48). Sigorta talebi ile faiz oranı arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalar kesin değildir.

2.1.10. İşsizlik Oranı

İşsizlik ile hayat ve hayat dışı sigortacılık talebi arasındaki ilişki çok az araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bunun nedeni, bu değişkenin etkisinin kısmen gelir değişkeni tarafından gösterilebileceğidir (Lenten ve Rulli, 2006:48). Bununla birlikte, işsizliği çalışmamıza dahil edeceğiz, çünkü bu ilişki üzerindeki tercihi yalnızca gelir etkisi ile açıklayamayız. Düşük gelirli insanlar sigorta ürünlerini satın alamadığı için sigortaya olan talebin azalması nedeniyle yüksek işsizlik oranının negatif yönde

etkisinin olmasını beklenmektedir (Cepelakova, 2015:25). İşsizliğin hayat branşı prim büyümesine itici bir faktör olduğunu göstermektedir (Christophersen ve Jakubik, 2014:10). İşsizlik oranları, poliçe sahiplerinin katılım oranını etkilemektedir. Poliçe sahibinin katılım davranışlarının yalnızca faiz oranlarına değil, aynı zamanda işsizlik oranı, ekonomi büyüme oranları, mevsim etkileri ve politika yaşı gibi diğer dışsal faktörlere de bağımlı olduğuna dikkat çekilmektedir. Faiz oranlarındaki farklılıklar, politika yaşı gibi faktörlerin yanı sıra, işsizlik oranının da açıklayıcı faktörler arasında olduğu sonucuna varılmıştır (Kim, 2005:62).

3. BÖLÜM

SİGORTA SEKTÖRÜNÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER İLE İLGİLİ LİTERATÜR ÖZETLERİ

Sigorta sektörü ve sektörü etkileyen faktörler ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Sigorta sektörünü etkileyen faktörler ile ilgili yazılan çalışmalar değerlendirilecektir. Sigorta sektörünü etkileyen faktörlerin etkilerini ortaya koymak üzere yazılan çalışmalar aşağıda özet olarak verilmiştir.

Beenstock v.d. (1988) 1970-1981 yılları arasında gözlemlenen 12 sanayileşmiş ülke için yıllık kesit verileri, mülk-sorumluluk sigortasında gelir ve harcama arasındaki ilişkinin ekonometrik bir araştırmasında toplanmıştır. Çalışmanın temel amacı, mülk sorumluluk sigortası primlerinin kesit ve zaman serisi analizlerini kullanarak gelirle nasıl ilgili olduğunu incelemektir. Sigorta arz ve talebi için primlerin gelir ve faiz oranlarına bağlı olduğu teorik bir çerçeve belirlenmiştir. Ekonometrik sonuçlar, 12 ülkede sigortalananak kısa ve uzun vadedeki marjinal eğilimleri ölçmek için kullanılır. Yapılan analizin sonucunda; sigortalananak için ortalama eğilimin sigorta marjinal eğiliminin iyi bir göstergesi olduğu, marjinal eğilimin ortalama eğilimden belirgin seviyede yüksek olduğu, uzun vadeli sigortalananak eğiliminin daha çok tercih edildiği, marjinal özelliklerin ülkeler arasında farklılık gösterdiği ve sigorta primlerinin gerçek faiz oranları ile doğrudan değiştiğini gözlemişlerdir.

Outreville (1990) mal-sorumluluk sigortası primleri ile ekonomik ve finansal gelişme arasındaki ilişki araştırmıştır. Mal-sorumluluk sigortası talebi için bir model belirtilmiş olup, 55 gelişmekte olan ülkenin bir kesitiyle test etmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde sigorta gelişimi ile ilgili durumu göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde üretilen toplam primlerin payı dikkate alındığında, sigortacılık sektörünün ekonomik öneminin halen düşük olduğu söylenmektedir. Sağlamı ortaya çıkarmanın bir yolu, bu ampirik soruşturmanın sonuçlarına göre ekonomik büyüme ve finansal gelişmedir. Ancak aynı zamanda, gelişmekte olan ülkelerin dış borç durumu büyüme hızını yavaşlatabilir. Ampirik sonuçlar finansal gelişimin önemini açıkça göstermektedir ve gelişmekte olan ülkelerin gelişmeye yönelik arz kaynaklı bir nedensellik ilişkisine sahip olması doğruysa, sigorta pazarlarında güç sağlamak için daha fazla dikkat edilmesi

gerekmektedir. Piyasa yapısının etkisini analiz etmek için arz tarafında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Browne ve Kim (1993) çalışmalarında II. Dünya Savaşı'ndan sonra belirgin şekilde büyüme gösteren hizmet sektörünün bünyesinde yer alan hayat sigortası sektöründe gerçekleşen büyümeyi ele almışlardır. Dünya sigorta sektörü %10 büyüme kat ederken hayat sigortası sektörünün %25 oranında büyüme gösterdiği görülmüştür. Makalede, ülkeler arasında hayat sigortası talebinde etkili olan faktörleri tanımlamışlardır. Bağımlılık oranı, milli gelir, sosyal güvenlik konusundaki hükümet harcamaları, enflasyon, sigorta fiyatı ve bir ülkede İslam'ın baskın din olup olmadığı önemli faktörlerdir. Bu çalışmada, hayat sigortasının milli gelir ve zenginlik ile (sosyal güvenlik harcamalarının öngördüğü şekilde) ve enflasyonist beklentilerle negatif korelasyona sahip olduğu bulguları, ekonomik kalkınma ve ekonomik istikrarın hayat sigortası tüketimini önemli ölçüde artırdığını ortaya koymaktadır.

Porta v.d. (1997) farklı ülkelerdeki şirketlerin öz kaynak veya borç şeklindeki harici fon yeteneği ile ilgilenmişlerdir. Küçük şirketlere yönelik dış finansman için direkt önlemlere sahip olmadıkları için öncelikle çeşitli pazarların genişliğini yakalayan 49 ülkeye ait toplam veri kullanmışlardır. Buna göre, bu yazıda farklı yasal çevrelerdeki firmaların dış finansmanını borç veya eşitlik yoluyla yükseltme yeteneğini değerlendirmeye çalışmışlardır. Öz sermaye finansmanı için üç farklı değişken kullanmışlardır. İlk değişken, dış yatırımcılar tarafından tutulan borsa payının kaba bir ölçüsü ile ölçeklendirilen, 1994 yılında borsa kapitalizasyonunun GSMH'ye oranına bakmaktadır. Piyasa genişliği üzerine odaklanan öz sermaye finansmanının kapsamına ilişkin iki değişken dahil edilmiştir. Birincisi, her ülkede nüfusa göre listelenen yerli firmaların sayısıdır. İkincisi, 1995 yılı ortasından 1996 yılının ortalarına kadar her ülkedeki hisse senedi halka arzı sayısının, aynı zamanda nüfusa göre de artmasıdır. Bu makalenin sonuçları, hukuki ortamın bir ülkenin sermaye piyasalarının boyutu ve kapsamı ile ilgili olduğunu onaylamaktadır. İyi bir hukuki çevre, potansiyel finansçıları müteşebbisler tarafından kamulaştırmaya karşı korurken, menkul kıymetler karşılığında fon teslim etme istekliliklerini artırır ve dolayısıyla sermaye piyasalarının kapsamını genişletir.

Ward ve Zurbruegg (2000) yazılarında 9 OECD ülkesi için sigorta sektörü ve ekonomik büyüme arasında gösterilen kısa ve uzun vadeli dinamik ilişkiler incelenmektedir. Bu, 1961'den 1996'ya kadar her ülkede yayınlanan gerçek GSYİH ve toplam gerçek primler için eşsiz bir yıllık veri seti üzerinde bir eş bütünleşme analizi uygulanarak gerçekleştirilir. Verilerdeki uzun vadeli eğilimleri hesaba katan nedensellik testleri de yapılır. Testlerden elde edilen sonuçlar, bazı ülkelerde sigorta sektörünün ekonomik büyümeye neden olduğunu ve diğer ülkelerde gerçeğin tersine olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, bu ilişkilerin ülkeye özgü olduğunu ve sigorta sektörünün ekonomik büyümeyi teşvik edip etmediğine ilişkin görüş, bu durumun bir takım ulusal koşullara bağlı olacağını gösteriyor.

Beck ve Webb (2002) çalışmalarında hayat sigortasının, son 40 yıldır finansal sektörün giderek daha önemli bir parçası haline gelmekte olduğunu savunmuşlardır. Hayat sigortası tüketiciler için bir dizi finansal hizmet sunmakta ve sermaye piyasasında önemli bir yatırım kaynağı haline gelmektedir. Ancak, ülkeler arasında hayat sigortası tüketimindeki büyük değişimi yönlendiren şey belirsizliğini korumaktadır. Bu makale, 1961-2000 yılları arasında 68 ekonomi için farklı frekanslarda toplanan verilere sahip bir panel kullanarak, enflasyon, kişi başı gelir ve bankacılık sektörü gelişimi gibi ekonomik göstergelerin yanında dini ve kurumsal göstergelerin kullanımının en güçlü açıklayıcılar olduğunu bulmuştur. Eğitim, yaşam beklentisi, genç bağımlılık oranı ve sosyal güvenlik sisteminin boyutu, hayat sigortası tüketimiyle sağlam bir ilişkiye sahip olduğu görünmemektedir. Sonuçlar, bir ekonomideki hayat sigortacılığının tasarruf ve yatırım işlevlerini tam olarak gerçekleştirmede fiyat istikrarının ve bankacılık sektörünün gelişmesinin önemini vurgulanmaktadır.

Esho v.d. (2004), çalışmalarında mülkiyet ve kaza sigortasına olan talebin ve bu sigorta ürünlerinin tüketiminde belirleyici olan yasal faktörleri dahil ederek konu ile ilgili mevcut literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadırlar. 1984-1998 yılları arasında 44 ülke için zaman serisi kullanmaktadırlar. Yapmış oldukları çalışma, daha önceki yapılmış olan çalışmaların örneklem büyüklüğü, zaman serisi uzunluğu yanı sıra dinamik bir panel veri modeli tahmin edilmesine olanak sağlamaktadır. Sigorta talebini incelerken fiyat, riskten kaçınma ve kayıp olasılığı gibi değişkenlerle yakınlıkları incelenmiştir. Makalede, mülkiyet ve kaza sigortasının belirleyicilerini, yasal haklar ve uygulamalar, ekonomik kalkınma, riskten kaçınma, sigorta bedeli ve zarara uğrama

olasılığının bir fonksiyonu olarak modellemişlerdir. Bağımlı değişken olarak da kişi başına düşen mülkiyet ve kaza sigortası tüketimini sabit olarak değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak, mülkiyet hakları ve ülkeler arasındaki sigorta yoğunluğu seviyesi arasında doğrudan bir ilişki için güçlü bir destek bulmuşlardır. Gelir ve mülkiyet haklarının çeşitliliğini kontrol ettikten sonra bir ülkenin yasal menşeliğinin sigorta talebini etkilemediğini ortaya koymuşlardır.

Çiftçi (2004) çalışmasında, Türk sigorta sektörünün sorunlarını belirleyerek, sektörde faaliyet gösteren hayat dışı ve hayat branşlarındaki etkinliklerini ölçmeye çalışmıştır. Sigorta ve etkinlik kavramları hakkında bilgiler vererek, Dünya’da ve Türkiye’deki sigortacılık sektörünü mevcut durumuna değinmiştir. Çalışmasında girdi değişkenleri olarak personel sayısı, öz kaynaklar, acente sayısı ve sabit varlıkları kullanmıştır. Çıktı değişkenleri olarak da prim üretim miktarı ve teknik karlılık faktörlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çalışmasında veri zarflama analizinden yararlanan Çiftçi, elde ettiği sonuçları şirketler açısından ayrı ayrı değerlendirmiştir. Çalışmasıyla, sektördeki sigorta şirketlerinin etkinlik açısından farklılık gösterdiğini ve bu farkların ölçek etkinliğinden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, sigortacılık sektörünün bir sorunu olarak kabul edilen etkinlik ele alındığında; şirketlerin etkinliğini geliştirici yönde gerekli önlemlerin alınmasının gerektiği düşünülmektedir.

Kugler ve Ofoghi (2005) yapmış oldukları çalışmalarında ulusal sigorta ve reasürans piyasalarının ekonomik büyümenin temel unsurları olarak kabul etmişlerdir. Sigorta pazarı büyüklüğü ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisini araştırmaktadırlar. 1971-2003 yılları arasında İngiltere’ye ait GSYİH ve sigorta primlerini içeren veri setini kullanmışlar ve daha önce yapılmış çalışmalara ek olarak, farklı modeller kullanarak nedensellik analizi yapmışlardır. Eş bütünleşme testleri kullanarak sigorta pazarı büyüklüğündeki gelişme ile çoğu bileşen için ekonomik büyüme arasında uzun vadeli bir ilişki bulmak için sigorta prim miktarını ele almışlardır. Sonuçlar çoğu durumda, döngüsel bir etki yerine sigorta pazarı büyüklüğü ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli bir ilişkimiz olduğunu göstermektedir.

Arena (2006) çalışmasında sigorta piyasa faaliyeti (hayat ve hayat dışı sigorta) ile ekonomik gelişme arasında nedensel etkileşimi test etmektedir. 56 ülke ve 1976-

2004 dönemi için panel verilerinin dinamik modelleri için genelleştirilmiş anları kullanma yöntemiyle, sigorta pazarı etkinliği ile ekonomik büyüme arasında nedensel bir ilişki olduğuna dair güçlü kanıtlar bulmuştur. Hayat sigortası ve hayat dışı sigortası, ekonomik büyüme üzerinde olumlu ve belirleyici bir nedensel etkiye sahiptir. Yüksek gelirli ülkeler hayat sigortası durumunda sonuçları yönlendirmektedir. Öte yandan, hem yüksek gelirli hem de gelişmekte olan ülkeler, hayat dışı sigortalarda sonuç çıkarmaktadır.

Aydın (2006) yüksek lisans tezinde mali yeterlilik ile ilgili kavramları incelemiş, statik mali analiz kapsamında Avrupa Birliği'nde ve Amerika'da yükümlülük karşılama yeterliliği uygulamaları ve karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Bu çalışmanın amacı sigorta sektöründe mali yeterlilik olgusunu incelemek, AB, ABD ve Türkiye'deki sigorta şirketlerinin mali yeterliliklerinin ilgili kurumlar tarafından hangi yöntemlerle denetlendiğini tespit etmek ve Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin mali yeterliliği ile ilgili analiz yapmaktır. Çalışmada, Türkiye'de sigorta sektörünün durumu ve yasal düzenlemeler, statik ve dinamik mali analiz uygulamaları ele alınarak Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin statik mali yeterlilik kapsamında uygulamalı finansal oran analizi ve risk esasına dayalı sermaye sistemi ile ilgili örnek bir çalışmaya yer verilmiştir.

Lenten ve Rulli (2006), çalışmalarında Avustralya sigorta sektörünü ele almışlardır. 1981-2003 yılları arasındaki çeyreklik verileri kullanarak hayat sigortasına olan talebi incelemektedirler. Mevcut literatürü geliştirebilmek için, yapısal bir zaman serisi modeli oluşturarak hayat sigortasının yapısal davranışını analiz etmeyi amaçlamışlardır. Hayat sigortası talebini etkileyen faktörler genel olarak demografik veya ekonomik olarak sınıflandırılabilir. Bu çalışmada ekonomik faktörler hakim olmakla birlikte, birçok çalışma demografik değişkenler üzerinde daha fazla durmaktadır. Çalışmanın sonunca, açıklayıcı değişkenler ile hayat sigortası talebi arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir. Ancak bu ilişkinin nedenselliğine net olarak ulaşamamıştır.

Evren (2007) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, sigorta ve sigortacılık ile ilgili temel bilgiler vermiş olup, sigortacılığın tarihsel gelişiminden bahsetmiştir. Sektörün Türkiye'deki sorunlarını ele alarak, gelişememe nedenleri

üzerinde durmuştur. Sigortacılık sektörünün gelişmesi ile ülkenin ekonomik ve sosyal durumunun gelişimi ile bağlantılı olduğunu vurgulamışlardır. Türkiye’de sigortacılık sektörünün bazı sorunlarla karşılaştığı ve bu sorunların önemli boyutlarda varlığını sürdürdüğünü savunmuşlardır. Çalışma, sigorta sektöründeki sorunları inceleyerek, sorunların ortadan kaldırılması için yapılması gerekenleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yapılan çalışmanın sonucunda sigorta sektörü pazarlama karması açısından değerlendirilerek sektörün sorunları belirlenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Kırer (2007) yapmış olduğu tez çalışmasının amacı, finansal sistem içerisinde önemi giderek artan sigortacılık sektöründeki hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında girdi odaklı veri zarflama analizi yöntemi ile etkinliklerini ölçmek, elde edilen bulgularla firmaların etkinliklerini yorumlamak, etkinsizlikler karşısında çözüm önerileri sunmak ve sektörün finansal sistem içerisindeki yeri ve yapısı hakkında bilgi vermektir. Çalışmada etkinlik kavramı üzerinde durulmuş, Türkiye’de hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketleri üzerinde uygulama yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular sigorta sektörünün hem ölçeğe getiri olarak etkinliğinin hem de ölçek etkinliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Kara(2007) enflasyonun sigorta sektörü üzerine etkisi üzerine bir araştırma yapmış olduğu doktora tezine enflasyonun tanımı ve makro ve sektörel etkilerini inceleyerek başlamış, enflasyon muhasebesi yöntemleri incelenerek, dünyada ve Türkiye’de enflasyon muhasebesi ile ilgili gelişmeler değerlendirmiştir. Çalışmada, sigorta sektöründe enflasyon muhasebesi uygulaması sonucunda, enflasyonun sigorta şirketlerinde geçmiş yıllar zararı doğurduğu, fiktif karlar nedeniyle yüksek kar dağıtımı ve devlete gereğinden fazla vergi ödemek zorunda kalındığı ve nihayet sigorta şirketlerinin öz kaynaklarını erittiği sonucuna varılmıştır.

Sak (2007) çalışmasında sigorta sektörü ile ilgili kavramların tanımı ve kapsamını açıklayarak, sektörün Türkiye ekonomisi içerisindeki durumundan bahsetmiştir. Sigorta sektörünün, Avrupa Birliği ve Türkiye’deki ekonomik etkilerine değinmiştir. Sigorta sektörünün ekonomi üzerindeki etkileri tek tek baz alınarak Avrupa ve Türkiye açısından değerlendirilmiştir.

Haiss ve Sümegi (2008) sigorta sektörü yatırımının ve primlerin Avrupa'daki GSYİH büyümesine etkisini araştırmışlar. 29 Avrupa ülkesi için 1992'den 2005'e kadar ülke çapında bir panel veri analizi yaparak bazı sonuçlara ulaşmışlardır. Hayat sigortacılığının, AB-15 ülkeleri, İsviçre, Norveç ve İzlanda'da GSYİH büyümesine olumlu etkisi bulunmaktadır. Orta ve Doğu Avrupa'dan yeni AB üye devletleri için, sorumluluk sigortası için daha büyük bir etki bulunmuştur. Bulgular, reel faiz oranının ve ekonomik kalkınma düzeyinin sigorta büyümesi üzerindeki etkisini vurguluyor. Finansal sektör analizi ve makroekonomik politikada sigorta sektörünün daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini öne sürmektedirler.

Ye v.d. (2009) çalışmalarında 1993-2000 döneminde 24 OECD ülkesindeki hayat sigortası piyasalarına yabancı sermaye katılımının belirleyicilerini incelemektedir. Ampirik sonuçlar, sosyo-ekonomik faktörler ve piyasa yapısının, hayat sigortası piyasalarına yabancı sermaye katılımını etkilediğini göstermektedir. Daha spesifik olarak, ortalama yaşam süresi, dış pazar payı, gelir, bağımlılık oranı, finansal gelişme, rekabet seviyesi, ekonomik büyüme ve piyasa liberalizasyonu olumlu etkilere sahipken, harcama / kombine oranlar ile sosyal güvenlik harcamaları, hayat sigortası piyasalarına yabancı sermaye katılımını olumsuz etkilemektedir. Buna ek olarak, yönetim / yasal göstergeler, hayat sigortası piyasalarına yabancı sermayenin katılımı üzerinde olumlu etkiler göstermektedir.

Leskay (2010) çalışmasında sigorta sektörü hakkında temel bilgileri vermiş olup, incelenecek olan sigorta şirketinin finansal tablolarını ve tablolara uygulanan analiz tekniklerini anlatmıştır. Şirketin çeşitli yöntemlerle sermaye yeterliliği ölçülmüştür. Yapılan analizlerin sonucunda şirketin birçok açıdan yeterlilik sağladığı ve incelenen 2007, 2008 yılları için finansal durumunun olumlu görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Kuşçu ve Revanoğlu (2011) yapmış oldukları Türkiye sigorta sektörü ve analizi isimli çalışmalarında, 2005-2009 yılları verilerine dayanarak Dünya ve Türkiye'de ki sigorta sektörü hakkında bilgi vermişlerdir. Çalışmalarının sonucunda; 2009 yılı itibariyle Dünya sigorta sektöründe sanayileşmiş ülkelerin %87, gelişmekte olan ülkelerin %13 oranında paya sahip oldukları görülmektedir. Sektörde son dönemlerde gelişmiş ülkelerin prim üretimlerinde azalışlar meydana gelmesine rağmen, gelişmekte olan ülkelerin yaşanan ekonomik krize rağmen prim üretimlerinde artışlar meydana

gelmiştir. Dünya sigorta sektörü içerisinde 36. sırada yer alan Türkiye'nin % 0,21 paya sahip olduğu belirtilmiştir.

Kalaycı ve Yılmaz (2011) çalışmalarında BIST' ta işlem gören sigorta şirketlerinin, rasyo analizi yöntemi kullanılarak finansal yapıları incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda finansal yapılarını zayıfladığı görülmüş, bu durumda karşılaşılabilecek finansal yetersizlik riskinin en aza indirilmesi amacıyla kullanıcılara destek sağlayacak veriler üretilmeye çalışılmıştır.

Feyen v.d. (2011) 2000-2008 yılları arasında 90 ülkenin katıldığı bir panel için sigorta primleri (hayat ve hayat dışı primler) ile toplam aktiflerin belirleyicilerini inceleyerek literatüre katkıda bulunmaktadır. Sonuçlar, kişi başına gelir, nüfus artışı ve yoğunluğu, demografik yapılar, gelir dağılımı, kamu emeklilik sisteminin büyüklüğü, sigorta şirketlerinin devlet mülkiyeti, özel kredilerin mevcudiyeti ve din tarafından yönlendirildiğini göstermektedir. Hayat dışı sektör bu ve diğer değişkenlerden etkilenmektedir. Bu değişkenlerden bazıları yapısal olmakla birlikte sonuçlar, sigorta sektörünün gelişiminin bir dizi politika değişkeninden etkilenebileceğini göstermektedir.

Kiesenbauer (2012) çalışmasının amacı Alman hayat sigortası endüstrisinde gecikmenin belirleyicilerini incelemektir. 1997 - 2009 yılları arasında 133 Alman hayat sigortası şirketinin makro ekonomik göstergelerine ve şirket özelliklerine ilişkin veriler kullanılarak lojistik regresyon modelleri kullanılmıştır. Beş çeşit ürün kategorisi (bağış, yıllık, dönem ömrü, grup ve diğer) dikkate alınmıştır. Bulgular, ana kategorideki belirleyicilerin tüm ürün kategorileri arasında çok benzer olduğunu göstermektedir. Özellikle, faiz oranı ve acil fon hipotezleri yalnızca birime bağlı iş için desteklenirken, bu hipotezler kalan ürün kategorileri için geçerli değildir. Genel olarak analiz, ekonomik göstergeler ve şirket özellikleri ile ilgili geçme dinamikleri hakkında bilgi verir. Türetilen modeller, farklı ürün kategorileri için düşme oranlarını tahmin etmek için kullanılabilir. Sonuçlar, sigorta şirketi yöneticileri, düzenleyiciler ve hayat sigortası müşterileri için önemlidir.

Kamilçelebi (2012) Türkiye sigorta sektörünün swot analizi adlı çalışmasında sigorta sektörünün mevcut durumu ile ilgili bilgiler vermiş, sektörün içinde bulunan fırsatlar, üstünlükler, zayıflıklar ve tehditlere değinmiştir. Çalışmada, ilgili yıla ait

sigorta şirket sayıları, gayri safi yurt içi hasıla miktarı ve toplam prim üretimi miktarı gibi verilere yer verilmiştir. Çalışmanın amacı sigorta sektörünün fırsatları, üstünlükleri, zayıflıkları ve tehditlerinin belirlenmesidir. Sigorta şirketlerinin, hızlı, kaliteli ve etkin hizmet sunabilmesi, rekabet üstünlüğü sağlayabilmesi için günümüz yönetim anlayışlarından yararlanarak gerekli teknolojik altyapıyı geliştirmeleri gerektiğini sonucuna varmışlardır.

Outreville (2013) çalışmasının amacı, sigorta büyümesi ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkileri inceleyen 85 ampirik çalışmanın incelenmesidir. Sigorta sektörünün ekonomik önemine bakıldığında, geçmişteki çoğu çalışmanın sigorta talebini etkileyen faktörler üzerinde durduğunu görmektedir. Çünkü sigorta sektörünün rolü ve gelişime katkısı uluslararası örgütlerin gündeminde ve finansal kalkınma ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin önemi ekonomik kalkınma alanında çok iyi tanınmış ve vurgulanmış olduğundan, daha yeni yayınlar incelenmiştir. Nedensellik, ekonomik büyüme sürecinde önemli bir belirteç olarak sigortanın rolü ile sigorta ve ekonomik kalkınma arasında bağlantı oluşturmaktadır.

Şener ve Behdioğlu (2013) yapmış oldukları çalışma ile sigorta sektörünün gelişiminde etkisi olan ana unsurları belirlemeyi amaçlamışlardır. Sigorta sektörünün ülke ekonomisi için önemli bir ekonomik kayıpları önleyici, refah düzeyini yükseltici, tasarruf kaynağı, uluslar arası ekonomik ilişkileri güçlendirici, vergi kaynağı gibi etkilerinin varlığından dolayı bu sektörün gelişimi üzerinde durulması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Ülkenin enflasyon oranı, prim üretim miktarının sigorta sektörünün gelişimine katkı sağlayacağını ortaya koymuşlardır. Çalışmanın amacı, enflasyon, nüfus ve sektörde faaliyet gösteren sigorta şirket sayısını kullanarak, sektörün toplam prim üzerine olan etkilerini ölçmektir. Veri seti olarak 1990-2010 yılları arası Türkiye'ye ait veriler kullanmışlardır. Sonuçta, toplam prim üretimi üzerinde etkisi incelenen unsurların etkisini ortaya koymuşlardır. Yapılan regresyon analizi sonucunda nüfus ve sigorta şirket sayısı değişkenlerindeki artışın ve enflasyon oranındaki azalışın sigorta sektörünü prim üretimi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Christophersen ve Jakubik (2014) çalışmalarında EIOPA tarafından yayınlanan bir Avrupa panel veri seti kullanılarak, sigorta sektöründeki büyüme ile kilit makroekonomik belirleyiciler arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Sigorta pazarının

büyümesini görebilmek için brüt yazılı prime odaklanmışlardır. Yapmış oldukları ampirik analiz, yüksek bir brüt yazılı prim kalıcılığının yanı sıra, brüt yazılı primlerle ekonomik kalkınma ve işsizlik arasında önemli bir bağ tespit etmişlerdir. Dahası, tahmini model hayat dışı sigortaya kıyasla hayat için makroekonomik çevreye daha yüksek bir duyarlılık getirdiğini göstermektedir. Sonunda, sigortacıların yurtiçi büyüme fırsatlarının düşük olduğu dönemlerde uluslararası faaliyetlerini genişlettiği yönünde kanıtları da vardır. Bu bulgular, farklı makroekonomik senaryoların sigorta piyasasındaki büyüme üzerindeki potansiyel etkisini değerlendirmek için niceliksel bir finansal istikrar çerçevesinin altını çizmek için kullanılabilir.

Süt (2014) çalışmada sigorta sektöründe faaliyet gösteren hayat dışı şirketlerin finansal yapıları değerlendirilerek sektör hakkında bilgi verilerek, Türkiye ve Dünya ekonomisindeki yeri, önemi hakkında bilgi verilmiş, sektör ile ilgili geleceğe yönelik önerilerde bulunulmuştur. Çalışmasında BIST da işlem gören altı sigorta şirketinin 2009-2013 tarihlerine ait finansal tabloları kullanılarak finansal performansları analiz edilmiştir. Sigorta şirketlerinin finansal performanslarını tespit edebilmek amacıyla elde edilen temel finansal büyüklükler ve göstergeler yorumlanarak sektör ile ilgili geleceğe yönelik önerilere yer verilmiştir.

Alma (2015) çalışmasında, mevcut sigorta sistemi ve bu sistem içerisinde yer alan kasko faaliyetleri hakkında genel bilgiler vermiştir. Çalışma, araç sahiplerinin kasko hakkındaki düşüncelerini daha iyi anlamayı ve tüketicilerin kasko sigortası yaptırıp yaptırmama kararlarında etkili faktörleri belirlenmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak sigorta hakkında bilgi verilmekte, sigortanın türleri, işlevleri anlatılmakta, Türkiye ve Dünya’da sigortacılığın gelişimi ve kasko sigortasının tanım ve niteliği üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, ankete katılan katılımcıların sahip oldukları araçların özelliklerine göre farklılık gösteren kasko tercihleri incelenerek, uygulanan model sayesinde katılımcıların tercihlerinin nelere göre değişiklik gösterdiği ortaya konulmuştur.

Cepelakova (2015) tezinde ekonomik, kurumsal ve demografik faktörlerin sigorta şirketlerinin hayat ve hayat dışı brüt yazılı primlerine olan etkisini değerlendirmektedir. Dinamik panel veri modeli kullanılarak 29 Avrupa ülkesinin EIOPA tarafından toplanan 2005-2013 yıllarına ait verileri kullanılmıştır. Elde edilen

sonuçlar, ekonomik ve kurumsal faktörlerin hem hayat hem de hayat dışı sigortacılık sektörünü yönlendirdiğini ortaya koyuyor. Diğer taraftan, primlerdeki büyümede demografik faktörlerin belirleyici olduğuna karar verememektedir. Ardından, farklı makroekonomik belirleyicilerin sigorta sektörü gelişimi üzerindeki önemi bakımından çapraz ölkeler arasında önemli farklılıklar bulunduğu hipotezi araştırılmış ve onaylanmıştır. Bu alışma, sigorta şirketlerinin bilançolarını etkileyen niceliksel makro ekonomik çevrendeki farklı ekonomik senaryoları belirlemekte yol gösterir. Dahası, panel veri genişliği ve sigorta sektöründeki büyümeyi açıklayan daha çok değişken, akademik literatürdeki güncel tartışmalara yeni katkılar getirmektedir.

C.C. Lee (2016) sigorta faaliyetleri, küreselleşme ve ekonomik büyüme üzerine yeni yöntemler, yeni kanıtlar adlı çalışmasında, yaklaşık 40 ölkenin birleştirilmiş örneğini kullanarak, sigorta pazarı faaliyetleri, küreselleşme, ekonomik büyüme arasındaki doğrusal olmayan bağlantıyı araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sırasında, tüm değişkenlerin ekonomik büyüme ile alakalı olduğunu, ancak bazı değişkenlerin doğrudan etkisinin olmadığı görölmüştür. Sonuç olarak sigortacılık sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin yok denecek kadar az olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3.1. Literatür Özetleri

YAZAR	KAPSAMI (DÖNEMİ)	AMACI	BAĞIMLI DEĞİŞKEN	BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	YÖNTEM	SONUÇ
Beenstock v.d. (1988)	12 Sanayileşmiş Ülke (1970-1981)	Sigorta primleri ile gelir arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmaktadır.	Mal-sorumluluk sigortası primleri	GSMH, faiz oranı, işsizlik oranı, gelir	Panel Veri Analizi	Analiz sonucuna göre primlerin doğrudan reel faiz oranı ile değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.
Outreville (1990)	55 Ülke (1983-1984)	Mal ve sorumluluk sigortası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır.	Mal-sorumluluk sigortası primi	Sigorta bedeli, finansal gelişme, GSYİH, eğitim	Regresyon Analizi (Enine Kesit)	Sonuç olarak, finansal gelişmenin önemli olduğu ve sigorta piyasalarında arz güçlerine daha çok dikkat edilmesi gerektiği savunulmuştur.
Porta v.d. (1997)	49 Ülke (1994-1998)	Farklı yasal çevrelerdeki firmaların dış finansmanını değerlendirmeyi amaçlamışlardır.	Milli gelir, yerel şirketler, nüfus	GSYİH büyümesi, hukuk kuralları, reel GSMH	Regresyon Analizi (Enine Kesit)	Sonuçta kanunların ve yasal ortamın sigorta piyasasını koruduğu anlaşılmıştır.
Ward ve Zurbruegg (2000)	9 OECD Ülkesi (1961-1996)	Sigorta sektörü ve ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişki incelenmektedir.	GSYİH büyümesi	Toplam prim üretimi	Eşbütünleşme Analizi	Ekonomik büyüme ile sigorta piyasası gelişimi arasındaki nedensel ilişkilerin ülkeler arasında farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
Beck ve Webb (2002)	68 Ülke (14 Avrupa Ülkesi) (1961-2000)	Hayat sigorta sektörünün ekonomik faktörler ile incelenmesi amaçlanmıştır.	Hayat sigortası sektörü	Kişi başına düşen gelir, enflasyon, bankacılık sektörü gelişimi, eğitim seviyesi	Panel Veri Analizi	Gelişmekte olan bir ekonomide hayat sigortası yoluyla tasarruf ve yatırımın büyümesi temel olabilir.
Çiftçi (2004)	Türkiye Sigorta Sektörü(2003)	Sigorta sektörünün sorunlarını belirleyerek şirketlerin etkinliklerini ölçmeyi amaçlamıştır.	Prim üretim miktarı, teknik karlılık faktör değişkenleri	Acente sayısı, personel sayısı, sabit varlıklar, öz kaynaklar	Veri Zarflama Analizi	Sigortanın tasarrufu teşvik fonksiyonu ve biriken fonların etkin yatırımlara

						yönlendirilmesi ülke kalkınması için önemli bir rolü vardır
Esho v.d. (2004)	44 Ülke (1984-1998)	Mülkiyet ve kaza sigortasına olan talebin ölçülmesi amaçlanmıştır.	Kişi başına düşen mülkiyet ve kaza sigortası tüketimi	Ekonomik kalkınma, riskten kaçınma, sigorta bedeli	Panel Veri Analizi	Mülkiyet hakları ile ülkeler arasında sigorta yoğunluğu seviyesi arasında doğrudan bir ilişki için güçlü bir destek bulunmuştur.
Kugler ve Ofoghi (2005)	İngiltere Sigorta Sektörü (1971-2003)	Sigorta pazar büyüklüğü ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmaktadır.	Direkt prim üretimi	Hayat sigortası primleri, sağlık, bireysel emeklilik	Johansens Kontegresyon Tessti	Sigorta piyasası ve ekonomik gelişme arasında uzun vadede bir ilişki tespit edilmiştir.
Aydın (2006)	Türkiye Sigorta Sektörü (2000-2004)	Amacı, sigorta sektöründe mali yeterlilik olgusunu incelemektir.	Hasar/Prim oranı	Cari oran	Oran Analizi	Finans ve sigorta piyasalarında devlet müdahaleciliğinin kaldırılma eğilimi, artan globalleşme, rekabet koşullarının etkili olduğu düşünülmektedir.
Lenten ve Rulli (2006)	Avustralya (1981-2003)	Hayat sigortasına olan talebe etki eden faktörler ve etkileri incelenmektedir.	Hayat sigortası talep tahmini	Demografik ve ekonomik faktörler	Panel Veri ve Regresyon Analizi	Hayat ve hayat dışı branşın demografik etkilerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.
Arena (2006)	56 Ülke (1976-2004)	Sigorta piyasa faaliyeti ile ekonomik arasındaki nedensel ilişkiyi test etmek amaçlanmıştır.	Ortalama kişi başına düşen GSYİH	Beşeri sermaye, enflasyon, GSYİH büyümesi, borsa cirosu	Dinamik Regresyon Modeli	Sigorta piyasası ile GSYİH, borsa cirosu arasında pozitif etki söz konusudur.
Hızlı (2007)	Türkiye Sigorta Sektörü (1980-2004)	Sigorta sektörünün sorunlarını tespit ederek ekonomik büyümeye katkısını belirlemeyi amaçlamıştır.	Sigorta prim üretimi	GSYİH	Solow Büyüme Modeli	Gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşabilmek için prim üretiminin artırılması gerektiği sonucu elde

edilmiştir.

Kırer (2007)	Hayat Dışı Sigorta Şirketleri(2006)	Hayat dışı sigorta şirketlerinin etkinliklerini ölçmeyi amaçlamıştır.	Alınan primler, yatırım gelirleri	Öz Sermaye, genel giderler, teknik karşılıklar	Veri Zarflama Analizi	Analiz sonucunda sigorta sektörünün ölçeğe göre etkinlik skorlarının yüksek olduğu görülmektedir.
Sak (2007)	Türkiye ve AB Sigorta Sektörü (1990-2000)	Sigorta sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tespit etmek amaçlanmıştır.	Prim hacmi, prim/GSYİH, kişi başına prim	GSYİH, dış ticaret, nüfus, istihdam, yatırımlar	Karşılaştırmalı Analiz	Ekonomik gelişmişlik ile sigorta sektörü gelişimi paralellik göstermektedir.
Haiss ve Sümegi (2008)	29 Avrupa Ülkesi (1992-2004)	Sigorta sektörü yatırımının ve primlerin Avrupa'daki GSYİH büyümesine	İşçi başına düşen GSYİH	Gelir, faiz oranı, enflasyon, işgücü	Regresyon Analizi (Enine Kesit)	Sigorta sektörü ile ekonomik büyüme arasında ilişkinin yönü tespit edilmiştir.
Ye v.d. (2009)	24 OECD Ülkesi (1993-2000)	Hayat sigortası piyasalarına yabancı sermaye katılımının belirleyicilerini belirlemek amaçlanmıştır.	Hayat sigortası sektörü	Finansal gelişme, gelir, yabancı sermaye payı	Panel Veri Analizi	Politika etkileri tespit edilmiştir.
Feyen v.d. (2011)	90 Ülke (2000-2008)	Sigorta primleri ile toplam aktif belirleyicilerini incelemeyi amaçlamışlardır.	Hayat ve hayat dışı prim	Gelir dağılımı, demografik yapılar, nüfus büyüklüğü	Regresyon Analizi	Sigorta sektörü bazı politikalardan etkilendiği gözlemlenmiştir.
Kiesenbauer (2012)	133 Hayat Şirketi Almanya (1997-2009)	Amacı Alman hayat sigortası sektöründe gecikmenin belirleyicilerini incelemektir.	Gecikme oranı	İşsizlik oranı, tüketici yoğunluğu, GSYİH	Logit Model	Hayat sigortası talebi gecikme oranı arasında olumlu ilişki vardır.
Şener ve Behdioğlu (2013)	Türkiye Sigorta Sektörü (1990-2010)	Sigorta pazarına etkisi olan ana unsurları belirlemeyi amaçlamışlardır.	Prim üretimi gelişimi	Enflasyon, nüfus, sigorta şirket sayısı	Regresyon Analizi	Nüfus ve şirket sayısındaki artış ve enflasyondaki azalışın etkisi söz konusudur.
Outreville (2013)	85 Ampirik Çalışma	Literatür taraması	Sigorta büyümesi	Ekonomik kalkınma	Literatür taraması	Literatür taraması

Süt (2014)	BIST (2009-2013)	Sigorta şirketlerinin finansal performanslarını tespit etmek amaçlanmıştır.	Likidite oranları, faaliyet oranları	Karlılık oranları, yatırım oranları	Rasyo Analiz Tekniği	Şirketlerin finansal performanslarının etkilendiği faktörler belirlenmiştir.
Christophersen ve Jakubik (2014)	30 Avrupa Ülkesi (2005-2012)	Sigorta sektöründeki büyüme ile makro ekonomik belirleyiciler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır.	Prim üretimi büyümesi	Faiz oranı, işsizlik oranı, GSYİH	Genel Anlama Yöntemi	Finansal istikrar ve sigorta sektörünün büyümesi doğru orantılıdır.
Cepekola (2015)	29 Avrupa Ülkesi (2005-2013)	Ekonomik, kurumsal, demografik faktörlerin sigorta sektörüne etkisi araştırılmıştır.	Hayat ve hayat dışı primler	GSYİH, enflasyon, işsizlik oranı, faiz oranı	Panel Veri Analizi	Bağımsız değişkenlerin ülkelere göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.
Lee (2016)	38 Ülke Sigorta Sektörü(2016)	Sigorta pazarı, küreselleşme, ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır	Sigorta pazarı faaliyetleri	Ekonomik büyüme, küreselleşme	Regresyon Analizi	Sigortacılık sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin yok denecek kadar az olduğu gözlemlenmiştir

Kaynak: Çalışmalardan derlenmiştir.

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMA DİZAYNI

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, sigorta sektörünü etkileyen faktörlerin tespiti açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma ile bu noktada literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne üye olan verilerine uzun dönemde eksiksiz ulaşılabilen 10 ülkede (Türkiye, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hollanda, Belçika, İsviçre, İspanya, Finlandiya, İtalya) faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin 1983-2015 yılları arasında elde etmiş oldukları Hayat ve Hayat Dışı sigorta prim üretimine, Enflasyon, Ortalama Yaşam Süresi, Sigorta Şirketi Sayısı, OECD Sigorta Pazar Payı, Nüfus Artış Oranı, Penetrasyon Oranı ve Kentleşme oranı gibi göstergelerin etkisi Panel Veri Analizi kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Araştırmanın Veri Seti

Uygulamada veri seti, 1983-2015 dönemi için, yıllık verilerden oluşmaktadır. Feyen v.d.(2011) tarafından bağımlı değişken olarak kullanılan hayat branşı sigorta prim üretimi ve hayat dışı branş sigorta prim üretimi bu çalışmada bağımlı değişken olarak ele alınmış ve iki farklı panel veri modeli kurulmuştur. Kurulan modeller aşağıda ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Bağımsız değişkenler olarak ise, Enflasyon Oranı (Beck ve Webb (2002), Outreville (1996) ve Arena (2006)), Sigorta Şirket Sayısı (Şener ve Behdioğlu (2013)), Nüfus Artış Oranı (Feyen (2011)), Kentleşme Oranı (Sen (2008)), Ortalama Yaşam Süresi (Sen (2008), Ye v.d.(2009) ve Beck ve Webb(2002)), Penetrasyon Oranı (prim/gsyih) (Sen (2008), Beck ve Webb (2002) ve Uralcan(DBT)),ve OECD sigorta pazarı payı analize tabi tutulmuştur.

Veriler Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK), Türkiye Sigorta Birliği(TSB) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) web sayfalarından temin edilmiştir. Çalışmada kullanılan tüm değişkenler 1983-2015 yıllarına ait ve yıllık olarak ele alınmıştır. Veriler istatistik paket programları ile analiz edilmiştir.

Çalışmada kullanılacak değişkenlere ait detaylı bilgiler yukarıdaki bölümlerde verilmiş olup, yapılan kısaltmalar Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de gösterilmiştir. Araştırılacak modeller Tablo 4.3’te gösterilmiştir. Hayat ve hayat dışı bağımlı değişkenleri kullanılırken logaritmik (ln) dönüşüm uygulanmıştır.

Tablo 4.1 Hayat Modeli Değişkenleri Gösterimi

Değişken	Kısaltma	Gösterge	Kullanım	Beklenen Etki
Bağımlı Değişken	HYT	Hayat Branşı Prim Üretim Miktarı	Milyon Dolar(ln)	
Bağımsız Değişkenler	ENF	Enflasyon Oranı	Yüzde	Negatif
	NUA	Nüfus Artış Oranı	Yüzde	Pozitif
	OYS	Ortalama Yaşam Süresi	Yaş Ortalaması	Pozitif
	KO	Kentleşme Oranı	Yüzde	Pozitif
	SS	Sigorta Şirketi Sayısı	Adet	Negatif
	OEH	Hayat Branşı OECD Pazar Payı	Yüzde	Pozitif
	PNH	Hayat Branşı Penetrasyon Oranı	Yüzde	Pozitif

Tablo 4.2 Hayat Dışı Modeli Değişkenleri Gösterimi

Değişken	Kısaltma	Gösterge	Kullanım	Beklenen Etki
Bağımlı Değişken	HYD	Hayat Dışı Branş Prim Üretim Miktarı	Milyon Dolar(ln)	
Bağımsız Değişkenler	ENF	Enflasyon Oranı	Yüzde	Negatif
	NUA	Nüfus Artış Oranı	Yüzde	Pozitif
	OYS	Ortalama Yaşam Süresi	Yaş Ortalaması	Pozitif
	KO	Kentleşme Oranı	Yüzde	Pozitif
	SS	Sigorta Şirketi Sayısı	Adet	Negatif
	OEHD	Hayat Dışı Branş OECD Pazar Payı	Yüzde	Pozitif
	PNHD	Hayat Branşı Penetrasyon Oranı	Yüzde	Pozitif

Tablo 4.3. Kurulan Panel Veri Analizi Modelleri

	Model Göstergesi
Model 1	$\mathbf{HYT}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \mathbf{ENF}_{it} + \beta_2 \mathbf{NUA}_{it} + \beta_3 \mathbf{OYS}_{it} + \beta_4 \mathbf{KO}_{it} + \beta_5 \mathbf{SS}_{it} + \beta_6 \mathbf{OEH}_{it} + \beta_7 \mathbf{PNH}_{it} + \varepsilon_{it}$
Model 2	$\mathbf{HYD}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \mathbf{ENF}_{it} + \beta_2 \mathbf{NUA}_{it} + \beta_3 \mathbf{OYS}_{it} + \beta_4 \mathbf{KO}_{it} + \beta_5 \mathbf{SS}_{it} + \beta_6 \mathbf{OEHD}_{it} + \beta_7 \mathbf{PNHD}_{it} + \varepsilon_{it}$

Kurulan modellerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 4.4 ve Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Tanımlayıcı İstatistikler						
Değişken	<u>HYT</u>	<u>HYD</u>	<u>ENF</u>	<u>NUA</u>	<u>OYS</u>	<u>KO</u>
Ortalama	77180	104628	6,623	0,617	77,343	76,248
Mediyan	22035	19379	2,497	0,494	77,722	74,716
Maksimum	973634	1647449	105,262	2,252	83,490	97,858
Minimum	3,297	243,350	-1,144	-1,854	60,553	48,812
Std. Sapma	164107	264911	15,334	0,519	3,904	9,268
Çarpıklık	3,598	3,849	4,084	0,474	-1,706	0,589
Basıklık	16,288	17,739	19,647	4,541	7,398	3,833
J-Bera	3140	3802	4728	45,039	426,067	28,618
Olasılık	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000

Tablo 4.5. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler (Devamı)

Tanımlayıcı İstatistikler (Devamı)				
Değişken	<u>OEH</u>	<u>OEHD</u>	<u>PNH</u>	<u>PNHD</u>
Ortalama	6,126	7,860	3,137	2,949
Mediyan	1,564	1,650	3,018	2,850
Maksimum	77,830	67,084	8,959	6,669
Minimum	0,001	0,055	0,005	0,325
Std. Sapma	11,856	16,211	1,972	1,297
Çarpıklık	2,876	2,589	0,250	0,632
Basıklık	11,261	8,066	2,401	3,642
J-Bera	1393	721,579	8,375	27,609
Olasılık	0,0000	0,0000	0,0152	0,0000

Modellerde kullanılacak bağımsız değişkenlere ilişkin korelasyon matrisleri Tablo 4.6 ve Tablo 4.7’de verilmiştir. Regresyon modeline dahil edilen bağımsız değişkenler arasında yüksek bir korelasyon varlığı çoklu doğrusal bağlantı sorununa neden olmaktadır. Model 1 ve Model 2 için korelasyon matrisi incelendiğinde değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının soruna yol açmayacak seviyede oldukları görülmektedir. Bu durumda analizimize mevcut verilerle devam etmenin bir sakıncası yoktur.

Tablo 4.6. Model 1'e İlişkin Korelasyon Matrisi

	ENF	NUA	OYS	KO	DSS	OEHD	DPNH
ENF	1						
NUA	0,5189	1					
OYS	-0,7561	-0,4718	1				
KO	-0,4453	-0,2940	0,4241	1			
DSS	0,0228	0,0119	-0,0042	-0,0096	1		
OEHD	-0,1292	0,1571	-0,0200	0,0178	-0,0675	1	
DPNH	-0,4439	-0,1377	0,5866	0,2953	-0,0144	0,2207	1

Tablo 4.7. Model 2'ye İlişkin Korelasyon Matrisi

	ENF	NUA	OYS	KO	DSS	OEHD	DPNH
ENF	1						
NUA	0,5189	1					
OYS	-0,7561	-0,4718	1				
KO	-0,4453	-0,2940	0,4241	1			
DSS	0,0228	0,0119	-0,0042	-0,0096	1		
OEHD	-0,1190	0,1735	-0,0355	0,0450	-0,1172	1	
DPNH	0,0153	0,0431	-0,0621	-0,0594	-0,3977	0,1147	1

4.1.2. Araştırmanın Metodolojisi

Cepkolava (2015), Outreville(1990,1996), Bianchi v.d.(2011), Porta (1997), Ye v.d.(2009) Beck ve Webb(2002), yapmış oldukları benzer çalışmalarda panel veri analizi uygulamışlardır. Yapılan bu çalışmalardan esinlenerek daha doğru sonuçlar elde etmek adına bu çalışmada da Panel Veri Analizi uygulanmıştır. Bu yöntem uygulandığında daha doğru sonuçlar elde edebilmek için gerekli olan bazı varsayımlar söz konusudur. Bu temel varsayımların saptanması için uygulanması gereken testler uygulanarak sonuçlar incelenmiştir. Varsayımların karşılanmaması halinde, kullanılacak olan veriler varsayımlara uygun hale getirilerek analizde kullanılmıştır. Varsayımların saptanması için gerekli olan incelemeler ve ilgili sonuçlar aşağıda detaylı olarak gösterilmiştir.

4.1.2.1. Panel Veri Analizi

Zaman serisi verisi ile yatay kesit verisinin birleşmesiyle oluşan verilere uzunlamasına veriler adı verilmektedir. Bununla birlikte bu verilerin gözlemleri, aynı birimlerden aynı zaman boyutunda elde ediliyorsa buna “panel veri” adı verilmektedir. Uygulamada ise panel veri, yatay kesit ve zaman serisi verisinin birleşimi anlamında kullanılmaktadır. Panel veri analizi, belirli bir zaman aralığında dönemsel olarak

gözleme tabi tutulan bir nesneyi analiz yöntemi olarak değerlendirilebilir. Panel veri, N sayıda birimin T sayıda gözleminden oluşmaktadır. Zaman boyutuyla birlikte olan yatay kesit verilerin, diğer bir ifadeyle panel veriler kullanılarak kurulan panel veri modelleri aracılığıyla ekonomik değişkenler arasındaki ilişkilerin tahmin edilmesine “panel veri analizi” denilmektedir (Tatoğlu 2012: 4). Panel veri yöntemi, yatay kesit gözlemlerinin belli bir zaman boyutu içinde bir araya getirilmesidir (Baltagi, 2002:3).

Panel veri modeli;

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it} X_{kit} + U_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T$$

şeklinde yazılabilmektedir. Bu modelde Y: bağımlı değişken, X_k: bağımsız değişkenler, α sabit parametre, β eğim parametreleri ve u hata terimini ifade etmektedir. i alt indisi birey, firma, şehir, ülke gibi birimleri ifade ederken; t alt indisi gün, ay, yıl gibi zamanı ifade etmektedir. Modeldeki değişkenler panel veri setine sahip olduklarından, parametrelerin ve hata terimi hem i hem de t alt indisini taşımaktadır. Panel veri modelinde sabit ve eğim parametreleri hem birimlere hem de zamana göre değer almaktadır (Baltagi, 2002:3).

Bilimin çeşitli alanlarında, ampirik uygulama yaparken panel veri analizleri kullanılabilmektedir. Örneğin, psikoloji alanında insan davranışlarını analiz etmek için kullanılmaktadır. Ekonomide işletmelerin ve ücretlilerin zaman içerisindeki davranışlarını analiz etmede kullanılır. Sosyoloji ve sağlık bilimlerinde belirli bir grup insanın özelliklerini ve belirli bir faktöre karşı tepkilerini analiz etmede kullanılır. Eğitim bilimlerinde ise, öğrencilerin ders başarıları veya mezun olma durumlarının analizinde kullanılabilir. Panel veri hem zaman hem de yatay kesit boyutlarına sahiptir. Dolayısıyla regresyon yöntemlerinin panel veriye uygulanması, yalnızca bir kesit boyutuna sahip olan verilere uygulanmasından daha zor olmaktadır. Ancak panel veri analizi giderek artan şekilde yaygınlaşmakta; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ampirik uygulamalarda kullanılmaktadır (Yavuz Ataklı: 2016:152).

Panel verinin yatay kesit verileri ve zaman serilerine kıyasla üstünlükleri bulunmaktadır. Öncelikle panel veri, araştırmacıya daha fazla sayıda gözlem sağlamaktadır. Bu durum modelin serbestlik derecesini artırmaktadır. Ayrıca panel veri,

açıklayıcı değişkenler arasındaki doğrusal bağlantının derecesini düşürmektedir. Böylece ekonometrik tahminlerin etkinliği artmaktadır (Hsiao 2003: 3).

Panel veri, bir değişimden sonraki uyum dinamiklerini incelemek için diğer analiz yöntemlerinden daha uygundur. Nispeten istikrarlı, durağan yatay kesit dağılımları, birçok değişimi gizlemektedir. Örneğin işsizlik süreleri, ikametgâh ve gelir hareketliliği gibi değişkenler, panel veri ile daha iyi incelenebilir. Ayrıca panel veri, işsizlik ve fakirlik gibi ekonomik durumların sürelerini incelemek için de uygundur. Eğer panelin zaman boyutu yeterince uzunsa ekonomi politikası değişimlerindeki uyarlamayı da ortaya koyabilir (Hsiao 2003: 3).

Modellerde dışlanan değişkenler nedeniyle hata terimi ile bağımsız değişkenler korelasyonlu olmaktadır. Bu nedenle parametre tahminleri sapmalı sonuç vermektedir. Panel veri kullanılarak bu değişkenlerin etkileri kontrol altına alınabilir. Bu durumda tahmin sapması azalmakta ya da tamamen yok olmaktadır (Tatoğlu 2013: 11).

Zaman serilerinde serbestlik derecesinin az olması ve ciddi çoklu doğrusal bağlantı sorunu ortaya çıkabilmektedir. Panel veri analizinde bağımsız değişkenlerdeki birimler arası farklılıklar modele dahil edilmektedir. Panel veri kullanımında birim farklılıklarının dahil edilmesiyle değişkenlerin değerleri arasındaki çoklu doğrusal bağlantı azalmaktadır (Tatoğlu 2013:13).

Sahip olduğu avantajların yanı sıra panel veri kullanarak yapılan analizlerin bazı dezavantajları da bulunmaktadır. İlk olarak, panel veriler yapısı gereği hem zaman hem de yatay kesit verilerine özgü sapmaları içerdiğinden modelin hata terimi çoğu zaman sapmalı olacaktır. Bunun yanı sıra panel verilerin toplanması ve tasarlanmasının güçlüğü, ölçüm hataları, örnek seçim sapması ve heterojenlik sapması panel verinin dezavantajları arasında sayılabilir. Ayrıca panel verinin zaman serisinin yatay kesite göre kısa olması durumunda özellikle doğrusal olmayan panel veri analiz yöntemleri kullanımında çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Panel verilerin dezavantajlarının kesit verileri ile zaman serisi verilerinde karşılaşılabilecek problemlerden çok farklı olmadığı söylenebilir. Panel verinin avantajları dikkate alınarak karşılaştırma yapıldığında, panel verinin diğer veri türlerine göre daha etkin analiz imkanları sunduğu bir gerçektir (Tatoğlu 2013: 14).

Panel veri setleri iki şekilde sınıflandırılır. Bunlardan ilki dengeli paneldir. Dengeli panel, veri setinin her bir yatay kesit için eşit uzunlukta zaman serisi içermesi durumunda oluşmaktadır. İkincisi ise dengesiz paneldir. Dengesiz panel, zaman serisi uzunluklarının yatay kesitten yatay kesite değişmesi durumunda oluşmaktadır (Wooldridge 2002: 284). Bu çalışmadaki veri seti, dengeli panel durumundadır.

Panel veri analizlerinde bağımlı değişken için oluşturulan fonksiyon, N sayıda birimin (grubun) T dönemlik bir zaman serisi verisi kullanılarak yapılır. Bu çerçevede genel panel veri denklemi aşağıdaki gibi yazılmaktadır.

$$y_{it} = \beta_1 + \beta_2 X_{2it} + \beta_3 X_{3it} + \sigma_{it}$$

Burada $i = 1, \dots, N$ yatay kesiti ve $t = 1, \dots, T$ zamanı göstermekteyken, hata terimi

σ 'nun ortalamasının sıfır ve varyansının sabit olduğu varsayılmaktadır.

Bu durumda:

y_{it} : i 'nci yatay kesit biriminin t zamanındaki bağımlı değişken değeri,

X_{2it} : i 'nci yatay kesit biriminin t zamanında 2. bağımsız değişken değeri

β_2 : i 'nci yatay kesit biriminin t zamanında 2. bağımsız değişkenin tahmin edilen katsayısıdır (Baltagi, 2005: 11)

Bütün katsayıların ve bütün yatay-kesit birimleri için sabit tutulması durumu panel veri analizinin en basit biçimidir. Bu durum eşitlik aşağıda gösterilmektedir

$$y_{it} = \beta_1 + \beta_2 X_{2it} + \beta_3 X_{3it} + \sigma_{it}$$

Eşitliğe göre tüm bağımsız değişkenler yatay kesit birimlerinin hepsini aynı derecede etkilemektedir. Eğer bağımsız değişkenlerin farklı birimlerinin, farklı şekilde etkilediği düşünülüyorsa bu denklem yetersiz kalacaktır. Bu aşamada başlangıç noktasının (β_1) nasıl tanımlanacağı da diğer önemli bir noktadır. (β_1), bütün birimler için sabit tutulabilir veya böyle bir kısıt uygulanmayarak, farklı yatay kesit birimleri için farklı başlangıç noktaları olması sağlanır (Baltagi 2005: 16).

Panel veri analizinde en çok bilinen yöntemde, havuzlanmış verilerin (pool data) zaman ve kesit boyutları ihmal edilerek geleneksel Klasik En Küçük Kareler modeli (Ordinary Least Squares) OLS tahmincisi kullanılmaktadır. Bu modelde, tahmin edilen

parametre sayısı kullanılan gözlem sayısını aşarsa, modelin tahmininde güçlükler yaşanabilmektedir. Bu tür güçlükleri giderebilmek için hata teriminin özellikleriyle ve katsayıların değişebilirliğiyle alakalı farklı varsayımlar ortaya konularak farklı modeller elde edilebilmektedir (Wooldridge 2002: 301).

Sabit parametre kısıtı kaldırıldığı zaman, başlangıç noktası tanımlayabilmek için kullanılan, Sabit Etkiler Modeli (*Fixed Effects Model*) ve Tesadüfi Etkiler Modeli (*Random Effects Model*) olmak üzere iki farklı yöntem vardır. Sabit Etkiler Modelinde, başlangıç noktasının tüm yatay kesit birimleri için farklı sabit parametre değeri alacağı varsayılmaktadır (Yavuz Ataklı, 2016:153).

$$y_{it} = \beta_1 + \beta_2 X_{2it} + \beta_3 X_{3it} + \sigma_{it} \quad \beta_1 \sigma \beta_{1i}$$

Sabit etkiler modeli, En Küçük Kareler Gölge Değişkeni Modeli olarak da isimlendirilir. F istatistiğine dayanarak, gölge değişkene ait katsayıların performans testi yapılmaktadır. Sıfır hipotezi, etkin tahmin modelinin gruplara özgü sabit kesişim katsayılarının değişmediğini varsayarak OLS olduğunu ifade ederken, alternatif hipotez ise sabit etkiler modelinin uygun olduğunu belirtmektedir (Baltagi 2005: 21).

Modelde yatay kesit sayısının fazla olması durumunda sabit etkiler modeli, serbestlik derecesinin azalmasına neden olabilmektedir. Sabit etkiler modelinin başka kusuru da, zaman içinde değişmeyen değişkenler için uygun olmamasıdır. Bu sorunların varlığında Tesadüfi Etkiler Modelinin kullanılması daha uygun olacaktır. Tesadüfi etkiler modelinde zamana ve birimlere göre ortaya çıkan değişiklikler, hata teriminin bir bileşeni olarak modele dâhil edilmektedir. Tesadüfi etkiler modelinde, ilk olarak rassal etkilerin zaman içinde aynı kaldığı ama bir yatay kesitten diğer yatay kesite değiştiği kabul edilebilir. İkinci olarak rassal etkilerin zaman içinde değiştiği ama yatay kesit birimleri arasında değişmediği kabul edilebilir. Son olarak da rassal etkilerin hem yatay kesit birimleri arasında hem de zamana göre değiştiği kabul edilebilir (Yavuz Ataklı: 2016:153).

Tesadüfi Etkiler Modelinde, başlangıç noktası tesadüfi değişken olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda başlangıç noktaları, β_1 sabit parametresi ve ortalaması sıfır olan u_i tesadüfi değişken toplamı ile ifade edilmektedir (Baltagi 2005: 19)

$$y_{it} = \beta_1 + \beta_2 X_{2it} + \beta_3 X_{3it} + \sigma_{it} \quad \beta_1 \sigma \beta_{1i} + \mu_i$$

Ampirik uygulamalarda, hangi tahmin modelinin seçileceğine karar vermek için birtakım istatistiksel testler yapılmaktadır. Modellerde kullanılan değişkenler zamana ve ülkelere göre değişiklik gösterebileceğinden, verilerin zamanlar ve ülkeler arasında toplanıp toplanmayacağının belirlenmesi gerekmektedir. Bunu belirleyebilmek için zaman spesifik etkiler ile ülke spesifik etkilerin ortak anlamlılığının belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için Chow Testi kullanılmaktadır. Bu testte sıfır hipotezi etkin tahmin edicinin “Havuzlanmış (pooled) EKK” olduğunu varsayarken, alternatif hipotez etkin tahmincinin “sabit etki” (fixed effect) modeli olduğunu varsaymaktadır (Turhan 2012: 83).

Ayrıca yine aynı amaçla diğer bir test olan Breusch-Pagan (BP) testi de yapılmaktadır. Breusch-Pagan (BP) testi kullanılarak tesadüfi birimsel etkinin anlamlılığı test edilmektedir. Bu testin sıfır hipotezi, tesadüfi etkinin olmadığı şeklindedir. Sıfır hipotezinin reddedilirse bu durum tesadüfi etki modelinin Havuzlanmış EKK yerine tercih edilmesi gerektiğini göstermektedir. Sıfır hipotezinin reddedilemediği durumda ise, Havuzlanmış EKK modelinin kullanılması daha uygun olacaktır (Yavuz Ataklı: 2016:153).

Eğer veriler havuzlanmış değilse, sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modelinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar verebilmek için Hausman Testi kullanılmaktadır (Kaya ve Efe 2015: 273). Hausman testinde sıfır hipotezi tesadüfi etkinin varlığını göstermektedir. Sıfır hipotezinin reddedilmesi durumunda, tesadüfi etkiler modeli yerine sabit etkiler modelinin seçilmesi gerekmektedir. Kullanılacak modelin seçilmesi için gerekli testler aşağıdaki bölümlerde yapılmış elde edilen sonuçlar gösterilmiştir.

4.1.3. Araştırma Bulguları

Çalışmada uygulanan analizler için Eviews, Stata ve Gauss istatistik paket programları kullanılmıştır. İlk olarak kullanılacak verilere yönelik durağanlık testlerinin hangileri olacağına karar vermek için veri setinde yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı kontrol edilmiştir. Sonraki aşamada durağanlık testleri uygulanmıştır. Daha sonra panel regresyon analizi uygulanmıştır.

4.1.3.1. Yatay Kesit Bağımlılığının Test Edilmesi

Panel çalışmalarda değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunup bulunmadığı araştırılmadan önce, daha sağlıklı sonuçlar elde etmek için, değişkenlerde yatay kesit bağımlılığı araştırılması gerekmektedir. Hadri, (2000); Levin *vd.*, (2002); Im *vd.*, (2003) gibi geleneksel birim kök testleri, genellikle yatay kesit bağımsızlığı varsayımı altında çalışırlar ve yatay kesit bağımlılığını dikkate almazlar. Ancak bu varsayım için panel verinin çok büyük bir yatay kesitten oluşması gerekmektedir. Yatay kesit boyutunun (N) küçük, zaman boyutunun (T) büyük olduğu panel modellerinde kesitler arasında ciddi korelasyonlar ortaya çıkabilir (Pesaran, 2004: 1). Hata terimlerinde ortaya çıkan bu kesit bağımlılığı birkaç nedenden kaynaklanabilir. Bu nedenlerin birisi panel modellerinde ortak etkinin ve mekânsal etkinin ihmal edilmesi, bir diğeri ise sosyo-ekonomik ağlar arasındaki ilişkilerin ihmal edilmesidir. Yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmaması durumunda geleneksel panel tahmincileri ile yapılan tahminler yanıltıcı hatta tutarsız parametreler üretebilirler (Chudik, Pesaran, 2013: 2). Bu nedenle yatay kesit bağımlılığının hem değişken bazında hem de model bazında sınanması önem kazanmaktadır. Bundan dolayı çalışmada ilk olarak değişkenler ve model bazında yatay kesit bağımlılığı olup olmadığı, Pesaran *vd.*(2008) tarafından geliştirilen düzeltilmiş LM Testi ($CDLM_{adj}$) ile araştırılacaktır.

Panel verilerde birim kök varlığını test etmek için, öncelikle yatay kesit bağımlılığının test edilmesi gerekmektedir. Eğer panel veri setinde yatay kesit bağımlılığı (cross-section dependence) yoksa, durağanlık analizinde 1. nesil birim kök testleri kullanılmalıdır. Panel veri setinde yatay kesit bağımlılığı varsa, durağanlık analizinde 2. nesil birim kök testleri kullanılmalıdır. Böylece daha tutarlı, etkin ve güçlü tahminler yapılmış olacaktır. Yatay kesit bağımlılığının varlığı, zaman boyutu yatay kesit boyutundan büyük olduğunda ($T > N$); Berusch Pagan (1980) CD_{LM1} testiyle, zaman boyutu yatay kesit boyutuna eşit olduğunda ($T = N$); Pesaran (2004) CD_{LM2} testiyle, zaman boyutu yatay kesit boyutundan küçük olduğunda ($T < N$); Pesaran (2004) CD_{LM} testiyle kontrol edilmektedir (Erataş ve diğerleri 2015: 403-406). Bu testlerde grup ortalamaları sıfır, bireysel ortalamalar sıfırdan farklı olduğundan sapmalı sonuçlar elde edilebilmektedir. Pesaran, Ullah ve Yamagata (2008) ise bu testlerdeki sapmayı test istatistiğine varyansı ve ortalamayı ekleyerek geliştirmişlerdir. Bu nedenle

düzeltilen testin ismi düzeltilmiş LM testi ($CDLM_{adj}$) olarak ifade edilmektedir(Yıldırım vd.,2013:86).

LM_{adj} test sonuçları aşağıda verilmiştir. Testin hipotezleri;

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır biçimindedir.

Test sonucunda elde edilen olasılık değeri 0.05'ten küçük olursa, %5 anlamlılık düzeyinde, H_0 hipotezi reddedilmektedir. Bu durum paneli oluşturan birimler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu anlamına gelmektedir (Pesaran vd., 2008). Yatay kesit bağımlılığı testinin sonuçları Tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8. Yatay Kesit Bağımlılığı ($CDLM_{adj}$) Testi Sonuçları

Değişken	$CDLM_{adj}$		
	İstatistik	p-değeri	Karar
HYT	-2,940	0,9980	Ho Kabul
HYD	-2,612	0,9950	Ho Kabul
ENF	-1,562	0,9410	Ho Kabul
NUA	10,098	0,0000	Ho Red
OYS	-0,469	0,6810	Ho Kabul
KO	10,857	0,0000	Ho Red
SS	-2,876	0,9980	Ho Kabul
OEH	-2,174	0,9850	Ho Kabul
OEHD	-2,568	0,9950	Ho Kabul
PNH	3,033	0,0010	Ho Red
PNHD	4,614	0,0000	Ho Red
Not: Tüm hipotez sınamalarında 0.05 (%5) anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.			

Tablo 4.8'de sigorta sektörüne ilişkin yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarına yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre NUA, KO, PNH ve PNHD değişkenlerinin olasılık değerleri 0,05'ten küçük olduğundan 'yatay kesit bağımlılığı yoktur' şeklinde kurulan H_0 hipotezi reddedilmektedir. Diğer değişkenlerin olasılık değerlerinin 0,05'ten büyük olduğu ve dolayısıyla H_0 hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Kabul edilen değişkenler için I. Nesil birim kök testleri uygulanırken, H_0 hipotezi reddedilen değişkenler için II. Nesil birim kök testleri uygulanacaktır.

4.1.3.2. Durağanlığın Test Edilmesi

Tüm zaman serileri analizlerinde değişkenler arası sahte ilişkiler ortaya çıkmaması için değişkenlerin durağan olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla zaman ve

yatay kesiti birlikte ele alan panel veri analizlerinde de değişkenlerin durağan durumda olması gerekmektedir (Yavuz Ataklı, 2016:149).

Birinci nesil adı verilen panel birim kök testleri, yatay kesit birimlerinin birbirinden bağımsız olduğu varsayımı altında oluşturulmuştur. Birinci nesil birim kök testleri olarak adlandırılan tahminciler Levin-Lin ve Chu (LLC), Breitung, Im-Pesaran ve Shin (IPS), Fisher ADF, Fisher PP ve Hadri birim kök testleridir. Bu testlerde olasılık değerinin 0'a yakın çıkması serilerin durağan; 1'e yakın çıkması ise birim kök varlığının kabul edilmesi anlamına gelir (Güloğlu ve İspir 2009: 2).

Tablo 4.9. Birinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	Model	Levin, Lin & Chu -t		Im, Pesaran and Shin -W		ADF - Fisher	
		Stat.	Prob.	Stat.	Prob.	Stat.	Prob.
HYT	Sabit	-1.18828	0.1174	1.42941	0.9236	10.278	0.9628
	Sabit ve Trend	1.16713	0.8784	0.60619	0.7278	24.9656	0.2028
Δ HYT	Sabit	-7.61011	0.0000	-10.305	0.0000	136.723	0.0000
	Sabit ve Trend	-6.56934	0.0000	-8.85071	0.0000	115.404	0.0000
HYD	Sabit	-0.40705	0.3420	1.79566	0.9637	9.85973	0.9706
	Sabit ve Trend	1.56916	0.9417	1.02485	0.8473	15.6095	0.7405
Δ HYD	Sabit	-5.04586	0.0000	-7.93518	0.0000	99.6321	0.0000
	Sabit ve Trend	-3.50573	0.0002	-6.46218	0.0000	76.4477	0.0000
ENF	Sabit	-3.56488	0.0002	-4.13769	0.0000	59.2285	0.0000
	Sabit ve Trend	-3.59636	0.0002	-5.11889	0.0000	63.7616	0.0000
OYS	Sabit	-1.297	0.0973	6.13512	1.0000	3.14887	1.0000
	Sabit ve Trend	-2.53378	0.0056	-1.55773	0.0596	32.1407	0.0418
SS	Sabit	-1.34449	0.0894	0.69765	0.7573	13.7888	0.8410
	Sabit ve Trend	0.54371	0.7067	1.37833	0.9159	13.3781	0.8606
Δ SS	Sabit	-6.00589	0.0000	-7.31942	0.0000	92.6092	0.0000
	Sabit ve Trend	-5.38003	0.0000	-6.27151	0.0000	74.6675	0.0000
OEHD	Sabit	-3.0058	0.0013	-3.16011	0.0008	45.6722	0.0009
	Sabit ve Trend	-2.04087	0.0206	-2.22911	0.0129	37.8868	0.0091
OEHD	Sabit	-1.57497	0.0576	-1.56349	0.0590	32.2374	0.0408
	Sabit ve Trend	-0.49284	0.3111	-1.34791	0.0888	30.1111	0.0681

Notlar: Maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu SIC (Schwarz Info Criteria) kriterine göre belirlenmiştir. Tüm hipotez sınamalarında 0.05 (%5) anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Tablo 4.9'da yatay kesit bağımlılığı olmayan değişkenler üzerine uygulanan birinci nesil birim kök testlerinin sonuçları verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde ENF, OYS, OEHD ve OEHD değişkenleri seviyede durağanlık gösterirken, Δ HYT, Δ HYD ve Δ SS değişkenleri 1. fark alındıktan sonra durağan hale geldikleri görülmektedir.

Birinci nesil birim kök testlerinde, paneli oluşturan yatay kesit birimlerinin bağımsız olduğu ve paneli oluşturan birimlerden birine gelen şoktan, tüm yatay kesit birimlerinin aynı düzeyde etkilendikleri varsayımı yapılmaktadır. Halbuki paneli oluşturan yatay kesit birimlerinden birine gelen şokun, diğer birimleri farklı düzeyde etkilemesi, daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Bu eksikliği gidermek için yatay kesit birimleri arasındaki bağımlılığı göz önünde bulundurarak durağanlığı analiz eden ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir (Göçer vd. 2012: 450).

Birinci nesil birim kök testleri, panel veri setini oluşturan yatay kesit birimlerinin birbirinden bağımsız olduğunu öngörmekte ve paneli oluşturan birimlerden birine gelen şoktan tüm yatay kesit birimlerinin aynı düzeyde etkilendikleri varsayımına dayanmaktadır. Günümüz de uluslararası ekonomilerinin birbiriyle ilişkili olduğu düşünülürse, paneli oluşturan yatay kesit birimlerinden birine gelen bir şoktan birimlerin farklı düzeyde etkilenmesi daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Bu eksikliği gidermek için, yatay kesit birimleri arasındaki yatay kesit bağımlılığını göz önünde bulundurarak birim kök analizi yapan ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir (Yıldırım vd., 2013:88).

Tablo 4.10.İkinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları

CADF Panel Birim Kök Test Sonuçları					
Değişken	Model	Stat.	Kritik Değerler		
			1%	5%	10%
NUA	Sabit	-2.367**	-2.57	-2.33	-2.21
	Sabit ve Trend	-3.092**	-3.10	-2.86	-2.73
KO	Sabit	-2.688*	-2.57	-2.33	-2.21
	Sabit ve Trend	-2.170	-3.10	-2.86	-2.73
PNH	Sabit	-2.266***	-2.57	-2.33	-2.21
	Sabit ve Trend	-2.466	-3.10	-2.86	-2.73
PNHD	Sabit	-2.045	-2.57	-2.33	-2.21
	Sabit ve Trend	-2.428	-3.10	-2.86	-2.73
ΔPNHD	Sabit	-4.337***	-2.57	-2.33	-2.21
	Sabit ve Trend	-4.394***	-3.10	-2.86	-2.73
Notlar: Δ notasyonu serinin birinci derece fark alınmış halini göstermektedir. *,** ve *** değerleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam seviyesinde test istatistiğinin anlamlı olduğunu göstermektedir. CADF test istatistiği kritik değerleri Pesaran (2007) tablo II(b) ve II(c)'den elde edilmiştir. Tüm hipotez sınamalarında 0.05 (%5) anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.					

NUA, KO, PNH ve PNHD değişkenleri yatay kesit bağımlılığına sahip olduğu için bu değişkenlere 2. nesil birim kök testi uygulanmıştır. Tablo 4.10'da CADF Panel Birim Kök Test İstatistikleri sonuçlarına yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre NUA, KO

ve PNH değişkenleri seviyede durağan iken, PNHD değişkeni 1. fark alındıktan sonra durağan hale gelmektedir. Uygulamanın devamında değişkenlerin durağan halleri kullanılmıştır.

4.1.3.3. Panel Regresyon Analizi Sonuçları

Panel veri yöntemleri Baltagi (2005)'de belirtildiği gibi, havuzlanmış, sabit ve tesadüfi etkiler dikkate alınarak kullanılmaktadır. Tahmin modeli seçiminin yapılabilmesi için birtakım istatistiki testlerin yapılması gerekmektedir. Modellerdeki bütün değişkenler ülkeler ve zamanlar arasında değişim gösterdiği için, verinin zamanlar ve ülkeler arasında toplanıp toplanmayacağını belirlenmesi gerekmektedir.

Hem zaman hem de kesit veriler birleşiminden oluşan durumlarda tahmin yöntemi olarak havuzlanmış (pooled) regresyon ile tahmin aşamasında kullanılabilecek üç farklı yöntem bulunmaktadır. Bunlar, Klasik Model, Sabit Etkiler Modeli ve Rassal Etkiler Modeli'dir. Bu yöntemler arasındaki en temel farklılık sabit terimlerden kaynaklanmaktadır. Klasik modelde havuzlanmış regresyonun elemanları aynı sabit terime sahiptir. Sabit etkiler modelinde her bir kesit farklı sabit terime sahiptir. Rassal etkiler modelinde ise birimlerdeki farklılıklar hata terimi içinde yer almaktadır (Çemrek ve Burhan, 2014:50).

Klasik model, hem sabit terimin hem de eğim katsayılarının zamana ve birimlere göre sabit olduğu modeldir. Modelde parametreler En Küçük Kareler yöntemi ile tahmin edilir. Klasik model, birimler arası farklılıklar ile birimler arasında zamanla meydana gelen değişimlerden kaynaklanan etkileri modele dahil etmemektedir. Bu etkilerin modele dahil edilmesi amaçlanarak sabit ve rassal etkiler modelleri geliştirilmiştir (Çemrek ve Burhan, 2014:50).

Sabit etkiler modeli ise eğim katsayılarının aynı olduğu, sabit terimlerin ise kesit veriler arasında veya yalnızca zaman verileri arasında değişim gösterdiği ya da her iki veri içinde değişiklik gösterdiği modellerdir. Bir başka ifadeyle, eğer panel değişkenlerde kesitler arasında fark mevcutken, zamana bağlı bir farklılaşma söz konusu olmuyorsa bu durumda oluşturulacak regresyon modeli “tek yönlü ve kesite bağlı sabit etkiler modeli” olarak adlandırılırken, bunun yerine yalnızca zamana bağlı bir farklılaşma oluşuyorsa buna da “tek yönlü zamana bağlı sabit etkiler modeli” denir.

Sabit terimin kaynağı hem kesitler arası hem de zamanlar arası farklılık ise, bu defa da “iki yönlü sabit etkiler modeli” söz konusu olacaktır (Çemrek ve Burhan, 2014:50).

Birimlere veya birimler ve zamana göre meydana gelen değişimler, modele hata teriminin bir bileşeni olarak dahil edildiği model rassal etkiler modeli olarak ifade edilmektedir. Rassal etkiler modelinde önemli olan birimlere veya birimler ve zamana göre farklı katsayıların yer alması değildir. Birimlere veya birimler ve zamana özel hata bileşenlerinin bulunması daha önemli olmaktadır. Rassal etkiler modeli, sadece kesit birimler arasındaki farklılıkları ele alıyorsa, “Tek Yönlü Rassal Etkiler Modeli”, her iki boyuta göre meydana gelen farklılıkları ele alıyorsa “İki Yönlü Rassal Etkiler Modeli” olarak adlandırılır (Çemrek ve Burhan, 2014:50).

Panel regresyon modellerinden hangisinin seçileceğine karar verilmesi için uygulamada kurulan modellere ilişkin F Testi, LM Testi ve Hausman Testi kullanılmıştır. Yapılan bu testlerin sonuçları aşağıda gösterilmiştir. Testlere ait hipotezler ve sonuçlara ilişkin bilgiler tabloların altında yer almaktadır.

F Testi, klasik model ile sabit etkiler modeli arasında uygun modeli seçmek için kullanılırken, LM Testi, klasik model ile rassal etkiler modeli arasında seçim yapmak için kullanılmaktadır (Baltagi, 2005:57-66). Hausman Testi ise sabit etkiler modeli ile rassal etkiler modeli arasında karar vermek için uygulanmaktadır (Çemrek ve Burhan, 2014:51).

Tablo 4.11 F Testi

Modeller	Test Hipotezi	Stat.	Prob.	Karar
Model 1	Sabit birim etkisi yoktur	0,4525	0,9051	Ho Kabul
	Sabit zaman etkisi yoktur	1,0776	0,3625	Ho Kabul
	Sabit zaman ve birim etkisi yoktur	0,9569	0,5489	Ho Kabul
Model 2	Sabit birim etkisi yoktur	3,2869	0,0008	Ho Red
	Sabit zaman etkisi yoktur	1,3728	0,0967	Ho Kabul
	Sabit zaman ve birim etkisi yoktur	1,8335	0,0027	Ho Red

Not: Tüm hipotez sınamalarında 0.05 (%) anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Klasik modeli, sabit etkiler modeline karşı sınamak amacıyla F Testi uygulanmıştır. Tablo 4.11’de görüldüğü üzere birim ve/veya zaman etkisinin sıfıra eşit olduğu H_0 hipotezi Model 1 için kabul edilmiştir. Bu durum Model 1 için uygun modelin klasik model olduğunu göstermektedir. Model 2 için birim etkisinin sıfıra eşit

olduğu H_0 hipotezi reddedilmektedir. Buna ek olarak Model 2’ de hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli için birim etkilerinin var, zaman etkilerinin yok olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda tek yönlü modelin tahmin edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12. LM Testi

Modeller	Test Hipotezi	Stat.	Prob.	Karar
Model 1	Rassal birim etkisi yoktur	2,90053	0,0886	Ho Kabul
	Rassal zaman etkisi yoktur	0,16311	0,6863	Ho Kabul
	Rassal zaman ve birim etkisi yoktur	3,06363	0,0801	Ho Kabul
Model 2	Rassal birim etkisi yoktur	3,98839	0,0458	Ho Red
	Rassal zaman etkisi yoktur	0,86955	0,3511	Ho Kabul
	Rassal zaman ve birim etkisi yoktur	4,85794	0,0275	Ho Red

Not: Tüm hipotez sınamalarında 0.05 (%5) anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Klasik modelin uygunluğunu rassal etkiler modeline karşı sınamak amacıyla Breusch-Pagan (1980) tarafından geliştirilen Lagrange Çarpanı (LM) Testi kullanılmıştır. Tablo 4.12’de görüldüğü gibi birim etkilerinin varyanslarının sıfıra eşit olduğu H_0 hipotezi, Model 1 için kabul edilmektedir. Bu durum Model 1 için klasik modelin daha uygun olduğunu göstermektedir. Model 2’de ise birim etkilerinin varyansının sıfıra eşit olduğu H_0 hipotezi reddedilmektedir. Dolayısıyla Model 2 için klasik modelin uygun olmadığı görülmektedir. Model 2 için tek yönlü sabit etkiler modeli veya rassal etkiler modeli arasında karar vermek gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.13. Hausman Testi

Model	Stat.	Prob.	Karar
Model 2	4,26	0,7491	Ho Kabul

Not: Tüm hipotez sınamalarında 0.05 (%5) anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Model 2 için rassal etkiler modelini, sabit etkiler modeline karşı sınamak amacıyla kullanılan ve “parametreler arasındaki fark sistematik değildir”(rassal etkiler modeli uygundur) şeklindeki H_0 hipotezini sınamak amacıyla kullanılan Hausman Testi uygulanmıştır. Tablo 4.13’de görüldüğü gibi H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Bu durumda Model 2 için uygun modelin rassal etkiler modeli olduğuna karar verilmiştir.

Yapılan testlerin sonucunda kurulan modellerin analizinde kullanılacak uygun modeller aşağıdaki Tablo 4.14’de gösterilmektedir.

Tablo 4.14. Model Özet Tablosu

Modeller	Uygun Model
Model 1	Klasik Model
Model 2	Rassal Etkiler Modeli

Panel regresyon analizinde bazı temel varsayımlar sağlanmalıdır. Bu varsayımlar;

Panel veri modelleri ile çalışırken hata teriminin birim içerisinde ve birimlere göre eşit varyanslı, diğer deyişle homoskedastik olduğu varsayılmaktadır. Aynı zamanda hata teriminin dönemsel ve uzamsal korelasyonsuz olduğu yani sırasıyla otokorelasyonsuz ve birimler arası korelasyonsuz olduğu varsayılmaktadır (Tatoğlu 2012: 197).

Panel veri modellerinde, zaman serilerinde olduğu gibi birim içerisinde otokorelasyon problemi sıklıkla gözlenmektedir. Yatay kesit verilerinde daha sıklıkla karşılaşılan problem ise birim içi heteroskedasite problemidir. Ancak panel veri modellerinde çok sık rastlanmamaktadır. Panel veri modellerinde heteroskedasite denilince, genelde birimlere göre heteroskedasite anlaşılmakta ve birim içi heteroskedasite göz ardı edilmektedir. Buna göre, heteroskedasite varsayımını sınamak için türetilen testler de birim içi heteroskedasiteyi göz ardı ederek sınama yapmaktadırlar.

Panel veri modellerinde birimler yer aldığı için birimler arası farklılıklar söz konusu olmakta, bu durumda regresyon parametreleri birimlere göre değerlendirilmekte ve böylece her bir birim için farklı varyans söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda panel veri modelinde birimler arasında eş zamanlı korelasyonlar olması da olasıdır. Panel veri modelinde ortaya çıkabilecek bu problemleri göz ardı ederek yapılacak regresyon tahminleri, standart hataların sapmalı olmasına yol açacağı için modelin etkinliğini engelleyecektir. Bu durumda modelin t istatistikleri ve güven aralıkları da geçerliliğini kaybetmektedir. Bu nedenle öncelikle bu temel varsayımlardan sapmaların olup olmadığı test edilmesi ve eğer sapmalar varsa uygun yöntemlerle tahmin yapılması gerekmektedir (Tatoğlu 2012: 198- 199).

4.1.3.3.1. Otokorelasyon Sınaması

Panel veri modelleri hem zaman serisi hem de yatay kesit verisi içerdiğinden bu iki yönteminde sorunlarını taşıyabilmektedir. Dolayısıyla zaman serilerinde olduğu gibi panel veri analizlerinde de otokorelasyon önemli bir sorun olarak ortaya çıkabilmektedir. Regresyon analizlerinin temel varsayımlarından birisi farklı gözlemler için hata teriminin ardışık değerleri arasında ilişkinin (korelasyon) olmamasıdır. Eğer hata terimleri birbirleri ile ilişkili ise bu durum otokorelasyon ya da serisel korelasyon olarak adlandırılmaktadır. Panel veri modellerinde otokorelasyon daha çok birim etki nedeniyle meydana gelmektedir. Eğer modelde birim etki yoksa birleşik hatadaki otokorelasyon azalacaktır, ancak artık hatadaki (hata terimi) otokorelasyon etkilenmeyecektir. Dolayısıyla modelde hata teriminin otokorelasyonunun sınanması gerekmektedir (Korkmaz vd., 2010: 100). Çalışmada kurulan modellere ilişkin otokorelasyon sınaması sonuçları her iki model için ayrı olarak verilmiştir.

Tablo 4.15. Klasik Model İçin Otokorelasyon Testi Sonuçları

Modeller	Test Hipotezi	Stat.	Prob.	Karar
Model 1	Otokorelasyon yoktur	9.904	0.0118	HoRed

Tablo 4.15’te Model 1 için Wooldridge (2002) otokorelasyon testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, “otokorelasyon yoktur” şeklinde kurulan H_0 hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Model 1’ otokorelasyon olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.16. Rassal Etkiler Modeli İçin Otokorelasyon Testi Sonuçları

Modeller	Test	İstatistik	p-değeri	Karar
Model 2	Durbin Watson (DW)	1.5417	---	---
	Baltagi–Wu (LBI)	1.5612	---	---
	LM-stat	28.16	0.0000	HoRed

Tablo 4.16’da Model 2 için Bhargava, Franizi ve Narendranathan’ın DW otokorelasyon testi, Baltagi ve Wu’nun LBI testi ve LM otokorelasyon testi sonuçlarına yer verilmiştir. Literatürde kesin olarak bir kritik değer belirtilmemiş olup, DW ve LBI istatistik değerlerinin 2’den küçük olması otokorelasyon olduğunu işaret etmektedir. Tablo 29’da görüldüğü gibi DW ve LBI testleri için istatistik değerleri 2’den küçüktür. Bu duruma ek olarak LM olasılık değerinin 0,05’ten küçük olması “otokorelasyon

yoktur” şeklinde kurulan H_0 hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Dolayısıyla Model 2 için otokorelasyon varlığından söz edilmektedir.

4.1.3.3.2. Değişen Varyans Sınaması

Panel veri modellerinde birim boyutunun varlığı nedeniyle heteroskedastisite problemiyle sıkça karşılaşilmektedir. Çalışmada kurulan modellerde değişen varyanslılık sorununun bulunup bulunmadığı, White ve Breusch-Pagan/Cook-Weisberg değişen varyans(heteroskedastisite) testleri ile sınanmıştır. Bu testlerde sıfır hipotezi değişen varyansın olmadığını belirtmekte, alternatif hipotez ise değişen varyansın olduğunu belirtir yöndedir.

Tablo 4.17. Klasik Model İçin Değişen Varyans Testi Sonuçları

MODELLER	Test Türü	Test Hipotezi	Stat.	Prob.	Karar
Model 1	White Testi	Değişen varyans yoktur	46.29	0.0961	HoKabul
	BP/CW $\chi^2(1)$	Değişen varyans yoktur	432.20	0.0000	HoRed
	BP/CW F(1, 318)	Değişen varyans yoktur	17.98	0.0000	HoRed
	BP/CW $\chi^2(1) N \cdot R^2$	Değişen varyans yoktur	17.12	0.0000	HoRed

Tablo 4.17’de Model 1 için uygulanan değişen varyans test sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Rassal Etkiler Modeli İçin Değişen Varyans Testi Sonuçları

MODEL		Stat	Prob.	Serbestlik Derecesi	Test Hipotezi	Karar
Model 2	W0	19.6096	0.0000	df(9, 310)	Değişen varyans yoktur	HoRed
	W50	19.4781	0.0000	df(9, 310)		
	W10	19.5623	0.0000	df(9, 310)		

Tablo 4.18’de rassal etkiler modelinin uygun olduğu Model 2 için Levene, Brown ve Forsythe değişen varyans test sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre Levene, Brown ve Forsythe test istatistikleri (9, 310) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırılarak “birimlerin varyansı eşittir” şeklinde kurulan H_0 hipotezi reddedilmektedir. Model 2’de varyansın sabit olmadığı, değişen varyans olduğu sonucu elde edilmektedir.

Çalışmada, otokorelasyon ve değişen varyans sorunu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle sorunların giderilmesi ve daha doğru sonuçlara ulaşılabilmesi için Standart Hata Düzeltmesi uygulanmış olup, otokorelasyon ve değişen varyans sorunu ortadan kaldırılmıştır.

Model 1 ve Model 2 için elde edilen uygulama sonuçları aşağıda yer alan Tablo 4.19 ve Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.19. Model 1 İçin Tahmin Sonuçları

Değişken (HYT)	Katsayı Tahmini	Driscoll-Kraay Standart Hata	t	p- değeri	[%95 Güven Aralığı]	
ENF	-10.05349	32.22404	-0.31	0.757	-75.77486	55.66788
NUA	1126.793	1185.761	0.95	0.349	-1291.583	3545.168
OYS	-361.1934	335.5964	-1.08	0.290	-1045.647	323.26
KO	-17.49773	48.48845	-0.36	0.721	-116.3906	81.39512
SS	-3.990636	19.11486	-0.21	0.836	-42.97566	34.99439
OEH	575.8921	157.0837	3.67	0.001	255.54277	896.2664
PNH	1581.759	727.7305	2.17	0.037	97.54277	3065.975
C	24207.99	24559.7	0.99	0.332	-25881.84	74297.83
Gözlem Sayısı: 320		F(7, 31): 12.99		R²: 0.1208		
Grup Sayısı: 10		Prob>F:0.0000		Maksimum Gecikme:3		

Tablo 4.19’da hayat branşı prim üretim miktarının bağımlı değişken olarak kullanıldığı Model 1’in dirençli tahmin sonuçlarına yer verilmektedir. Sigorta sektörünü etkileyen faktörlerin incelendiği klasik modelin sonuçlarına göre, hayat branşında OECD hayat pazar payının hayat branşı prim üretim miktarı üzerinde % 1 anlam düzeyinde pozitif etkisi söz konusudur. Buna ek olarak, penetrasyon oranının hayat branşı prim üretim miktarı üzerinde % 5 anlam düzeyinde pozitif etkisinin olduğu görülmektedir.

Tablo 4.20. Model 2 İçin Tahmin Sonuçları

Değişken (HYD)	Katsayı Tahmini	Driscoll-Kraay Standart Hata	t	p- değeri	[%95 Güven Aralığı]	
ENF	46.04631	71.73613	0.64	0.521	-94.55393	186.6465
OYS	184.7872	341.7881	0.54	0.589	-485.1051	854.6795
SS	-108.8609	17.26833	-6.30	0.000	-142.7062	-75.01561
OEHD	886.8249	71.5195	12.40	0.000	746.6493	1027.001
NUA	730.1136	1690.276	0.43	0.666	-2582.767	4042.994
KO	59.76543	40.50912	1.48	0.140	-19.63097	139.1618
PNHD	-617.5038	1017.879	-0.61	0.544	-2612.509	1377.501
C	-19792.42	26817.8	-0.74	0.460	-72354.35	32769.5
Gözlem Sayısı: 320		Wald X ² (7): 50600.48		R ² (Grup İçi): 0.5217		
Grup Sayısı: 10		Prob>X ² :0.0000				

Tablo 4.20’de hayat dışı branşı prim üretim miktarının bağımlı değişken olarak kullanıldığı Model 2’nin dirençli tahmin sonuçları verilmiştir. Sigorta sektörünü etkileyen faktörlerin incelendiği rassal etkiler modelinin sonuçlarına göre, hayat dışı branşında OECD hayat dışı pazar payının hayat dışı prim üretim miktarı üzerinde % 1 anlam düzeyinde pozitif etkisi söz konusu iken, sigorta şirket sayısının % 1 anlam düzeyinde negatif etkisi söz konusudur.

SONUÇ

Sigortacılık faaliyeti, herhangi bir mal üretimine dayanmayan, ekonomik faaliyet ve işlemleri kapsayan, insanların karşılaşılabilecekleri tehlikeler karşısında birleşerek, ortaya çıkabilecek zararların bölüşülmesi esasına dayanan ekonomik bir hizmettir. Özellikle gelişmiş ekonomilerde sigorta sektörü, yarattığı fonlar ve yatırımları açısından ülke ekonomisi içerisinde büyük role sahiptir. Bu ülkelerde sigorta şirketlerinde oluşan fonlar ülke ekonomisine yön verecek ölçüde büyük rakamlara ulaşmaktadır. Dolayısıyla sigorta şirketleri büyük yatırımları finanse edebilmektedir. Sigorta sektörü, finansal piyasaların en önemli yatırım organlarından biridir. Sektörün Dünya'daki gelişimi hızla devam etmektedir. Bu gelişimin son yıllarda artarak devam ettiği kaçınılmazdır. Ülkelerin üretmiş oldukları prim miktarları Dünya sigorta pazarının büyüklüğünü oluştururken, bu pazarda güçlü bir paya sahibi olmak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için önem arz etmektedir. Sigorta sektörünü etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmada, sektörü etkilediği düşünülen faktörler belirlenmiş ve verilerine uzun vadeli ve eksiksiz ulaşılabilen, aynı ekonomik örgüte üye olan ülkeler üzerinde bir araştırma yapılmıştır.

Çalışmada, OECD üyesi olan 10 ülkenin 1983-2015 dönemi için sigorta sektörü ve belirlenen faktörler arasında bir ilişki olup olmadığı, eğer varsa bu ilişkinin pozitif mi yoksa negatif mi olduğu panel veri analizleri yardımıyla araştırılmıştır. Sigorta sektörü branşlarına ait veriler ayrı ayrı dikkate alınmıştır. Bağımlı değişken olarak, hayat branşı prim üretimi ve hayat dışı branşı primi üretimi kullanılırken, bağımsız değişkenler olarak, enflasyon oranı, nüfus artış oranı, kentleşme oranı, penetrasyon oranı, ortalama yaşam süresi, sigorta şirket sayısı, OECD pazar payı kullanılmıştır. Veri seti 1983-2015 dönemi için yıllık verileri kapsamaktadır.

Panel veri analizleri kapsamında çeşitli birim kök testleri yardımıyla ilk olarak durağanlık bilgileri elde edilmeye çalışılmıştır. Birim kök testleri uygulanmadan önce kullanılan birimler arasında yatay kesit bağımlılığının var olup olmadığı önem arz etmektedir. Öncelikle birimlerin yatay kesit bağımlılığı test edilmiş daha sonra uygun birim kök testleri uygulanmıştır. Değişkenlerden bazıları seviyede durağan iken, bazı değişkenler birincil farklarında durağan hale gelmişlerdir. Analizler kapsamında, uygulanacak panel regresyon modelleri F Testi, LM Testi ve Hausman Testi yardımıyla

belirlenmiştir. Yapılan testlerin sonucunda, kurulan modeller için sırasıyla klasik model ve rassal etkiler modeli uygun görülmüştür.

Açıklayıcı değişken olarak ele aldığımız OECD sigorta pazar payı, örgüte üye olan ülkelerin toplamını oluşturduğu sigorta pazarı içerisindeki bir ülkenin ürettiği prim miktarı üzerinden sahip olduğu payı ifade etmektedir. Analiz sonuçlarına göre, bağımlı değişkenler olarak ele aldığımız hayat ve hayat dışı branşların prim üretim miktarları üzerinde OECD sigorta pazar payının %1 anlam seviyesinde pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu etkinin anlam düzeyi düşüktür ancak pozitif yönlü olması beklenen bir durumdur. Çünkü ülkelerin sigorta pazarı içerisindeki payının artması, prim üretim miktarlarının da artması anlamına gelmektedir. Analiz sonuçlarına göre, %1 anlam seviyesinde negatif etkiye sahip olan sigorta şirket sayısı değişkeninin sadece hayat dışı branşın prim üretim miktarı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Şirket sayısının artması hayat dışı branşa konu olan sigorta ürünlerinin tüketimini etkilemektedir. Bu durumun bir tüketici davranışı sonucu olduğu düşünülmektedir. Şener ve Behdioğlu (2013) çalışmalarında şirket sayısının tek başına pozitif yönde etkisinden bahsetmek mümkün olmadığına ancak şirket sayısı ile nüfusun artması ve bunlara ek olarak enflasyonun azalması durumunda prim üretimi üzerinde bir artışa neden olacağı sonucuna ulaşmışlardır. Bir diğer açıklayıcı değişken olarak ele aldığımız penetrasyon oranı ise, %5 anlam düzeyinde hayat branşı prim üretim miktarı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu görülmektedir. Prim/GSYİH olarak açıklanan penetrasyon oranının yüksek olması finansal gelişimi ve prim üretimi gelişimi açısından önem arz etmektedir. Yüksek penetrasyon oranına sahip olan ülkelerde yüksek prim üretimleri ve yüksek GSYİH'dan söz etmek mümkün olmaktadır. Dolayısıyla, penetrasyon oranındaki artışın prim üretim miktarı üzerinde olumlu etkisi olması beklenen bir durumdur. Sen (2008)'de çalışmasında penetrasyon oranı ile finansal gelişim arasında olumlu bir ilişkiden bahsetmiş olup, aynı zamanda finansal sistem büyüdükçe sigorta ürünlerine olan talebinde artacağını savunmuştur. Beck ve Webb (2002) çalışmalarında hayat sigortası penetrasyonu ülke ekonomisi içerisindeki hayat sigortası tüketimini gösterdiği için, bu oranın artması ekonominin büyümesine katkı sağlayacağı sonucunu savunmuşlardır.

Çalışmada analize tabi tutulan ancak sonuçlara göre anlam teşkil etmeyen değişkenlerde bulunmaktadır. Beck ve Webb(2002), Outreville(1996) ve

Arena(2006)'nın çalışmalarında enflasyon oranı değişkeni anlamlı ve negatif etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ancak çalışmamızda enflasyon oranının anlamlı bir etkisinden söz edilmemektedir. Bir diğer bağımsız değişken olan ortalama yaşam süresi, araştırma sonucunda anlam teşkil etmeyen değişkenler arasında yer almaktadır. Sen (2008) ve Beck ve Webb(2002)'nin çalışmalarında elde ettikleri sonuçlara göre ortalama yaşam süresinin sigorta ürünlerine olan taleple uyum içerisinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Sigorta ürünlerinden faydalanmanın yaşam koşullarını etkilediği ve bunun da yaşam süresi üzerinde etkisinin olduğunu savunmuşlardır. Ancak çalışmamızda anlamlı bir sonuçla karşılaşılmamıştır. Diğer bir değişken olan kentleşme oranı ile ilgili olarak, Sen(2008) çalışmasında olumlu bir etki beklerken, beklenen sonucu elde edememiştir. Çalışmamızda da kentleşme oranı değişkeninin anlamlı bir etkisi söz konusu değildir.

Sonuç olarak, analize tabi tutulan ülkelerin penetrasyon oranlarını artırıcı faaliyetlerde bulunmaları sigorta sektörü gelişimi açısından önem arz etmektedir. Gelişmekte olan sigorta sektörü içerisinde büyük bir paya sahip olmak için bu durum kaçınılmazdır. Ülkelerin sigorta sektöründeki bu gelişime ayak uydurabilmeleri için aynı zamanda oluşan yeni gelişmeleri yakından takip etmeleri gerekmektedir. Finansal sistemlerinin bu durumu destekler nitelikte olması, örneğin düşük enflasyon, düşük faiz oranı gibi sektörün gelişiminde katkı sağlayacaktır. Konuyla ilgili yeni çalışmalar yapılmak istendiğinde, farklı ülkeler ele alınarak sigorta sektörünün genel görünümü ile ilgili bilgi elde edilebilir. Sürekli değişen ve gelişen piyasa koşulları, finansal yapılar ve ekonomik göstergelerin oluşturacağı yeni etkileri de gözlemlemek açısından katkıda bulunabileceklerdir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan, N., (2004), *Enflasyon Muhasebesi Kurumsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması, 2. Baskı*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Akın, F., (2014), *Türk Sigortacılık Sektörünün AB Ülkeleri Sigortacılık Sektörü İle Karşılaştırılması*, Edt. Ferudun Kaya, *Sigortacılık*, Beta Yayınevi, İstanbul
- Alpay, T., (2001), *Temel Sigortacılık Bilgileri ve Uygulamalı Hasar Yönetimi*, Yüce Yayın, İstanbul.
- Alper, Y.,(2000), *Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Baltagi, B. H., (2002) *Recent Developments in the Econometrics of Panel Data Volumes I and II*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Baltagi, B. H., (2005), *Econometric Analysis Of Panel Data*, Third Edition, John Wiley& Sons.
- Bozar, A.,(DBT), *Sosyal Sigorta*, İstanbul
- Eğilmez, M., (2013), *Makro Ekonomi Türkiye’den Örneklerle*, 5.Basım, Remzi Kitabevi, Ankara
- Ererdi, C.,(1998), *Sigortacılığın Tarihi*, 1.Baskı, Art Line Yayıncılık, İstanbul
- Güloğlu, B. ve İspir, S., (2009), *Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye’de Satın Alma Gücü Paritesi Önsavının Panel Birim Kök Sınaması*, Pamukkale Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Yayınları, Denizli.
- Gümüş, S. ve Uzun, M. S., (2012), *Türk Sigorta Sektörünün Analizi ve Banka Kaynaklı Sigorta Pazarlaması*, 1. Baskı, Hiperlink Yayınları, İstanbul
- Güvel, E. A. ve Güvel, A. Ö., (2012), *Sigortacılık*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul
- Hsiao, C., (2003), *Analysis of Panel Data*, Cambridge, Newyork, 366p. s.18.
- Karaman, D., (2014), *Sigortanın Temel Kavramları*, Edt. Ferudun Kaya, *Sigortacılık*, Beta Yayınevi, İstanbul

- Kaya, F., (2014), *Türkiye’de Uygulanan Sigorta Türleri*, Edt. Ferudun Kaya, *Sigortacılık*, Beta Yayınevi, İstanbul
- Kuşçu, S., (1996), *Sigorta Talep Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, Erzurum
- Örten, R. ve Karapınar, A., (2003), *Enflasyon Muhasebesi*, Gazi Kitabevi, Ankara
- Özbolat, M., (2014), *Temel Sigortacılık*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Shapiro, E., (1975), *Macroeconomics Analysis*, 2.B, Hancourt Brace&World, Newyork
- Sigma Re., (2014) , *2013 Dünya Sigortacılığı*, Yayın No: 3/2014
- Sigma Re., (2017), *2016 Dünya Sigortacılığı*, Yayın No: 3/2017
- Uralcan, Ş., (2011), *Temel Sigorta Bilgileri Ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi*, 3. Baskı, Hiperlink Yayınları, İstanbul
- Ünal, T., (1994), *Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi Ve Fon Yaratma Kapasitesi*, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1994/4, Temel Matbaacılık, İstanbul
- Yaslıdağ, B., (2012), *Sigorta Bilgileri, Sigorta Aracıları ve Sigorta İşlevleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Tatoğlu, Yerdelen F.,(2013) *Panel Veri Ekonometrisi: Stata Uygulamalı*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Wooldridge, J. M., (2002), *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, The MIT Press, Cambrigde, London

Makaleler

- Akbulut, H. (2002, Nisan). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi(5).
- Arena, M., (2006), “Does Insurance Market Activity Promote Economic Growth? Country Study For Industrial And Developing Countries”, *The World Bank Policy Research Working Paper Series*, Vol.4098
- Aybay, S., (2002), “Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri: Güncelleştirilmiş Pazarlama Karması–7 P’s Yaklaşımıyla Uygulamalı Bir Araştırma”, *Reasürör*, Sayı. 44,(21-40)

- Beck, T. ve Webb, I., (2003), "Economic, Demographic And Institutional Determinants Of Life Insurance Consumption Across Countries.", *The World Bank Economic Review* Vol. 17, No.1, (51-88)
- Beenstock, M.- Dickinson, G.- Khajuria, S., (1988), "The Relationship Between Property-Liability Insurance Premiums And Income: An International Analysis." *The Journal Of Risk And Insurance*, Vol.55, No.2 (259-272)
- Browne, M. J. ve Kim, K., (1993), "An International Analysis Of Life Insurance Demand", *The Journal of Risk and Insurance*, Vol.60, No.4, (616-634)
- Christophersen, C. Ve Jakubik, P., (2014), "Insurance And The Macroeconomic Environment", *EIOPA Finacial Stability Report - Thematic Articles 1, EIOPA, Financial Stability and Information Unit*.
- Chudik, A., ve Pesaran, M. H., (2013), "Common Correlated Effects Estimation of Heterogeneous Dynamic Panel Data Models with Weakly Exogenous Regressors" *Federal Reserve Bank of Dallas Globalization and Monetary Policy Institute, Working Paper No. 146, Dallas*.
- Çemrek, F. ve Burhan, E., (2014), "Petrol Tüketiminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi: Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye Örneği", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, C.6 S.3, (47-58)
- Çiftçi, H., (2004), "Türk Sigorta Sektörünün Analizi: DEA Analizi İle Türk Sigorta Şirketlerinin Etkinlik Düzeylerinin Belirlenmesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, C.13 S.1, (121-149)
- Erataş, F.- Başcı Nur, H.- Çınar, S., (2015), "Para Arzının Post Keynesyen Yorumu:Gelişmiş Ülkeler Örneği", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3.15,(398-409).
- Esho, N.-Kirievsky, A.- Ward, D.- Zurbruegg, R., (2004), "Law And The Determinants Of Property-Casualty Insurance.", *The Journal Of Risk and Insurance*, Vol.71, No.2 (265-283)
- Feyen, E.- Lester, R.- Rocha, R., (2011) "What Drives The Development Of The Insurance Sector? An Empirical Analysis Based On A Panel Of Developed And

- Developing Countries.” *The World Bank Policy Research Working Paper Series*, Vol. 5572
- Granger, C., “Causality, Cointegration and Control”, *Journal of Economic Dynamics and Control*, (551-559).
- Göçer, İ.,(2013), “Seçilmiş OECD Ülkelerinde Bütçe Açıklarının Sürdürülebilirliği: Yatay Kesit Bağımlılığı Altında Panel Eş Bütünleşme Analizi”, *Journal of Yaşar University*, 8.30, (5086-5104).
- Göçer, İ.- Mercan, M.- Hotunluoğlu, H., (2012), “ Seçilmiş OECD Ülkelerinde Cari İşlemler Açığının Sürdürülebilirliği: Yatay Kesit Bağımlılığı Altında Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Veri Analizi”, *Maliye Dergisi*, s.163, (449-470).
- Haiss, P. ve Sümegi, K., (2008), “The Relationship Between Insurance And Economic Growth In Europe: A Theoretical And Empirical Analysis”, *Springer Science+Business Media Empirica* Vol.35, (405-431).
- Kalaycı, Ş. ve Yılmaz, T., (2011), “Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yöntemi İle Finansal Yapının İncelenmesi Ve İMKB’de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, C.48 S.559, (79)
- Kamilçelebi, H., (2012), “Türkiye’de Sigorta Sektörünün Swot Analizi ve Bir Araştırma”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, C.4 S.1, (45-54)
- Kaya, V. Efe, G., (2015), “Yurt İçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme: Dünyanın En Büyük İlk Yirmi Ekonomisi Üzerine Teorik Bir Değerlendirme ve Panel Veri Analizi.” *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences* 29.2, 2015, 251-278.
- Kiesenbauer, D., (2012), “Main Determinants Of Lapse In The German Life Insurance Industry”, *North American Actuarial Journal*, Vol.16, No.1,(52-73)
- Kim, C., (2005), “Modeling Surrender And Lapse Rates With Economic Variables”, *North American Actuarial Journal*, Vol.9, No.4, (56-70)

- Korkmaz, T.- Yıldız, B.- Gökbulut, R. İ., (2010) "Testing the Validity of CAPM in ISE National 100 Index with Panel Data Analysis." *Istanbul University Journal of the School of Business* 39.1, (95-105)
- Kugler, M. ve Ofoghi R., (2005), "Does Insurance Promote Economic Growth? Evidence From The UK." *Money Macro and Finance (MMF) Research Group Conference 2005*
- Kuşçu, A. ve Revanoğlu, G. A., (2011), "Türkiye Sigorta Sektör Analizi", *International Conference On Eurasian Economies*
- Lee, C.C.- Lee, C.C.- Chiou, Y.Y.,(2016), "Insurance Activities, Globalization And Economic Growth: New Methods,New Evidence", *Journal Of International Financial Markets, Institutions&Money*, Vol.49
- Lee, C.C.- Lee, C.C.- Chiu, Y., (2013), "The Link Between Life Insurance Activities And Economic Growth: Some New Evidence", *Journal of International Money And Finance*, Vol.32, (405-427)
- Lenten, L. J. A. ve Rulli, D. N., (2006) "A Time-Series Analysis Of The Demand For Life Insurance Companies In Australia: An Unobserved Components Approach.", *Australian Journal Of Management*, Vol.31, No.1, (41-66)
- Li, D.- Moshirian, F.-Nguyen, P.- Wee, T., (2007), "The Demand For Life Insurance In OECD Countries", *The Journal Of Risk And Insurance*, Vol.74, No.3, (637-652)
- Lim, C.C. ve Haberman, S., (2004), "Modelling Life Insurance Demand From A Macroeconomic Perspective: The Malaysian Case", *Research paper: The 8th International Congress on Insurance, Mathematics and Economics, Rome*.
- Median, A., (1982), "Marketing Strategies, Organisation And Performance Control in Insurance", *The Journal Of Risk And Insurance*, Vol.49 Issue.3, (388-404)
- Outreville, J. F., (1990), "The Economic Significance Of Insurance Markets In Developing Countries.", *The Journal Of Risk And Insurance*, Vol.57, No.3 , (487-498)
- Outreville, J. F., (1996), "Life Insurance Markets In Developing Countries.", *The Journal Of Risk and Insurance*, Vol.63, No.2, (263-278)

- Outreville, J. F., (2013), “The Relationship Between Insurance And Economic Development: 85 Empirical Papers For A Review Of The Literature”, *Risk Management and Insurance Review*, Vol.16, No.1, (71-122)
- Pesaran, M. H., (2004), “General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels”, *Journal of Applied Econometrics*, Vol.20, (264-309).
- Pesaran, M. H., (2007), “A Simple Panel Unit Root Test In The Presence Of Cross-Section Dependence”, *Journal Of Applied Econometrics*, Vol. 22 (265-312)
- Pesaran, M. H.- Ullah, A. -Yamagata, T., (2008), “A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence”, *Econometrics Journal*, Vol.11, (105-127).
- Porta, R. L.- Silane F. L.- Shleifer A.- Vishny R. W., (1997), “Legal Determinants Of External Finance.”, *The Journal Of Finance*, Vol.52, No.3, (1131-1150)
- Sen, S., (2008), “An Analysis of Life Insurance Demand Determinants for Selected Asian Economies and India”, *Madras School Of Economics*, Sept.
- Şener, Y. ve Behdioğlu, S., (2013), “Türkiye Sigorta Pazarının Gelişimindeki Ana Unsurların Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, EYİ 2013, Özel Sayı, (523-534)
- Taş, K. M., (2015), “Dünya Sigorta Pazarında Türkiye’nin Yeri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14 S.27, Bahar 2015, (133-148)
- Uğur, S., (2000), “Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi”, *TİSK Yayınları*, No: 244.
- Uralcan, G. Ş., (2012), “Sigorta Faaliyetlerinin İşlevsel Açıdan Değerlendirilmesi Ve Türk Sigorta Sektörünün Bu Bağlamda Dünya Sigorta Şirketleriyle Karşılaştırılması”, (125-134)
- Uslu, N., (1999), “Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Özel Hayat Sigortacılığının Durumu ve Geleceği”, *Reasürör Dergisi*, S.32, (15-26)
- Ye, D.- Li, D.- Chen, Z.- Moshirian, F.- Wee, T., (2009), “Foreign Participation In Life Insurance Markets: Evidence From OECD Countries.” *The Geneva Papers*, Vol.34, (466-482)

Yıldırım, K.-Mercan, M.- Kostakoğlu, F.S., (2013), “Satın Alma Gücü Paritesinin Geçerliliğinin Test Edilmesi: Zaman Serisi ve Panel Veri Analizi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.8(3), (75-95)

Ward, D. ve Zurbuegg, R., (2000), “Does Insurance Promote Economic Growth? Evidence From OECD Countries”, *The Journal Of Risk and Insurance*, Vol.67, No.4, (489-506)

Tezler

Alma, D., (2015), “*Türkiye Sigorta Sektörünün İncelenmesi ve Kasko Sigorta Tercihini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Celal Bayar Üniversitesi Personeline Uygulama*”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Aydın, B., (2006), “*Sigorta Sektöründe Mali Yeterlilik ve Türk Sigorta Sektörünün Analizi*”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Cepelakova, L., (2015), “*The Impact Of The Macroeconomic Environment On Insurance Companies*”, Charles University in Prague Faculty of Social Sciences Institute of Economic Studies Master Thesis.

Evren, N. G., (2007), “*Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması Açısından İncelenmesi*”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Hızlı, P. B., (2007), “*Sigorta Sektörünün Gelişimi, Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması*”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kara, A., (2007), “*Enflasyonun Sigorta Sektörü Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesinde 5024 Sayılı Kanunun Analizi*”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Kırer, H., (2007), “*Veri Zarflama Analizi ve Sigorta Sektörü Üzerine Bir Uygulama*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Leskay, M. T., (2010), “*Elementer Alanda Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketlerinde Finansal Tablo Analizleri ve Bir Uygulama*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Sak, Z., (2007), “*Türk Sigorta Sektörünün AB Sigorta Sektörü Kapsamında Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Sayın, H. O., (2008), “*Türkiye’de Sigorta Sektörünün Gelişimi Açısından Vergilendirmenin Rolü ve Önemi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Süt, S., (2014), “*Sigorta Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapıya Bağlı Olarak Gelecekteki Performansı*”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Turhan, Gökçe, T.,(2012) “*Kara Sınırı Komşuları İle Ticaretin Türkiye’nin Kalkınmasına Etkisi: Çekim Modeli Yaklaşımı*”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Yavuz Ataklı, R., (2016), “*Coğrafya Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi*”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

İnternet

- Bozan, E., (2015), Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Nedir?, <https://ekonomist.co/akademi/gayri-safi-yurtici-hasila-6702/>, (22.08.2017)
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü Resmi İnternet Sayfası <http://www.oecd.org/about/whodoeswhat/> , (18.04.2018)
- İstanbul Sigorta Acenteleri Derneği, <http://www.isad.org.tr/index.php/sigorta-tanimlari.html> , (19.04.2018)
- Milli Reasürans, *Milli Reasürans Faaliyet Raporu-2016*, http://www.millire.com/FaaliyetRaporu_TR_2016.pdf, (28.09.2017)
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>
- Türkiye İstatistik Kurumu, Tüketici Fiyat Endeksi ve Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1076, (30.09.2017)

Türkiye Sigorta Birliği, *OECD Küresel Sigorta İstatistikleri*, <https://www.tsb.org.tr/dunya-sigorta-verileri.aspx?pageID=840#1419>, (19.09.2017)

Türkiye Sigorta Birliği, *Sigortanın Tarihi*, <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, (18.09.2017)

Türkiye Sigorta Birliği, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Birimi, Ekim Raporu, <https://www.tsb.org.tr/avrupa-birligi-tek-sigorta-piyasasi.aspx?pageID=545>

Diğer

Resmi Gazete, 14.02.2011 Tarih ve 27846 Sayılı, 6102 Sayılı “ *Türk Ticaret Kanunu*” .

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Bekir KILINÇ

Doğum Yeri : Isparta

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi İşletme Bölümü (2015)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi : İngilizce (Orta)

İş Denevimi

:

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Ağlasun Meslek Yüksekokulu

2015-2016 Güz Yarıyılı Öğretim Elemanı

2015-2016 Bahar Yarıyılı Öğretim Elemanı

2016-2017 Güz Yarıyılı Öğretim Elemanı

Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu

2015-2016 Bahar Yarıyılı Öğretim Elemanı

2016-2017 Güz Yarıyılı Öğretim Elemanı

2016-2017 Bahar Yarıyılı Öğretim Elemanı